

**İSTANBUL MEDENİYET
ÜNİVERSİTESİ**

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

**UMRAN DERGİSİ İNCELEME
TAHLİLÎ FİHRİST VE SEÇİLMİŞ
METİNLER**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ercan SARAÇOĞLU

Haziran, 2020

**İSTANBUL MEDENİYET
ÜNİVERSİTESİ**

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

**UMRAN DERGİSİ İNCELEME
TAHLİLÎ FİHRİST VE SEÇİLMİŞ
METİNLER**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ercan SARAÇOĞLU

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Ahmet KOÇAK

Haziran, 2020

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

İmza

Öğrencinin Adı Soyadı

Ercan SARAÇOĞLU

Danışmanlığımı yaptığım işbu tezin tamamen öğrencinin çalışması olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı taahhüt ederim.

Danışmanın Unvanı Adı Soyadı

Doç. Dr. Ahmet KOÇAK

ÖN SÖZ

Çağları ve asırları derinden etkileyen olaylar ve bu olayları yönlendiren önemli insanlar hemen hemen her milletin tarihinde var olagelmıştır. Tarihimizde ise bu önemli olayların ve bu olayların temsilcileri olan öncü şahsiyetlerin sayısı oldukça fazladır. Yaklaşık iki bin yıllık devlet geleneğini bünyesinde barındırmış bir milletin hayatında bu önemli hareketlerin ve öncü şahsiyetlerin çokluğu gayet normaldir. Zira bir yapının yüksek ve sağlam olması onu ayakta tutacak destek vasıtalarının çokluğunu zaruri kılar. İşte toplumumuzu derinden etkileyen bu olayların en önemlilerinden biri de Osmanlı Devleti'nin yaklaşık iki yüzyıllık bir zaman dilimine yayılan Batılılaşma serüvenidir.

Avrupa'daki Rönesans ve Reform hareketlerinin yayılmasında çok önemli bir etken olan basın yayın faktörü, bizim Batılılaşma serüvenimizin de odak noktalarından biri olmuştur. Bizde ilk özel gazeteciliğin başlamasıyla birlikte ortaya çıkan gazetecilik mesleği; zamanla topluma yön veren, devletin işleyişine müdahale edebilen bir konuma yükselmiştir. Bu mesleğe gönül veren insanlar ise toplumsal değişimin rehberi ve yenilenmenin öncüsü olmuşlardır.

Bu çalışmamızda basın yayın tarihimizde çok önemli bir yeri olan ve *Servet-i Fünûn* dergisiyle şöhret bulan Ahmet İhsan Tokgöz çeşitli yönleriyle ele alınmış ve kendisinin henüz yirmi yaşındayken *Servet-i Fünûn*'dan önce çıkarmış olduğu 29 sayılık *Umran* dergisi (1887-1888) tahlilî olarak incelenmiştir.

Umran dergisi hakkında yapılan bu ilk çalışmanın hem II. Abdülhamid Han dönemi araştırmacılarına hem de Ahmet İhsan Tokgöz hakkında yapılan araştırmalara küçük de olsa bir katkıda bulunmasını temenni eder, bu tezin hazırlanmasında çok önemli katkıları olan ve ufuk açıcı fikirleriyle her zaman ve zeminde kıymetli vakitlerini benim için ayıran değerli hocam Doç. Dr. Ahmet KOÇAK'a bütün kalbimle teşekkürü bir borç bilirim.

Ercan SARAÇOĞLU

UMRAN DERGİSİ İNCELEME TAHLİLÎ FİHRİST VE SEÇİLMİŞ METİNLER

Ercan SARAÇOĞLU

ÖZ

Basın yayın denilince akla gelen ilk örnekler hiç şüphesiz gazete ve dergilerden oluşan süreli yayınlardır. Günlük, haftalık, on beş günde bir ya da aylık olarak çıkan ve toplumsal hayatın nabzını tutan bu yayınlar, çıkarıldıkları dönemin siyasi, sosyal ve edebi anlayışını yansıtan en önemli kaynaklar olmuşlardır. Herhangi bir devri incelemek isteyen bir araştırmacı o dönemin süreli yayınlarına bakarak o zaman dilimi hakkında geniş bir bakış açısı elde edebilir. Bu çalışmada II. Abdülhamid Han döneminin ilk yarısına ve Ahmet İhsan Tokgöz'ün basın yayın dünyasında yer edinme çabalarına dikkat çekilmiş, bu çabaların ürünü ve *Servet-i Fünûn* mecmuasının öncüsü olan *Umrân* dergisi tahlilî olarak incelenmiştir. Çalışmanın I. bölümünde basının Dünya, Avrupa ve Osmanlı'daki gelişimi ana hatlarıyla ele alınmıştır. II. bölümde Ahmet İhsan Tokgöz çeşitli yönleriyle tanıtılmaya çalışılmıştır. III ve IV. bölümlerde *Umrân* dergisi içerik yönünden incelenmiştir. V. bölümde ise dergide yer alan edebi metinler seçilerek bu metinlerin Latin harflerine çevirisi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Basını, Ahmet İhsan Tokgöz, *Umrân*, Süreli Yayın

ABSTRACT

UMRAN MAGAZINE REVIEW ANALYSIS AND SELECTED TEXTS

The first examples that come to mind when the press is published are undoubtedly periodicals consisting of newspapers and magazines. These publications, which are published daily, weekly, every fifteen days or monthly and have the pulse of social life, have been the most important sources reflecting the political and social and literary understanding of the period in which they were issued. A researcher who wants to study any era can get a broad perspective on that period by looking at the periodicals of that period. In this study, the first half of the Abdulhamid Khan era and Ahmet İhsan Tokgöz's efforts to gain a place in the press publishing world were noted, and *Umrân* magazine, which is the product of these efforts and pioneer of Servet-i Fünûn magazine, was examined as an analysis. In chapter I of the study, the development of the press in the World, Europe and the Ottoman Empire is outlined. In chapter II, Ahmet İhsan Tokgöz tried to be introduced in various aspects. III and IV. *Umrân* magazine is examined in terms of content. In chapter V, the literary texts in the journal were selected and translated into Latin letters.

Keywords: Ottoman Press, Ahmet İhsan Tokgöz, *Umrân*, Periodical Magazine

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	iii
ÖN SÖZ.....	iv
ÖZ.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	1
GİRİŞ.....	2
BÖLÜM I.....	4
BASIN TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	4
1.1. Basının Ortaya Çıkışı ve Yaygınlaşması	4
1.2 Avrupa’da Basının Gelişimi	6
1.3. Osmanlı Dönemi Türk Basın Yayın Tarihine Genel Bir Bakış	7
1.3.1. Basının Osmanlı’ya Girişi ve Tanzimat Dönemi.....	7
1.3.2. Birinci Meşrutiyet’ten İkinci Meşrutiyet’e Osmanlı Türk Basını	14
BÖLÜM II	18
TÜRK BASINI VE AHMET İHSAN (TOKGÖZ)	18
2.1. Ahmet İhsan Tokgöz ün Hayatı, İlmi ve Edebi Kişiliği	18
2.2. Ahmet İhsan’ın Türk Basın, Yayın ve Edebiyat Hayatındaki Yeri	22
2.2.1. Ahmet İhsan’ın Matbaacılık Faaliyetleri	22
2.2.2. Ahmet İhsan’ın Telif Eserleri	25
2.2.3 Ahmet İhsan’ın Batı’dan Yaptığı Çeviri Eserler	30
BÖLÜM III.....	35
UMRAN DERGİSİ VE DÖNEMİ İÇERİSİNDEKİ YERİ.....	35
3.1 Umran Dergisi Şekil Özellikleri	35
3.2 Umran Dergisi Muhteva Özellikleri	38
3.2.1 Yayın Politikası	38
3.2.2 Yazarları	40
3.3 Umran Dergisinin Dönemi İçerisindeki Yeri	43

BÖLÜM IV	45
UMRAN DERGİSİNİN İÇERİK YÖNÜNDEN İNCELENMESİ	45
4.1 Edebi Yazılar	45
4.1.1 Şiirler ve Manzumeler	45
4.1.2 Hikâyeler.....	51
4.1.3 Tefrika Romanlar.....	57
4.1.4 Seyahatnameler.....	66
4.1.5 Biyografiler.....	69
4.1.6 Çeşitli Edebi Yazılar.....	70
4.2 Sosyal İçerikli Yazılar	73
4.3 İktisadî ve Hukukî Konularla İlgili Yazılar	74
4.4 Bilimsel ve Teknolojik Gelişmelerle İlgili Yazılar	77
4.5 Batı Kültürü ve Edebiyatı İle İlgili Yazılar	78
4.6 Eğlence Amaçlı Yazılar.....	79
4.7 Fihristler.....	79
4.7.1 Umran Dergisi Konulara Göre Fihrist	80
4.7.1.1 Edebiyat.....	80
4.7.1.2 Mektuplar	83
4.7.1.3 Seyahat	84
4.7.1.4 Biyografi.....	84
4.7.1.5 Kadın ve Toplum.....	85
4.7.1.6 Hukuk	85
4.7.1.7 Ekonomi	86
4.7.1.7 Bilim ve Teknoloji	86
4.7.2 Umran Dergisi Yazarlara Göre Fihrist	87
BÖLÜM V	94
SEÇİLMİŞ METİNLER.....	94
5.1. Manzûme	94
5.2. Manzûme	96
5.3. “Bir gün ki...”.....	97
5.4. Manzûme	102
5.5. “Ey ebr-i kedernâk”	103
5.6. Kalb.....	104

5.7. Hikaye: Eğer Dul Olsa İdim	104
5.8. Hikâye: Güzel Madam Bernard de Bruxelles.....	113
5.9. Hikâye: Gülle.....	119
5.10. Hikâye: Hem Asilzâde Hem Haydut	127
5.11. Bend-i Mahsûs: Roman Nedir?	133
5.12. Yeni Kitaplar: İştîyâk	137
5.13. Tenkîd: Matbuât-ı Osmanî Hakkında	140
5.14. Jean Jacques Rousseau'nun Bir Mektubu.....	141
5.15. Victor Hugo'dan Bir Çocuğa.....	143
SONUÇ.....	144
KAYNAKÇA	146
EKLER	149
EK 1. UMRAN, SAYI 1, 21 EYLÜL 1303, KAPAK.....	149
EK 2. UMRAN, SAYI 13, 05 MART 1304, KAPAK	150
EK 3. UMRAN, SAYI 29, 26 TEŞRİNİEVVEL 1304, KAPAK.....	151
EK 4. UMRAN, SAYI 12, 20 ŞUBAT 1303, S.136	152
EK 5. UMRAN, SAYI 25, 1 MUHARREM 1306, S. 9.....	153

KISALTMALAR

a.g.e.: Adı geçen eser

a.g.m.: Adı geçen makale

a.y.: Aynı yer

bk.: Bakınız

drl.: Derleyen

hzl.: Hazırlayan

müt.: Mütercim

nr.: Numara

s.: Sayfa

SF.: Servet-i Fünûn

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

GİRİŞ

Sosyal bir varlık olan insanın aile ve toplum içerisinde yaşaması, onun merkezden çevreye, yakından uzağa doğru ilişki kurduğu insanlarla haberleşme ve bilgi alışverişi ihtiyaçlarını doğurmuştur. Toplumun bir arada yaşayabilmesi amacıyla oluşturulan devlet düzeni ise hem bu ihtiyaçlardan hasıl olmuş bir sistemdir hem de bu ihtiyaçların düzenli bir şekilde karşılanabilmesi için ayakta durması gereken kurumdur. Son iki yüz yılda ortaya çıkan ve giderek gelişen bir anlayışla hukukun üstünlüğüne bağlı, halkın yönetime katılması ilkelerini benimseyen yönetim sistemleri; devlet ve toplum arasındaki irtibatı güçlendirmiş ve toplumu oluşturan bireylerin görüşlerini özgürce açıklamalarına büyük bir katkı sunmuştur. Bu görüşlerin açıklanmasının ve geniş kitlelere duyurulmasının en kolay yolu ise hiç şüphesiz ki basın yayın organları olmuştur.

Yazının ve kağıdın icadıyla kalıcılığa kavuşan fikir dünyası matbaanın icadıyla da kısa sürede çoğalıp yayılma gibi bir nimete kavuşmuştur. Avrupa merkezli bu gelişim Osmanlı coğrafyasına geç kalmadan gelmiş fakat çeşitli nedenlerden dolayı gerekli ilerlemeyi sağlayamamıştır. Geç de olsa yerleşmeye başlayan basın yayın gücü, üç kıtada hüküm süren cihan devletini kısa sürede değiştirmiş ve gerek toplumsal gerekse yönetsel olarak büyük değişimlere götürmüştür.

19. yüzyılın ilk yarısında kendini göstermeye başlayan bu değişim aynı yüzyılın ikinci yarısında hızlanmıştır. Başlangıçta devlet tekelinde bulunan basın yayın, özellikle İbrahim Şinasi'nin öncülük etmesiyle özel teşebbüsler şeklinde ortaya çıkmış ve gittikçe güçlenmiştir. Bu çalışmada incelenmiş olan *Umran* dergisi, matbaacılık ve gazetecilik faaliyetleriyle Türk basın yayın hayatına damga vurmuş olan Ahmet İhsan Tokgöz tarafından bu özel teşebbüslerin bir numunesi olarak yayımlanmıştır. Bu teşebbüslerin gelişim dönemi II. Abdülhamid Han'ın yönetim tercihindan dolayı sansür politikalarına maruz kalmış ve bu nedenle o dönem fikir

dünyası kendini her alanda özgürce ifade edememiştir. Bunun yanında özellikle eğitim alanında görülen yenilik ve gelişmeler yayın organlarının bilim ve sanat ağırlıklı içerik üretmesini netice vermiştir.

Bu çalışmanın amacı 19. yüzyılın ikinci yarısında artmaya başlayan basın yayın faaliyetlerinin genel bir görünümünü sunmak, bu faaliyetlerin içine büyük bir arzu ve gayretle girip hayatını bu yolda harcayan Ahmet İhsan Tokgöz'ü tanıtmak ve kendisinin ilk basın yayın tecrübesi olan *Umran* dergisini gün ışığına çıkartmaktır.

Bu çalışmada *Umran* dergisi ele alınmadan önce basının dünya tarihindeki gelişimine kısaca değinildikten sonra Osmanlı toplumundaki basın yayın hareketleri de kronolojik olarak ele alınmıştır. *Servet-i Fünûn* ile birlikte büyük bir şöhret kazanmış olan Ahmet İhsan Tokgöz'ün hayatı ve gazetecilik faaliyetleri yine kronolojik olarak sunulmaya çalışılmıştır. Kendisinin ilk yayın organı olan *Umran* dergisi şekil ve içerik özellikleri bakımından ele alınmış ve dergide yayımlanan yazılar türlerine göre gruplandırılarak konu ve yazarlarına göre fihristlerle incelenmiştir. Çalışmanın önemini ortaya koyan bu bölümde özellikle *Umran* dergisinin hem Ahmet İhsan Tokgöz'ün yayıncılık hayatındaki önemi hem de derginin dönemi içerisindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır. 29 sayıdan oluşan dergide yer alan edebi nitelikli yazılar da Latin harflerine çevrilmiştir.

BÖLÜM I

BASIN TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Basının Ortaya Çıkışı ve Yaygınlaşması

Gazete, dergi gibi belirli zamanlarda çıkan yazılı yayınların bütünü, matbuat olarak tanımlanan basın, 15. yüzyılda matbaanın icadıyla birlikte Ren vadisinden tüm dünyaya yayılmış ve özellikle son iki yüzyıldaki hızlı gelişimi ile günümüz dünyasında artık yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü bir erk olarak kabul edilmeye başlanmıştır.¹

Basın tarihi hakkında bilgi sahibi olabilmek için hiç kuşkusuz yazı ve kağıdın tarihine de bakmak gerekir; zira basını iletişim tarihinden dolayısı ile yazı ve kağıt kavramlarından ayrı düşünmek imkansızdır.

“İfade etme, beyan etme” yeteneği ile diğer canlılardan ayrılan insanoğlu, bu yeteneğini asırlar boyunca geliştirmiştir. Evrendeki bütün canlılar arasında geçerli olan iletişim kavramı varlıkların en donanımlısı olan insanda ise en üst düzeydedir. Bu nedenle insanoğlu iletişimi geliştirmek ve yaymak için çeşitli yöntemlere başvurmuştur. Böylece iletişimdeki artış “iletişim araçlarının” ortaya çıkışına, hacmi artan veriyi depolayacak ve gerektiğinde yeniden elde etmeyi sağlayacak olan araçların gelişimine yol açmıştır.² Başlangıçta hesaplama araçları olarak kullanılan taşlar, M.Ö 3300 yıllarında yazının kullanılmaya başlamasıyla yerini kil tabletlere bırakmıştır. Bu tabletler üzerine kazınan çivi yazılarıyla başlayan süreçle birlikte antik Mısır’da kullanılan Hiyeroglif yazısı ve papirüslerin kullanılmaya

¹ Orhan Koloğlu, *Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, İstanbul: Pozitif Yayınları, 2015, s. 12

² David Crowley ve Paul Heyer, *İletişim Tarihi Teknoloji-Kültür-Toplum*, Berkay Ersöz (çev.), 4. Basım, İstanbul: Siyasal Kitabevi, 2017, s. 18

başlanmasıyla düşünce dünyası hafiflemiş, veri kaydetme ve aktarma kolaylaşmış, dolayısı ile iletişim araçlarındaki gelişim hızlanmıştır. Birçok milletin yazıyı deri üstüne yazdıkları bilinmekle beraber Bergama’da ortaya çıkan parşömen kağıdı deriye yazmanın en ileri boyutunu göstermiş oluyordu. M.S. 2. yüzyılın başında kullanılmaya başlanan kağıt ise çoklu basıma imkan veren hafifliği ve kullanıma elverişli olması sayesinde Çin’den Orta Asya’ya oradan da uzun bir süre önemli bir kağıt üretim merkezi olacak Semerkant’a ulaşmıştır.³

Çin’den başlayıp Avrupa’ya doğru yayılan kağıdın henüz modern matbaa kullanılmadan önce en çok üretilip kullanıldığı yerler hiç şüphesiz ki İslam toprakları olmuştur. Orta Çağ karanlığından çıkmak için silkinmeye başlayan Avrupa milletleri bunu başarabilmek için kağıdı bir süre İslam toplumlarından ithal etmişlerdir. Endülüs Emevileri vasıtasıyla Avrupa’ya İspanya topraklarından giriş yapan kağıt; 13, 14 ve 15. yüzyıllar boyunca kıta topraklarına yayılmış ve modern matbaanın icadıyla birlikte çok fazla üretilen ve kullanılan bir ürün haline gelmiştir.

Kağıdın bu derece bollaşması modern matbaanın icadıyla birlikte yeni bir evreye geçmiş ve artık blok basımcılık denilen yazılı ürünlerin hızlı bir şekilde çoğaltılıp yayılmasını netice vermiştir. Basımevi adıyla Avrupa’da hızla yayılan bu oluşum öncelikle yazma eserlerin çoğaltılmasına yardım ettikten sonra Rönesans ve Reform hareketlerinin etkisiyle ortaya çıkan bilimsel ve dini içerikli eser çoğaltma ihtiyacını karşılayan çok önemli bir faktör haline gelmiştir.

“Avrupa’yı 5-14. yüzyıllar arasında gerici bir yapı içine sıkıştıran “Orta Çağ”ndan kurtaran ve Rönesans’ı arkasından da Reform’u (dinde yenileşme) başarıya ulaştıran öğelerin başında basımevi ve ürünleri gelir.” fikrini ileri süren Orhan Koloğlu, Francis Bacon’un “Modern çağları açan üç öge basımevi, barut ve pusuladır.” sözüne atıfta bulunarak basımevi ve ürünlerinin Avrupa ve Dünya tarihi açısından ne derece önemli olduğunu vurgulamıştır.⁴

³ Osman Ersoy, "Kağıt", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt. 24, s. 163-66
<https://islamansiklopedisi.org.tr/kagit>, [Erişim: 28.08.2019]

⁴ Koloğlu, *Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, s. 12.

Günümüzde “Medya” olarak adlandırılan basın yayın dünyası, içeriğine radyo televizyon ve internet gibi gelişmiş teknolojik imkanları da dahil ederek insanlık tarihinde oynadığı etkin rolü devam ettirmektedir.

1.2 Avrupa’da Basının Gelişimi

Günümüzde kullanılan modern kanunların birçoğunun beşiği olan Avrupa, bu özelliğini kazanabilmek için elbette ki çeşitli zorlukları ve aşamaları başarıyla atlatmış, insanlık tarihinde büyük yer edinecek örnek atılımlar gerçekleştirmiştir. Dünyanın diğer toplumlarını da derinden etkileyen ekonomik, siyasal, teolojik, bilimsel ve sosyal dönüşümleri birkaç yüzyıl içerisinde yaşayan bu kıtanın bugünkü gelişmişlik seviyesine ulaşmasında büyük etkenlerden biri de hiç şüphesiz ki basın yayın faaliyetleri olmuştur.

Matbaacılık imkanlarıyla basın yayın faaliyetlerinin güçlü gelişiminden önce Avrupa’da dört çeşit iletişim ağının varlığından söz edilmektedir. Bunlar: Katolik kilisesi iletişim ağı, krallıkların ve prensliklerin oluşturduğu iletişim ağı, büyük ticari firmaların oluşturduğu iletişim ağı ve son olarak tüccarlar, gezginler ve halk sanatçıları vasıtasıyla oluşturulan iletişim ağıdır. Bu iletişim ağlarının gelişmesine ve yeni bir boyut kazanmasına etki eden iki önemli unsur ise postacılık faaliyetlerinin yaygınlaşması ve matbaanın kullanılması olmuştur.⁵

15 ve 16. yüzyıllarda tek seferlik düzensiz haber yayınları denilebilecek ilk basın-yayın ürünleri olan ilan, afiş, broşür ve kitapçıkların kolay basılıp çoğaltılması ve halk tarafından büyük bir ilgiyle karşılanması matbaacılık faaliyetlerine büyük bir hız vermiştir. 17. yüzyılda ise ilk gazete örnekleri olarak kabul edilen ve küçük yerleşim birimlerindeki posta müdürlerinin gayretleriyle büyük yerleşim merkezlerine haber gönderme amacıyla ortaya çıkan “coranto” lar kıta Avrupası’na yayılacak olan muazzam basın-yayın faaliyetlerinin öncüsü olmuştur.

1702’de ilk günlük gazetenin İngiltere’de basılmasıyla Ada merkezli bir gelişim sürecine giren Avrupa basın yayın dünyası, özellikle ülke yönetimleri tarafından

⁵ Crowley ve Heyer, *İletişim Tarihi Teknoloji-Kültür-Toplum*, s. 174

uygulanan çeşitli denetim ve sansür politikalarının etkisiyle bir süreliğine yavaşlamış olsa da 18 ve 19. yüzyıllarda görülen yönetim anlayışı değişiklikleri ve demiryollarının ulaşımı ve dağıtımını kolaylaştırması gibi nedenlerle tekrar eski gelişim hızına geri dönmüştür. Bu hızlı gelişim ve toplumsal dönüşüme katkı sağlamasıyla basın yayın ve ifade özgürlüğü kavramları ortaya çıkmış özellikle Fransız İhtilali'nin sonucunda görülen köklü değişimlerle beraber bu özgürlükler, birçok ülke anayasasında kanunlarla teminat altına alınmıştır.

1.3. Osmanlı Dönemi Türk Basın Yayın Tarihine Genel Bir Bakış

1.3.1. Basının Osmanlı'ya Girişi ve Tanzimat Dönemi

Basın kavramının matbaa kavramından ayrı düşünülmesinin imkansız olduğu dikkate alınırsa Osmanlı dönemi basın yayın faaliyetlerine değinebilmek için öncelikle bu önemli buluşun Osmanlı Devleti'nin siyasi ve sosyal hayatındaki yerine bakmak gerekir.

Barut, pusula ve matbaa gibi insanlık tarihinin en önemli buluşları, kaynağını Asya topraklarından alıp Batı'ya doğru akan bir nehir gibi Avrupa'ya taşınmış ve gelişimlerini sürdürerek bu kıtanın dünyanın diğer kıtalarına olan üstünlüğünde önemli rol oynamışlardır. Özellikle 15. yüzyılda matbaanın hareketli demir harflerle çalışan gelişmiş bir sisteme dönüştürülmesi ve bu yolla ortaya çıkan kitap ve gazete okuma kültürü; Avrupa'da sosyal, siyasal ve kültürel hayatın hızla değişip gelişmesini sağlamıştır.

Osmanlı Devleti'nin hemen yanı başında olup biten bu önemli hadiselerden habersiz olması elbette ki düşünülemez. Ahmet Hamdi Tanpınar; Fatih'in sarayda Rönesans ustalarının çalışmalarına izin vermesi, II. Bayezid döneminde Michelangelo ve Leonardo Da Vinci'nin İstanbul'a getirilmesi için teşebbüs edilmesi, Piri Reis'in dünya haritası ile Katip Çelebi'nin *Atlas* tercümesi örneklerini vererek Avrupa'daki sanatsal ve bilimsel gelişmelerden Osmanlı Devleti'nin haberdar olduğunu ifade eder.⁶ Bu haberdarlık matbaacılık faaliyetlerinde de kendini göstermiş ve

⁶ Ahmet Hamdi Tanpınar, *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, 9. Basım, İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 2001, s. 40-41

Avrupa’da 15. yüzyılın ortasında kullanılmaya başlayan matbaa, Osmanlı’ya sığınan İspanya Yahudileri vasıtasıyla aynı yüzyılın son yıllarında İstanbul’da kullanılmaya başlanmış ve bu ilk teşebbüsü de Rum ve Ermeni azınlıkların kurdukları diğer matbaalar takip etmiştir.⁷

İlk Türk matbaasının kurulma teşebbüsü ise 18. yüzyılı bekleyecektir. Tanpınar’ın “Hiçbir kitap garplılaşma tarihimizde bu küçük sefaretname kadar mühim yer tutmaz.”⁸ dediği, Avrupa’nın her alandaki gelişmişliğini anlatan *Paris Sefaretnamesi*’ni⁹ kaleme alan Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi’nin¹⁰ kendisi gibi Paris elçiliği yapan ve sonradan sadrazamlığa kadar yükselecek olan oğlu Said Mehmet Efendi’nin İbrahim Müteferrika¹¹ ile beraber yaptığı girişim, basın tarihimizin dönüm noktalarının ilkidir. Said Mehmet Efendi babası ile beraber gittiği Paris’te vaktinin büyük bir bölümünü matbaaları gezmeye ayırır ve İstanbul’a döndüklerinde bu önemli aletin İstanbul’da da kurulması için elinden geleni yapar. Babası ile beraber Sadrazam Damat İbrahim Paşa’nın desteğini alırlar. Matbaa temin edildikten sonra işin teknik kısmı için “Basmacı İbrahim Ağa” olarak tanınan ve daha önceleri harita basıma işi ile uğraşan mühtedi bir Macar olan İbrahim Mütefferika ile anlaşır. Matbaanın ne kadar gerekli bir alet olduğunu anlatan “*Risaletü’l-Müsemmati bi Vesiletü’t-Tıbaa*” adlı rapor mahiyetindeki eser aracılığıyla matbaa kurmak için Sultan III. Ahmet’ten izin alınır¹² ve 1727 tarihinde ilk Türk matbaası kurulmuş olur.

Yirmisekiz Çelebizâde Said Mehmed Efendi’nin bu başarısı ona şöhret kapılarını açar ve sadrazamlığa kadar yükselecek olan kariyer basamaklarını tırmanmasına yardımcı olur.¹³

⁷ Kemal Beydilli, "Matbaa", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt. 28, s. 105-110, <https://islamansiklopedisi.org.tr/matbaa#1> [Erişim: 17.11.2019]

⁸ Tanpınar, *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 44

⁹ Bk. Abdullah Uçman (hızl.) *Paris Sefaretnamesi Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi*, İstanbul: Dergah Yayınları, 2017

¹⁰ Bk. Şevket Rado (hızl.) *Paris’te Bir Osmanlı Sefiri*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2019

¹¹ Erhan Afyoncu, "İbrahim Müteferrika", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt. 21, s. 324-327, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibrahim-muteferrika> [Erişim: 30.11.2019]

¹² Koloğlu, *Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, s. 14

¹³ Enver Behnan Şapolyo, *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönüyle Basın*, Ankara: Güven Matbaası, 1969, s. 35

Basın tarihimiz açısından önemli olan matbaanın kurulması beklendiği kadar etkili olmamış ve ilk yüzyılında çok yavaş bir seyir izlemiştir. Bunun temel sebepleri Osmanlı toplumunun bir doğu toplumu özellikleri göstermesi ve Avrupa devletleri ile arasında fark oluşturan temel toplumsal dinamikler olmuştur. Özellikle Reform hareketlerinden sonra Avrupa toplumlarının feodaliteye ve kiliseye karşı çıkışıyla bu hareketlerden haberdar olmak isteyen insanların basılan gazete ve kitaplara olan ilgisi, Batı dünyasındaki basın yayın faaliyetlerinin en önemli tetikleyicisi olmuştur. Osmanlı devlet yönetimi ise tam tersine merkeziyetçi bir yapıya sahipti ve başlangıçtan beri İslam dini toplum üzerinde hiçbir zaman bir baskı aracı olarak kullanılmamıştı. Bu da basın yayın faaliyetlerinin Batı dünyasındaki gibi hızla yayılmasını engellemiştir.

18. yüzyıldaki bu yavaş seyirden sonra basın yayın dünyamızdaki ilk canlanma 19. yüzyılın başlarında görülecektir. Bu canlanmayı etkileyen önemli faktörlerden biri Fransızların 1795 tarihinden itibaren başta İstanbul (*Bulletin des Nouvelles* ve *Gazette Française de Costantinople*) olmak üzere İzmir'deki ve Napolyon'un Mısır'ı işgali sırasında Kahire'de yayınlattığı gazeteler olmuştur. Avrupa'daki gazetecilik faaliyetleri konusunda da bilgi sahibi olan Osmanlı yönetimi hem dışarıdan gelen hem de ülke içinde yayınlanan yabancı gazetelerdeki gelişmelerden Tercüme Odası'nın¹⁴ çevirileri sayesinde haberdar olur.¹⁵

Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın 1828 yılında kurdurduğu basımevi ve yarısı Türkçe yarısı Arapça olarak yayımlattığı ilk gazete olan *Vekâyi-i Mısırîye* Osmanlı topraklarında basın yayın faaliyetlerinin yeniden canlanmasında ön ayak olmuştur. Bu gazeteden 3 yıl sonra 1831 yılında Sultan II. Mahmut, ismini kendisinin koyduğu ilk resmi Türkçe gazete olan *Takvîm-i Vekâyi*'yi¹⁶ yayımlatır. Hiçbir zaman düzenli olarak çıkmamış olan bu gazetenin amacı devlet ile toplum arasındaki ilişkiyi sağlamak ve halkı çıkarılan kanunlar, düzenlemeler ve meydana

¹⁴ Bk. Sezai Balcı, *Bab-ı Ali Tercüme Odası*, İstanbul: Libra Yayıncılık, 2013

¹⁵ Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, s. 21

¹⁶ Nesimi Yazıcı, "Takvîm-i Vekâyi'", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt. 39, s. 490-492, <https://islamansiklopedisi.org.tr/takvim-i-vekayi> [Erişim: 02.12.2019]

gelen iç ve dış gelişmelerden haberdar etmektir.¹⁷ Böylelikle Osmanlı topraklarındaki yerli basın yayın faaliyetleri devlet eliyle başlatılmış oluyordu.

Özel girişimin gazetecilik olayına dahil olması ise yaklaşık on yıl sonra mümkün olmuştur. Tanzimat Fermanı'nın getirmiş olduğu eskiye nazaran ılımlı hava, devlet destekli ilk özel gazete olan *Ceride-i Havâdis*'in yayımlanmasını kolaylaştırmıştır. 1840 yılında William Churchill adlı bir İngiliz tarafından çıkarılan bu gazete; toplumu eğitme gayesiyle yayın yapar ve sade bir Türkçe ile vatan sevgisi, ahlak, eğitim gibi konuları ele alan çeşitli makaleleri okuyucularıyla paylaşır. Dönemin önemli fikir adamlarına ev sahipliği yapan *Ceride-i Havadis* Avrupa'da her alanda meydana gelen yenilikleri Osmanlı toplumuna tanıtmaya görevini de yerine getirmiştir.¹⁸ *Ceride-i Havadis* gazetesinin bir diğer özelliği de önemli fikir adamlarına ev sahipliği yapmasıdır. Münif Paşa, Küçük Sait Paşa gibi sonraki yıllarda sadrazamlığa kadar yükselecek devlet adamları da *Ceride-i Havadis* yazarları arasından çıkmıştır.¹⁹

1856 yılında ilan edilen Islahat Fermanı ile birlikte Osmanlı toplumu Tanzimat Fermanı'ndan sonra ikinci bir değişim devresine geçmiştir. Bu fermanla birlikte Osmanlı topraklarında yaşayan Hristiyan azınlıklara verilen geniş haklar; her fırsatta Osmanlı Devleti'nin içişlerine karışmak için müsait bir zemin bekleyen Avrupalı devletleri harekete geçirmiş ve zaten "hasta adam" olarak nitelendirilen Osmanlı Devleti'nin çok zor bir döneme girmesine sebep olmuştur. Devleti ayakta tutabilmek için Medeniyetçilik, Osmanlıcılık ve İslamcılık gibi çeşitli fikir akımları ortaya çıkmış ve elbette ki bu fikir akımlarının ifade edileceği ortamlar ve vasıtalar da kendini göstermeye başlamıştır.²⁰

İlk resmî gazeteden yaklaşık otuz yıl ve ilk yarı resmî gazeteden yaklaşık yirmi yıl sonra Osmanlı basın yayın hayatında özel girişimin ilk teşebbüsü olan *Tercümân-ı*

¹⁷ İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*, 12. Basım, İstanbul: Dergah Yayınları, 2017, s. 34

¹⁸ Tanpınar, *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 44

¹⁹ Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, s. 26

²⁰ Tanpınar, *a.g.e*, s.151-153

*Ahvâl*²¹ gazetesi 1860 yılında yayın hayatına başlamıştır. Basın yayın hayatımızda önemli bir devri başlatan bu gazetenin kurucuları Paris sefaretinde katiplik yapmış olan Agah Efendi ve yine Paris'te eğitim görmüş olan İbrahim Şinasi'dir. Tanpınar'ın "Türk cemiyetinde fikir yine onunla başlar." ve "Kaleminden her çıkan satır kafamızda ya bir hurafeyi yıkıyor, yahut da memlekete yeni bir şey getiriyordu."²² dediği İbrahim Şinasi, gazetecilik mesleğinde halktan yana olmuş ve gazeteyi halkın düşüncelerini ifade eden en önemli araç olarak görmüştür. Şinasi'nin yöneticileri övmek yerine toplumun dertlerini, ülkenin sorunlarını sade bir dille ele alması bu ilk özel gazetenin, dönemine damga vuran ve sonraki gazetecilere örnek olacak olan bir yayın organı olmasını sağlamıştır. Haftada iki gün çıkarılması planlanan ancak gördüğü ilgi üzerine haftada beş güne çıkarılmaya başlayan *Tercümân-ı Ahvâl* gazetesi 26. sayısından itibaren İbrahim Şinasi olmadan yayın hayatına devam etmeye çalışır. Şinasi'nin ayrılmasından sonra eski ilgiyi görmeyen gazete altı ay sonra kapanır. Şinasi ise gerekli izinleri alıp hazırlıklarını tamamladıktan sonra *Tercümân-ı Ahvâl*'in açtığı yolda daha ileri bir adım atar ve 1862 yılında *Tasvîr-i Efkâr*²³ gazetesini çıkarmaya başlar. Dinamik bir kamuoyu oluşturmak hedefiyle yola çıkan İbrahim Şinasi, bunu sade bir dil kullanarak hazırladığı içerikleriyle başarmayı bilmiş, iç ve dış meselelerle ilgili yazdığı yazılarla birlikte fikirlerini özgürce beyan eden okuyucu mektuplarına da sayfalarında yer vererek fikir gazeteciliğinin yerleşmesini sağlamıştır.

İbrahim Şinasi'nin *Tasvîr-i Efkâr* gazetesi ile başardığı en önemli işlerden birisi de başta Namık Kemal olmak üzere dönemin aydın gençlerini etrafına toplamak ve Yeni Osmanlılar²⁴ cemiyetinin fikri kuruculuğunu yapmak oldu. Kendisinin Paris'e kaçmasından sonra gazete Namık Kemal yönetiminde çıktı ve fikir gazeteciliği politikası, seviyesi biraz daha yükseltilerek devam ettirildi. Şinasi zamanında sadece

²¹ Hamza Çakır, "Tercümân-ı Ahvâl", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt. 40, s. 495-497, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tercuman-i-ahval> [Erişim: 03.12.2019]

²² Tanpınar, *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 213-215

²³ Nesimi Yazıcı, "Tasvîr-i Efkâr", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt. 40, s. 138-140, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tasvir-i-efkar> [Erişim: 03.12.2019]

²⁴ Kemal Beydilli, "Yeni Osmanlılar Cemiyeti", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt. 43, s. 430-433, <https://islamansiklopedisi.org.tr/yeni-osmanlilar-cemiyeti> [Erişim: 07.12.2019]

çeviriler yapmakla yetinen Namık Kemal dergi yönetimi kendisine kalınca hükümetin iç ve dış politikalarını eleştiren yazılara daha çok yer vermeye başladı.²⁵

Yeni Osmanlılar cemiyetinin bir diğer üyesi olan Ali Suavi ise 1867 yılında çıkardığı *Muhbîr* gazetesi ile eleştirinin dozunu arttırmıştır. *Muhbîr*'i tek başına çıkarır ve en büyük ideali olan hürriyeti ateşli yazılarıyla sürekli savunur.²⁶ Bu nedenle sık sık kapatılan gazete sadece 55 sayı yayımlanarak aynı yıl içerisinde yayın hayatına son vermiştir. Gazetede yayımlanan Ziya Paşa'nın "Hürriyet" başlıklı yazısından sonra hükümetin gazetenin yazar kadrosunu İstanbul'dan uzaklaştırmak istemesi üzerine Ali Suavi, Namık Kemal ve Ziya Paşa, Yeni Osmanlılar cemiyetine hamilik yapan Mustafa Fazıl Paşa'nın çağrısı üzerine Paris'e kaçar.

Muhlif gazetecilik faaliyetlerine yurtdışından devam edilir ve ilk önce 1867 yılında Londra'da *Muhbîr* yayınlanmaya başlanır. Ali Suavi'nin başına buyruk davranışları cemiyetin diğer üyeleri tarafından tasvip edilmeyerek *Muhbîr*'in Yeni Osmanlılar cemiyetinin sözcüsü olamayacağına karar verilir. Bu karardan sonra 1868 yılında yine Londra'da önce Reşat Bey'in sonra Namık Kemal'in yönetiminde *Hürriyet* gazetesi yayınlanır. Meşrutiyetin ilan edilmesini, basın özgürlüğünün garanti altına alınmasını ve Batı'dan alınacak bazı kurumlarla devletin yıkılışının engellenebileceği gibi fikirleri ileri süren ve posta yoluyla gönderildiği Osmanlı vilayetlerinde ciddi bir tiraja ulaşan bu gazeteyi 64. sayısından sonra Ziya Paşa yönetmiştir. Son 21 sayısı da Cenevre'de çıkarılan *Hürriyet*'ten başka *Ulûm*, *İttihât* ve *İnkılâb* adında üç gazete daha yayımlanarak Osmanlı'nın geleceği hakkındaki fikirler duyurulmaya çalışılmıştır.²⁷

1870-71 yıllarında çıkarılan aflarla yurda dönme imkanı bulan Yeni Osmanlılar Cemiyeti üyeleri artık gazeteciliğin bir meslek haline geldiği bir dönemde fikirleriyle muhalif gazetecilik faaliyetlerine devam ettiler. Namık Kemal haftada

²⁵ Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, s. 48

²⁶ Şapolyo, *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönüyle Basın*, s. 128

²⁷ Koloğlu, a.g.e, s. 50-51

beş gün çıkan Ahmet Mithat idaresindeki *İbret*²⁸ gazetesindeki yazılarıyla yine hükümetin dikkatini çekti ve gazete kapatılarak Namık Kemal Gelibolu'ya mutasarrıf olarak gönderildi. Dönüşünde tekrar *İbret*'te yazılar kaleme alan Namık Kemal, bu arada sahnelenen *Vatan Yahut Silistre* piyesinin meydana getirdiği çalkalanma yüzünden 1873 yılında Magosa'ya sürgün edildi ve *İbret* gazetesi de bir daha çıkmamak üzere kapatıldı.

Gazeteciliğin meslek olarak yer edinmesine katkı sağlayan özel girişim gazetelerinden bir diğeri de *Basiret*²⁹ gazetesidir. Basiretçi Ali diye ünlenen Ali Bey'in yönetiminde her konunun uzmanı tarafından yazıldığı ve idarehanesinin aydınların toplantı yeri haline geldiği bu gazete Osmanlı toplumunda farklı seslerin yükselmesinde öncü yayınlardan biri olmuştur. Recaizade Mahmut Ekrem ve Ebüzziya Tevfik gibi önemli isimleri bir araya getiren ve "özgürlük" konusuna vurgu yapan *Terakkî* gazetesi ise bu yönüyle hükümetin dikkatini çekerek kısa sürede kapanmıştır.

18. yüzyılda Osmanlı basın yayın hayatında gazeteler tarafında görülen bu gelişmeler, dergicilik faaliyetleri tarafında da -gazetecilik kadar güçlü olmasa da- gözlemlenmiştir. İlk dergiler gazetelerde olduğu gibi resmî nitelikte çıkarılan ve alanlarında ilk olma özelliği gösteren 1849 yılında yayımlanan *Vekâyi-i Tıbbiye*, 1860 yılında yayımlanan *Cerîde-i Askeriye*³⁰ ve 1865 yılında yayımlanan *Takvîm-i Ticâret* adlı dergilerdi. Dergicilik alanında dönemine damga vuran ve kendinden sonraki dergilere ilham kaynağı olan *Mecmua-i Fünûn* ise 1862 yılında yayımlanmıştır. Derginin başında bulunan Münif Paşa³¹ ve Ethem Paşa, sonraki yıllarda sadrazamlığa kadar yükselmeyi başarmış devrin önemli devlet adamlarıydı. Tanpınar'ın "Mecmua-i Fünûn tam bir mekteptir" ve "O zamanların en faydalı

²⁸ Bk. Nurettin Güz ve Gamze Bayhan, "İlk Muhalif Gazete Olarak İbret" *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi (AKAR)*, Cilt.1, Sayı.1 (2016), s.1-15

²⁹ İlhan Yerlikaya, "Basiret", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt. 5, s. 103-105, <https://islamansiklopedisi.org.tr/basiret--gazete> [Erişim: 10.12.2019]

³⁰ Ahmet İhsan Tokgöz'ün çocukluk yıllarında gördüğü ilk süreli yayın Ceride-i Askeriye mecmuası, ilk matbaa ise Ceride-i Askeriye Matbaası'dır. Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet İhsan Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1993

³¹ Bk. Ali Budak, *Münif Paşa Batılılaşma Sürecinde Çok Yönlü Bir Osmanlı Aydını*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2012

teşebbüsüydü.” diye övdüğü bu mecmua, devrin önemli, yetişmiş, mevki sahibi gençlerini bir araya getiren Cemiyet-i Tedrisiye-i Osmaniye’nin yayın organı olarak Osmanlı toplumunun pozitif bilimlere ulaşmasında önemli bir görev üstlenmiştir.³²

1.3.2. Birinci Meşrutiyet’ten İkinci Meşrutiyet’e Osmanlı Türk Basını

Kanun-i Esasi’yi ilan etme sözü ile 1876 yılında tahta çıkan ve bu vaadini aynı yılın sonunda hayata geçiren II. Abdülhamid Han ile birlikte Osmanlı Devleti yeni bir döneme girmiş bulunmaktaydı. Basının yasalar çerçevesinde serbest olduğunu garanti altına alan anayasanın, 1878 yılında askıya alınmasıyla sadece bir buçuk yıllık bir kanun üstünlüğü döneminden sonra şiddeti giderek artan baskıcı ve kapalı bir yönetim hayata geçmiş oldu. 30 yıllık bu istibdat döneminde basın yayın dünyası sıkı sıkıya gözetim altında tutulmuş, *Tercümân-ı Ahvâl*’den beri gittikçe yerleşmeye başlamış olan tartışma ortamı bu dönemde sekteye uğratılmış ve hareketsiz bir toplum tipi oluşturma siyaseti uygulanmıştır. İçerideki basın yayın organları denetim altında tutularak bütün imkanlarla dışarıdan gelen hücumlara karşılık verebilme amacı güdülmüştür.³³

Osmanlı toplumu için çok önemli sonuçlar doğuran bu dönemde kültürel anlamda da önemli gelişmeler olmuştur. Bir taraftan ciddi bir şekilde uygulanan sansür politikaları ile fikir gazeteciliği ve siyasi yayıncılık bitirilirken bir taraftan da yeni açılan okullarda okutulması lazım gelen kitaplar ve pozitif bilimlerden bahseden dergi ve gazeteler basılarak matbuat alemi canlı tutulmaya çalışılmıştır.

Bu devrin en önemli gazetecilerinden biri hiç şüphesiz ki Ahmet Mithat’tır.³⁴ Ansiklopedist bir yazar olarak konuşma diliyle yazıp halka ulaşmayı başarmış bir kişidir.³⁵ *Tuna* ve *Zevra* vilayet gazetelerinde başlayan yazarlık hayatına birçok kitap ve gazete sığdırmış olan Ahmet Mithat özellikle Namık Kemal ile beraber çalıştığı *Basiret* gazetesinde kendini geliştirmiş ve 1878 yılında döneminin en

³² Tanpınar, *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 181-182

³³ Koloğlu, *Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, s.63

³⁴ Ahmet İhsan Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım* adlı eserinde Ahmet Mithat için “Türk gençliğinin bir kılavuzu”, *Tercüman-ı Hakikat* için ise “Yeni bir yolda yazılara özenen gençlerin kıblesiydi.” ifadelerini kullanır. Ayrıntılı bilgi için bk. Şevket Rado, *Ahmet Mithat Efendi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1986

³⁵ Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat’tan Cumhuriyet’e (1839-1923)*, s.71

önemli gazetelerinden biri olan *Tercümân-ı Hakikat*³⁶ gazetesini yayımlamaya başlamıştır.

Politikanın yasak olduğu bir devirde halka okuma zevkini aşılamaı başarmış olan Ahmet Mithat, *Tercümân-ı Hakikat*'ı mücadele gazetesi olmaktan çok öğretici bir gazete olarak yayımlamış, kendi döneminde yayımlanan diğer gazetelere örnek yapmış ve birçok usta gazetecinin yetişmesine de vesile etmiştir.³⁷

Dönemin diğer önemli gazeteleri de birbirlerine rakip olarak yayımlanan *Sabah* ve *İkdam* gazeteleridir. Mihran Efendi'nin idaresinde ve Şemseddin Sami'nin başyazarlığını yaptığı dönemde etkin bir gazete olarak öne çıkan *Sabah*, önemli yazarlara ev sahipliği yaptıktan sonra *Peyâm-ı Sabah* ismini aldı. Ali Kemal'in yönetimine geçen gazete Milli Mücadele karşıtlığıyla yayınlar yaptıktan sonra 1922 yılında kapandı. *İkdam* gazetesi ise Ahmet Cevdet tarafından çıkarıldı ve yine *Sabah* gazetesi gibi önemli yazar ve gazetecilerin yetişmesine ortam sağladıktan sonra 1926 yılında kapandı. Başlığına "Türk Gazetesi" ifadesini yerleştiren ilk gazete olan *İkdam*, Türkçe ve Türk kültürüne verdiği önemin yanı sıra birçok edebi eserin de tefrika edildiği kaynaklardan biridir.³⁸

Mizancı Murad namı ile ünlenen Mehmet Murad Bey'in³⁹ çıkardığı *Mizan* gazetesi dönemin bir diğer önemli yayınıdır. Ahmet İhsan'ın Mekteb-i Mülkiye'den Genel Tarih dersi hocası olan Murad Bey korkusuzca yayımladığı siyasi makalelerle sadrazamı bile eleştirmeye cesaret edebilmiş bir kişidir. Haftalık yayımlanan gazetenin tirajının yükselmesi üzerine Sultan II. Abdülhamid, Murat Bey'i⁴⁰ yeni

³⁶ Mehmet Tekin, "Tercümân-ı Hakikat", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt. 40, s. 497-498, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tercuman-i-hakikat> [Erişim: 13.12.2019]

³⁷ Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, s.64

³⁸ Enginün, a.g.e, s. 81

³⁹ Bk. Birol Emil, *Son Dönem Osmanlı Aydını Mizancı Murad Bey*, İstanbul: Kitabevi, 2009

⁴⁰ Ahmet İhsan Tokgöz *Matbuat Hatıralarım* adlı eserinde Murad Bey için "Murat Bey Mülkiye Mektebi'nden yetişecek efendileri, Türkiye'de uyanmasını dilediği yenilik ve uygarlık sevgisiyle doldurmak isterdi." İfadesini kullanır.

açılan Duyun-u Umumiye komiserliğine atayarak *Mizan*⁴¹ gazetesinin kapanmasını sağladı.⁴²

Gazeteler tarafında durum bu minvalde iken dergiler açısından da vaziyet baskıcı politikanın elverdiği ölçüde ilerlemiştir. Dönemin en etkili ismi, çalışmamızın da konusunu teşkil eden *Umran* ve sonrasında çıkardığı *Servet-i Fünûn*⁴³ dergilerinin sahibi Ahmet İhsan olmuştur. *Umran* dergisiyle başladığı yayıncılık hayatında *Servet-i Fünûn* gibi basın yayın tarihimizin en önemli dergilerinden birini kültür tarihimize kazandıran Ahmet İhsan, hükümetten yardım alarak basım teknikleri konusunda yeni gelişmeleri takip etmiş ve bu teknikleri dergilerinde kullanmayı başarmıştır. Edebiyât-ı Cedîde hareketine ev sahipliği yapmakla çok önemli bir görevi ifa eden *Servet-i Fünûn* dergisi hakkında daha geniş bir bilgiye bu çalışmanın II. bölümünde yer ayrılmıştır.

Dönemin diğer önemli dergileri ise *Malumât*, *Mecmua-i Ebüzziyâ*, *Mir'at-ı Âlem* ve *İçtihat* dergileriydi. Baba Tahir namı ve hükümetle olan gizli ilişkileri ile tanınan Mehmet Tahir tarafından çıkarılan *Malumât*, geniş ve kaliteli bir yazar kadrosu ile *Servet-i Fünûn*'a rakip olarak çeşitli edebi tartışmalara taraf olması, geniş bir okuyucu kitlesine ulaşması ve içeriğindeki yazı konularının çok çeşitli olmasıyla dikkat çekmiştir. *Mecmua-i Ebüzziyâ*⁴⁴ ise Ebüzziya Mehmet Tevfik tarafından çıkarılmıştır. *Mecmua-i Fünûn*'u çıkaran Münif Paşa'nın Maarif nâzırı olmasından istifade ederek siyaset dışındaki konuları ele almak üzere yayımlanmaya başlayan dergi sık sık basımına ara vermesine rağmen yaklaşık 30 yıllık bir yayın hayatına sahip olmuştur. *İçtihat* dergisi ise bir ihtilalcı ve batılılaşmaya inanmış bir pozitivist

⁴¹ Abdullah Uçman, "Mîzan", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt. 30, s.s. 212-213, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mizan--gazete> [Erişim: 14.12.2019]

⁴² Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, s.32

⁴³ Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü tarafından TÜBİTAK projesi olarak başlatılan "Osmanlı Kültür Tarihinde Servet-i Fünûn Dergisi" adlı çalışmanın veri tabanı olarak hazırlanan <https://www.servetifunundergisi.com> sitesi araştırmacılar için büyük bir boşluğu doldurmuştur.

⁴⁴ Alim Kahraman, "Mecmûa-i Ebüzziyâ", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt. 28, s.s. 268-269, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mecmua-i-ebuzziya> [Erişim: 14.12.2019]

yazar olan Abdullah Cevdet tarafından çıkarılmıştır ve etkisini daha çok II. Meşrutiyet'ten sonra göstermiştir.⁴⁵

Mir'at-ı Âlem dergisi ise yazarların şeyhi olarak tanınan ve Ahmet İhsan gibi dönemin gençlerinin kendisine saygıyla baktıkları Mahmut Sadık Bey tarafından çıkarılmıştır. Ahmet İhsan kendisi hakkında “*Mir'at-ı Âlem* çıkarken ben Mülkiye Mektebi'nin üçüncü sınıfındaydım; Mahmut Sadık benden bir sınıf yukarıdaydı. Onu uzaktan birbirimize gösterir ve resimli bir gazete çıkarmasından dolayı kendisine derin bir imrenişle, saygıyla bakardık.” ifadelerini kullanmıştır. İlk resimli dergi olması bakımından diğer dergilerden ayrılan *Mir'at-ı Âlem* bu yönüyle uzun soluklu olmayı başarmış ve aynı zamanda Ahmet İhsan çıkardığı *Umran* ve *Servet-i Fünûn* dergilerine de ilham kaynağı olmuştur.⁴⁶

Sonuç olarak II. Abdülhamid döneminde baskı altında ama politika dışındaki alanlarda sürekli bir gelişim gösteren, basın yayın teknikleri konusunda Avrupa'ya ayak uydurmaya çalışan ve gittikçe toplumun diğer tabakalarına yayılan bir matbuat alemi oluşmuştu.

⁴⁵ Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*, s. 85

⁴⁶ Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, s. 33

BÖLÜM II

TÜRK BASINI VE AHMET İHSAN (TOKGÖZ)

2.1. Ahmet İhsan Tokgöz ün Hayatı, İlmi ve Edebi Kişiliği

1867 yılında Erzurum’da dünyaya gözlerini açan Ahmet İhsan⁴⁷ aslen Kastamonu’nun Taşköprü kazasındandır. Dedesi İstanbul defterdarlığı yapmış olan Muhtar Efendi, babası ise Erzurum, Priştine, İşkodra, Kastamonu, İstanbul, Şam, Ankara, Bursa defterdarlıklarında ve İstanbul Şurâ-yı Mâli ve Patent Meclisi’nde görev yapmış olan Ahmed Halid Bey’dir. İlk mektebe Üsküdar’da başlayan Ahmet İhsan babası ile beraber gittiği Şam’da Askeri Rüşdiye’yi bitirir.⁴⁸ Burada Arapça ve Fransızca dilleri için ilk temel eğitimini almış olur. Ahmed Halid Bey Ankara defterdarlığına atanınca Ahmet İhsan da babasına ayak uydurur. Burada Sultan II. Abdülhamid tarafından sürgüne gönderilmiş olan Telgraf Nazırı Âgâh Efendi’den⁴⁹ aldığı derslerle Fransızcasını ilerletir. Babası Şurâ-yı Mâli üyeliğine atanınca İstanbul’a dönen Ahmet İhsan Mekteb-i Mülkiye’ye⁵⁰ kaydolur. Başarılı bir eğitim hayatının sonunda çeviri yapabilecek kadar Fransızcaya hakim olur ve daha okul bitmeden ilk tercüme eseri olan “*Vagabund (E. Enol - L. Judici)*” adlı romanı “*Bir Serseri*” başlığı altında yayımlar(1887). Aynı zamanda *Tercümân-ı Hakikat*, *Şafak* ve *Cihan* gibi gazete ve dergilerde makaleleri yayımlanır.

⁴⁷ Ahmet İhsan Tokgöz hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Bilge Ercilasun, *Ahmet İhsan Tokgöz*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996

⁴⁸ Eğitim sistemimizde 1868-1924 arasında uygulanan kapsamlı eğitim reformuna göre öğrenim basamakları şu şekildeydi: Her köy ya da mahallede Kuran eğitimine dayalı bir ilk mektep, 500 hanelik her kasabada bir rüşdiye, 1000 hanelik her kasabada bir idadi(ortaokul), her vilayet merkezinde bir sultani(lise) ve yüksekokullar ile darülfünun(üniversite). Ayrıntılı bilgi için bk. Carter V. Findley, *Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi*, Gül Çağalı Güven (çev.), 2. Basım, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2016, s. 139-184

⁴⁹ Nuri Yüce, "Âgâh Efendi, Çapanzâde", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt. 1, s.s. 447-448, <https://islamansiklopedisi.org.tr/agah-efendi-capanzade> [Erişim: 22.12.2019]

⁵⁰ Osmanlı Devleti’nin Batılılaşma serüveninde ıslahat hareketlerinin önemli ayaklarından bir tanesi de eğitim kurumlarıydı. Bu amaçla tesis edilen kurumlardan birisi de Tanzimat ve Islahat fermanlarının uygulayıcısı olabilecek idare memurlarını yetiştirmek üzere kurulan Mekteb-i Mülkiye’dir. Ayrıntılı bilgi için bk. Mücellidoğlu Ali Çankaya, *Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, Ankara: Mars Matbaası, 1969

Mekteb-i Mülkiye'den mezun olduktan kısa bir süre Hariciye Mektubi Kalemî'nde memurluğa başlar ve buradan da Tophane Müşirliği'nde tercümanlığa geçer. Kısa sürecek olan memuriyet hayatı devam ederken daha önce makalelerini gönderdiği ve Ermeni harfleri ile Türkçe yayın yapan *Cihan* dergisinin kapanmasını fırsat bilerek Maarif Nezareti'nden izin alıp basın yayın dünyasındaki ilk girişimi olan *Umran* dergisini kurar. 3 Ekim 1887 tarihinde ilk sayısını çıkardığı bu dergi 15 günde bir yayımlanır ve 29. sayısı olan son sayısını 7 Kasım 1888'de çıkardıktan sonra Sultan II. Abdülhamid'in şiddeti artan sansür politikalarının bir sonucu olarak o tarihte yayımlanmakta olan bütün dergiler ile birlikte kapatılır. Yayıncılık hayatına devam etmek isteyen Ahmet İhsan, tercüme faaliyetlerine devam ederek matbaa kurmak için gerekli sermayeyi biriktirir ve Mustafa Nuri Efendi'ye ait Alem Matbaası'na arkadaşı Mustafa Asım Bey ile birlikte ortak olur.

Haftalık bir gazete kurma imtiyazı alabilmek için çok uğraşan Ahmet İhsan'a yaşının küçüklüğü gerekçesiyle izin verilmez. Bunun üzerine imtiyaz sahibi bir gazeteye ek çıkarma yoluna gider ve Rum Nikolaidis'in çıkarmakta olduğu Türkçe *Servet* gazetesine fennî bir ek çıkarmak için ruhsat alır. Böylece Türk Basın hayatının en önemli ve uzun soluklu yayınlarından biri olan *Servet-i Fünûn* doğmuş olur. İyi bir resimli dergi oluşturmak isteyen Ahmet İhsan, matbaacılık ve resimcilik alanlarında Batı'da meydana gelen gelişmeleri yakından görmek ve öğrenmek için Avrupa gezisine çıkar. Bu gezi ile ilgili notlarını *Avrupa'da Ne Gördüm*⁵¹ adı altında kitap olarak yayımlar.

Recaizade Mahmut Ekrem'in tavsiyesi ile derginin yazı işleri müdürlüğüne Tevfik Fikret'i getiren Ahmet İhsan, bu kararla oluşan Edebiyât-ı Cedîde⁵² topluluğu sayesinde *Servet-i Fünûn*'un bilinirliğini de arttırmış olur. 1896 yılında başlayan bu edebi hareketle canlanan *Servet-i Fünûn*, 1901 yılında bir makale bahane edilerek Sultan II. Abdülhamid tarafından kapatılır ve Edebiyât-ı Cedîde topluluğu da dağılmış olur. Uzun uğraşlar sonucunda 43 gün sonra *Servet-i Fünûn*'u tekrar

⁵¹ Ahmet İhsan, *Avrupa'da Ne Gördüm-Tuna'da Bir Hafta*, Alain Servantie-Fahriye Gündoğdu (çev.), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2007

⁵² M. Orhan Okay, "Edebiyât-ı Cedîde", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt. 10, s. 398-399, <https://islamansiklopedisi.org.tr/edebiyat-i-cedide> [Erişim: 22.12.2019]

yayımlamak için izin alan Ahmet İhsan, dergisini edebi havadan uzaklaştırır, dergi eski haline döner ve fenni resimli bir dergi olarak yayın hayatına devam eder.

Ülkedeki baskıcı rejime son vermek ve yurda basın özgürlüğünü getirmek amaçlarıyla İttihad ve Terakki Cemiyeti'ne üye olan Ahmet İhsan, 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı ile *Servet-i Fünûn*'u günlük olarak çıkarmaya başlar. 1909 yılında 31 Mart olayı ile Sultan II. Abdülhamid'in tahttan indirilip İttihat ve Terakki yönetimin başa gelmesiyle dergisini tekrar eski haftalık durumuna çevirir. Aynı dönemde kendisine teklif edilen Ticaret Mektebi'nde iktisadi coğrafya hocalığını kabul eder ve 1915 yılına kadar süren öğretmenlik hayatına başlar.⁵³

1909 yılında bir başka edebi topluluk olan Fecr-i Âtî'nin⁵⁴ genç aydınlarına dergisini yuva yapan Ahmet İhsan, *Servet-i Fünûn*'u tekrar edebi bir havaya büründürür. 1912 yılında Trablusgarp ve Balkan savaşlarının yıkıcı etkilerinin çok acı bir şekilde hissedildiği bir dönemde İstanbul Şehremini'ne bağlı olarak Beyoğlu Belediye Müdürlüğü vazifesini yapar. 13 ay süren bu kısa dönemde dürüst ve çalışkan kişiliği ile önemli hizmetlere imza atar fakat İttihatçıların artan baskıları ve belediyeleri merkeze bağımlı hale getirme istekleri yüzünde görevinden istifa eder.

1914 yılında başlayan I. Dünya Savaşı sebebiyle hükümetin isteği üzerine *Servet-i Fünûn*'u önce tekrar günlük sonra da Fransızca olarak çıkaran Ahmet İhsan, aynı zamanda Abdullah Zühdi ile birlikte yine Fransızca *Le Soir* gazetesini çıkararak kendi mesleğinin silahları ile emperyalist güçlere karşı koyar. Mütareke yıllarında bu mücadelesine devam eder ve tutuklanacağını anlayınca Avusturya'ya kaçıp Ankara hükümeti ile iş birliği içerisinde Milli Mücadele lehine yayınlar yapar.

Lozan Konferansı'nda Türk Matbuatı Bürosu müdürlüğü, Cumhuriyet'in ilanından sonra Cemiyet-i Akvâm'da ve Parlamentolar Birliği'nde temsilcilik görevlerini başarıyla yerine getiren Ahmet İhsan, 6 Kanun-ı Evvel 1928 tarihli *Servet-i Fünûn* nüshasını *Uyanış*⁵⁵ ismi ile basar ve "Ahmet İhsan Matbaası ve Limited Şirketi"

⁵³ Ercilasun, *Ahmet İhsan Tokgöz*, s. 20

⁵⁴ M. Orhan Okay, "Fecr-i Âtî", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt. 12, s.s. 287-290, <https://islamansiklopedisi.org.tr/fecr-i-ati> [Erişim: 22.12.2019]

⁵⁵ SF. , Cilt 87, Nu. 2275 (28 Mart 1940), s. 303

adında yabancı sermaye ortaklı yeni şirketini kurar. 1931-1942 yılları arasında 3 dönem Cumhuriyet Halk Partisi'nden Ordu Milletvekili seçilerek TBMM'de görev yapar. Soyadı kanunundan sonra Tokgöz soyadını alan ve yaşadığı çalkantılı dönemlerde gazeteci, yazar ve çevirmen olarak çok önemli olaylara şahit olan Ahmet İhsan Tokgöz, bu olayları memleketinin insanlarına aktarmış olmanın verdiği huzurla, ömrünün son yıllarını geçirdiği İzmit Değirmendere'deki evinde 27 Aralık 1942 tarihinde vefat eder. Vasiyeti üzerine aynı yerde Garipler Mezarlığı'nda toprağa verilir. 29 Aralık Salı günü onun için bahriyelilerin de katıldığı büyük bir cenaze töreni düzenlenmiştir.⁵⁶

75 yıllık hayatının 55 yılını basın yayın dünyasında geçiren Ahmet İhsan, daha küçük yaşlarda başlamış olan kitap aşkının sürekli peşinden gitmiş ve geride okunmuş binlerce kitap, yazılmış yüzlerce makale ve basılmış onlarca kitap bırakmıştır. Mekteb-i Mülkiye'de okurken piyasada okunacak kitap bırakmamış⁵⁷, bu yüzden okuldaki Ermeni arkadaşlarından öğrendiği Ermeni harfleri sayesinde bu alfabe ile basılmış romanları da alıp okumuştur. Çok iyi derecede öğrendiği Fransızca ile Fransız gazetelerini takip ederek bilimsel ve teknolojik gelişmelerden haberdar olmuş, okuduğu romanların da birçoğunu Türkçeye tercüme ederek kültür ve edebiyat hayatımız için önemli bir hizmeti yerine getirmiştir.

Mekteb-i Mülkîye'den hocası olan Recaizâde Mahmut Ekrem sayesinde edebiyat dünyasına gönülden bağlanmış olan Ahmet İhsan, bu bağlılığını *Servet-i Fünûn* dergisinde Edebiyât-ı Cedîde ve Fecr-i Âtî gibi iki önemli edebi topluluğa ve edebiyat dünyamızın birçok önemli ismine ev sahipliği yaparak ispat etmiştir. Hayatı boyunca dürüstlük ve çalışkanlık gibi iki önemli değeri kendine düstur edinmiş ve hem yaşamı hem de eserleriyle kendi döneminde ve sonraki dönemlerde yetişen gençlere çok güzel bir örnek oluşturmuştur.

⁵⁶ Ercilasun, *Ahmet İhsan Tokgöz*, s. 30

⁵⁷ Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, s. 35

2.2. Ahmet İhsan'ın Türk Basın, Yayın ve Edebiyat Hayatındaki Yeri

2.2.1. Ahmet İhsan'ın Matbaacılık Faaliyetleri

Osmanlı topraklarında 18. yüzyılın birinci çeyreğinden itibaren ilk örnekleri görülmeye başlanan ve devlet eliyle yürütülen matbaacılık faaliyetleri aynı yüzyılın ikinci yarısından itibaren hız kazanmıştır. Özellikle gazeteciliğin bir meslek olarak ön plana çıkmasıyla özel girişimlerin de bu sahada söz sahibi olması kaçınılmaz olmuştur. Ahmet İhsan bu alanda ismini basın tarihimize önemli başarılarla yazdırmış ve matbaacılığın ülkemizde gelişmesi ve Avrupa standartlarını yakalayabilmesi için üstün gayretler göstermiştir. Bu gayretlerin ilk belirtileri henüz çocuk yaşlarda iken kendini göstermeye başlamış gittikçe artan bir sevgiyle bu meslek onun için bir tutkuya dönüşmüştür. 7 yaşındayken memur olan babasının odasında *Cerîde-i Askeriye* mecmuasını görür ve babasına “Gazete nasıl yapılır?” diye sorar. Orada bulunan bir subay da Ahmet İhsan'ı alıp *Cerîde-i Askeriye* matbaasını gezdirir ve isminin harflerini dizdiği ipliği ona hediye eder. Ahmet İhsan da bunu yıllarca değerli bir hatıra olarak saklar.⁵⁸ Bunun gibi diğer bir olay da babasının görevi nedeniyle gittikleri Şam'da gerçekleşir. Suriye defterdarı olan Süleyman Sudi Efendi, arkadaşının oğlu olan Ahmet İhsan'ı çok sever. Ahmet İhsan, “Fransızca bilen, ekonomi mezunu, ‘iktisat’ sözcüğünü ilk kullananlardan ve alafranga yaşam tarzı olan bir aydın” diye bahsettiği bu zatın evinde resimli Fransızca kitapları ve *Journal de Voyage* gazetesinin bir cildini görüp büyülenir. Süleyman Sudi Efendi, Ahmet İhsan'ın bu ilgisini fark edince ona Fransızca'yı iyi öğrenmek şartıyla İstanbul'a döndüklerinde birçok kitap hediye edeceğine dair söz verir. 4 yıl sonra İstanbul'da karşılaştıkları zaman Süleyman Sudi Efendi sözünü tutar ve 50 cildi aşkın kitap hediye ettiği Ahmet İhsan'a “Büyüyünce ne olacaksın?” diye sorar. Ahmet İhsan da “Böyle kitaplar yazacak bir adam.” cevabını verir. Süleyman Sudi Efendi de “Yalnız yazmak yetmez, onları basmak gerek; matbaacılık da yapmalısın.” deyince Ahmet İhsan da kuvvetli bir şekilde “Yaparım.” der.

⁵⁸ Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, s. 14

Nitekim Ahmet İhsan'ın yıllar sonra kurduğu matbaasının ilk ziyaretçisi Süleyman Sudi Efendi olur.⁵⁹

Mekteb-i Mülkiye sıralarında iken Fransızcadan çevirdiği *Bir Serseri* adlı romanı Asır Kütüphanesi sahibi Kirkor Efendi eliyle yayımlayan Ahmet İhsan, mezun olduktan sonra çıkardığı *Umran* dergisinin baskısını da Mahmutbey matbaasında gerçekleştirir. *Umran* dergisinin padişah eliyle kapatılmasından sonra tercüme faaliyetlerine Fransızca romanlar özellikle Jules Verne'in romanları ile devam eder ve bu çalışmaların basımlarını çeşitli matbaalarda gerçekleştirir. Bu kitapların ilgi görmesiyle matbaa kurmak için gerekli sermayeyi biriktirir ve 1890 yılında Mustafa Nuri Efendi'ye ait Alem Matbaası'na arkadaşı Mustafa Asım Bey ile birlikte ortak olur." Âlem Matbaası Ahmet İhsan ve Şürekâsı" adıyla kurduğu bu ilk matbaası sayesinde Jules Verne'in bütün koleksiyonunu çevirip yayımlar ve bir yıl sonra matbaasını büyütür.⁶⁰

Sadece tercüme faaliyetleri ile yetinmek istemeyen Ahmet İhsan, resimli bir haftalık gazete imtiyazı almak için çok uğraşmasına rağmen yaşının küçük olması sebebiyle bu imtiyazı alamaz. Bunun üzerine hem daha önceleri makalelerinin yayımlandığı *Tercümân-ı Hakikat* gazetesinin sahibi hem de Ebussuud caddesinden iş yeri komşusu olan Ahmet Mithat Efendi ile matbaaları birleştirmek fikri gündeme gelir. Ahmet Mithat Efendi bu birleşmeyi çok arzu eder ve bir sözleşme⁶¹ imzalanır. Altında Ahmet İhsan ve Ahmet Mithat Efendi'nin imzalarının bulunduğu bu sözleşmeye göre her iki ismin sahip oldukları Alem ve Kırk Ambar matbaaları birleşecek ve *Musavver Tercüman-ı Hakikat* adlı yeni bir resimli haftalık gazete çıkarılacaktı. Fakat bu fikre Kırk Ambar matbaasında hiç hissesi olmadığı halde *Tercümân-ı Hakikat* gazetesinin imtiyaz sahibi olan Mehmet Cevdet Bey karşı çıkar ve bu sözleşmenin hayata geçmemesi için Ahmet Mithat Efendi'yi ikna eder. Böylece Ahmet İhsan'ın büyük bir matbaa ve orada basılan uzun ömürlü *Resimli Tercümân-ı Hakikat* gazetesi hayali çok sürmeden bitmiş olur.

⁵⁹ Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, s.s 19-20

⁶⁰ Tokgöz, a.g.e, s.s 46-47

⁶¹ Ahmet İhsan çok önemli gördüğü ama hayata geçirme imkanı bulamadığı bu sözleşmenin tam metnine tarihe bir not düşmek için hatıralarında yer vermiştir. Bk. *Matbuat Hatıralarım*, s. 48-50

Ahmet İhsan bu hayalini gerçekleştirememiş olsa da büyük bir matbaa ve uzun ömürlü bir resimli haftalık gazete çıkarma hedefine ulaşmak için çalışmaya devam eder. 1891 yılında yayın hayatına başlayan ve kendi döneminin en iyi resimli haftalık gazetesi olma hedefi ile yayımlanan *Servet-i Fünûn* için matbaasının yeterli donanımına sahip olmadığını fark eder. Avrupa'daki matbaalarla yazışarak birçok galvanoplasti kalıp getirtmekle beraber yurt içindeki azınlık matbaacılarından çeşitli kalıplar kiralarak *Servet-i Fünûn*'un ilk sayılarını yayımlar ama yine de resim basma işi istediği gibi kolay ve kaliteli olmaz. Bunun üzerine Avrupa'ya gidip bir inceleme gezisi yapmaya karar verir. O dönemde elçilik çalışanları ve eğitim için gönderilen öğrencilerden başka kimsenin gidemediği Avrupa'ya giden ilk insanlardan biri olan Ahmet İhsan, 3 ay sürecek olan bu yolculuğun masraflarını karşılayabilmek için de Ahmet Mithat Efendi'nin *Avrupa'da Bir Cevelan*⁶² adlı kitabı gibi bir kitap yayımlamak fikriyle yola çıkar.⁶³ Paris, Londra, Brüksel, Amsterdam, Hamburg, Berlin, Zürih, Cenevre, Roma, Venedik, Viyana, Budapeşte ve Varna şehirlerini gezdikten sonra İstanbul'a döner. Bu gezideki hatıralarını *Avrupa'da Ne Gördüm*⁶⁴ adıyla yayımlar (1891).

Bu gezi vesilesiyle Paris'in ulusal matbaasını ve gittiği şehirlerdeki kütüphaneleri ziyaret eden Ahmet İhsan, Paris'teki kağıtçılara iyi nitelikli kağıt ve son gravür teknikleri ile üretilen kalıplar sipariş eder. Viyana'da ünlü gravür yayıncıları ve oyma resimcilerden klişeler satın alır. Gezi sırasında matbaacılık alanında kullanılan yeni teknikleri de öğrenmeyi ihmal etmez. Bu gelişmelerden sonra *Servet-i Fünûn*'un 27. sayısına "Ortaköy Camisi" resmini, 28. sayısına ise "Kız Kulesi" resmini koyar. Son resim Sultan II. Abdülhamid'in çok hoşuna gider ve Ahmet İhsan, Yıldız Sarayı'na çağrılarak *Servet-i Fünûn*'a aylık 3240 kuruş yardım yapılacağı haberi kendisine verilir. Ahmet İhsan da bunun yanında bir de hakkâk denilen kağıda resim basma ustası ihtiyacı olduğunu söyler. Bu isteği de kabul

⁶² Carter V. Findley, *Ahmed Midhat Efendi Avrupa'da*, Ayşen Anadol (çev.), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999

⁶³ Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, s. 54

⁶⁴ Dönemin Müze Müdürü ressam Osman Hamdi Bey bu kitabı Ahmet Mithat Efendi'nin *Avrupa'da Bir Cevelan* adlı kitabından daha iyi bulduğunu söyler. Tokgöz, a.g.e, s. 64

edilerek Paris'ten Napier adlı bir usta getirtilir. Ahmet İhsan bu tembel ve başka işler peşinde koşan adamdan verim alamaz ve matbaasıyla olan ilişkisini keser.

Resimli gazete basma konusunda artık öncü olan Ahmet İhsan bir yandan tercüme roman faaliyetine devam eder. Bu gelişmelerle birlikte matbaasını daha büyük bir binaya taşır ve bu bina içindeki kütüphaneli oda Edebiyât-ı Cedîde yazarlarının toplanma yeri haline getirir.⁶⁵ Topluluğun dağılmasından sonra bir yandan matbaacılık alanında yeni üç renkli resim basma tekniğini kullanarak *Servet-i Fünûn*'un giderlerini karşılamaya çalışırken diğer taraftan da memleketin değişik yerlerinde görev yapan Mekteb-i Mülkiye'den arkadaşları sayesinde gazetenin tirajını arttırmaya çalışır. Matbaanın da ayakta kalması için Kur'an-ı Kerîm çoğaltma ve nüfus sayımında halka dağıtılacak olan Hamîdiye Tezkereleri'ni basma işini yapar. Başlangıçta 2 ortağı ile işlettiği Alem Matbaası'nın ismini diğer ortakların hisselerini satın alarak 1907 yılında "Ahmet İhsan Matbaası" olarak değiştirir. 1910 yılında okul arkadaşı Müştak Bey'in teklifi ile bir matbaacılık ve kitapçılık şirketi olan "Ahmet İhsan ve Şürekası Komandit Şirketi" ni kurar. Bu vesile ile çıkarılan *İttihat* gazetesinin yayın hayatı kısa sürer. On yıl süren bu ortaklıktan sonra Ahmet İhsan I. Dünya Savaşı esnasında arkadaşlarının hisselerinin satın alarak matbaacılık faaliyetlerine devam eder.

1929 yılında ise "Ahmet İhsan Matbaası ve Limited Şirketi" kurulur. Bu şirketin ortakları İsviçre'de "Art Institue Orell Fusli Anonim Şirketi Banknot Matbaası" ve Viyana'da "Elbemühl Kağıt Fabrikası ve Güzel Sanatlar Matbaaları Anonim Şirketi" dir.⁶⁶ Buna benzer çeşitli adlar ile sürekli isim değiştiren bu kurum en son yine "Ahmet İhsan Matbaası" olarak ve Ahmet İhsan'ın 1942 yılındaki ölümüne kadar bu isimle faaliyetlerine devam eder. Çeşitli binalarda faaliyet gösteren matbaasını ise en son Nuruosmaniye'de kendi yaptırdığı binasında devam ettirir.

2.2.2. Ahmet İhsan'ın Telif Eserleri

Ahmet İhsan Tokgöz, daha çocukluk yıllarında başlayan kitap sevgisini ömrünün sonuna kadar devam ettirmiş ve bu sevgi sayesinde hem üst seviyede bir okur hem

⁶⁵ Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, s. 77

⁶⁶ Ercilasun, *Ahmet İhsan Tokgöz*, s. 28

gayet donanımlı, üretken bir yazar hem de küçük yaşlardan itibaren iyi bir eğitimle elde ettiği Fransızcası ile çok başarılı bir çevirmen olmuştur. Eğitilmiş bir aile yuvasında büyüme şansına sahip oluşunu çalışkanlığı ve gayretiyle birleştirmeyi başarmıştır. Bununla birlikte babasının memuriyetinden dolayı çeşitli şehirlerde almış olduğu eğitimler, bu şehirlerde temas ettiği kültürel çevre ve öğrenmiş olduğu Fransızca sayesinde okumuş olduğu yabancı yayınlar; Ahmet İhsan'ın düşünce dünyasını olabildiğince genişletmiştir. Ayrıca yaşadığı devir itibarıyla Tanzimat, İstibdat, Meşrutiyet, İttihat ve Cumhuriyet dönemlerine bizzat şahit olan Ahmet İhsan, yıkılmakta olan bir imparatorluğun sancılarını derinden hissetmiş ve Batı'yı yakalamak zorunda olan bir toplumdaki aydınların çırpınılarına bütün gayretiyle ortak olmuştur. Bütün bu bileşenler toplumun önüne çok yönlü bir düşünce adamı ve sade, akıcı üslubuyla bir yazar ve çevirmen çıkarmıştır.

Yazarlık noktasında vaktinin çoğunu çeviri romanlara ayıran Ahmet İhsan çıkarmış olduğu *Umran* ve *Servet-i Fünûn* dergilerinin sayfalarında siyaset, hatıra, edebiyat, bilim teknik, belediyeçilik ve gündelik hayata temas eden çeşitli konularda birçok yazı kaleme almıştır. Gerek telif romanları gerekse diğer türlerdeki eserleri devrin sosyal özelliklerini ayrıntılı bir şekilde aktarması bakımından Ahmet İhsan'ı kendisiyle yakın ilişki içerisinde olan *Servet-i Fünûn* yazarlarından ayırmaktadır. Zira Ahmet İhsan'ın telif eserleri ve tefrika olarak kalmış yazıları, sadece edebi ve tarihi yönden değil, sosyal ve folklorik bakımdan da önemli özellikler taşır.⁶⁷

Bu telif eserlerinden kitap hacminde olanlar şunlardır:

1. Avrupa'da Ne Gördüm?⁶⁸: 27 Mart 1891'de *Servet-i Fünûn*'u yayımlamaya başlayan Ahmet İhsan, matbaacılık alanındaki yeni gelişmeleri öğrenebilmek ve dergisini kaliteli bir yayın haline getirmek amacıyla 3 ay sürecek olan Avrupa seyahatine çıkar. Paris, Londra, Brüksel, Amsterdam, Hamburg, Berlin, Zürih, Cenevre, Roma, Venedik, Viyana, Budapeşte ve Varna şehirlerini gezdikten sonra İstanbul'a döner. Bu seyahatin masraflarını karşılamak için de gezi notlarını kitap halinde basmak fikrini uygulamaya koyar ve seyahat dönüşünde bu notları hemen

⁶⁷ Ercilasun, *Ahmet İhsan Tokgöz*, s. 31

⁶⁸ Ahmed İhsan, *Avrupa'da Ne Gördüm?*, İstanbul : Alem Matbaası, 1307(1891)

resimlerle beraber bastırarak satışa çıkarır. Beklediği ilgiyi gören Ahmet İhsan, sade ve akıcı bir anlatımla kaleme aldığı bu seyahatname sayesinde dönemin müze müdürü Osman Hamdi Bey gibi aydınların da takdirini kazanır.⁶⁹

2. Tuna’da Bir Hafta⁷⁰: 1892 yılında *Servet-i Fünûn*’da tefrika edilmiş olan bu eser 1911 yılında Matbaa-yı Ahmet İhsan ve Şürekası’nda basılır. Ahmet İhsan arkadaşlarıyla beraber gerçekleştirmiş olduğu Almanya seyahatinin dönüşünü ulaşım elverişli olan Tuna nehri yoluyla yapar. Eserin başında “Almanya dahilinde Pasau’dan Karadeniz’e kadar Tuna tarikiyle icra olunan bir seyahat-i nehriye ve esna-yı seyahatte alınan resimleri muhtevidir.” notuyla kitap hakkında gerekli bilgi verilmiştir.

3. Tirol Cephesinde Ateş Hattında: I. Dünya Savaşı sırasında “muharabe gazeteciliği” anlayışıyla Milli Mücadele’ye bütün kuvvetiyle destek olan Ahmet İhsan bu yıllarda Viyana, Münih, Cenevre gibi şehirlerde bulunmuş ve savaş cephelerini gezmiştir. Bu cephelerden biri olan Avusturya Tirol cephesinde şahit olduğu olayları savaş hakkında da birtakım bilgilerle harmanlayarak anlattığı bu eser 1917 yılında *Servet-i Fünûn*’da tefrika edilmiştir.

4. Matbuat Hatıralarım⁷¹: Yaşadığı devir itibarıyla Tanzimat, İstibdat, Meşrutiyet, İttihat ve Cumhuriyet dönemlerine bizzat şahit olan Ahmet İhsan hatıralarını önce *Servet-i Fünûn*’da tefrika olarak yayımlamış 1930 ve 1931 yıllarında iki cilt olarak kitap halinde basmıştır. Birinci ciltte 1888-1908 yıllarına ağırlık verilmiş olsa da Ahmet İhsan çocukluğundan itibaren başından geçen ve tanık olduğu çeşitli olayları akıcı ve samimi bir dille aktarmıştır. İkinci ciltte ise 1908-1914 yılları arasında tanık olduğu sosyal ve siyasi olayları matbuat aleminin penceresinden seyretmiş ve yine samimi bir üslupla dile getirmiştir. Hatıralarının üçüncü cildinin basılacağına dair

⁶⁹ Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, s. 63

⁷⁰ Ahmed İhsan, *Tuna’da Bir Hafta*, İstanbul : Matbaa-yı Ahmet İhsan ve Şürekâsı, 1327(1911)

⁷¹ Ahmed İhsan Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım: 1888-1923 : Meşrutiyet ilanına kadar : 1889-1908* İstanbul: Ahmed İhsan ve Şürekası, 1930. 1. c.

Ahmed İhsan Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım: 1888-1923 Meşrutiyet İlanından Umumi Muharebeye Kadar :1908-1914.*, İstanbul: Ahmed İhsan ve Şürekası, 1931. 2. c.

Servet-i Fünûn'da haber vermesine⁷² ve az bir kısmının tefrika edilmesine karşın bu plan hayata geçmemiş ve kitap olarak basılamamıştır. Ahmet İhsan, hatıralarının üçüncü cildi olarak düşündüğü kısmını dergide yayınlamaya başlamış, o sırada Ordu mebusu olarak Ankara'ya gidince bu yayına devam edememiştir. 1942 yılında bu hatıraları yayınlamaya tekrar teşebbüs eden yazar, ölümüne sebep olan hastalığa yakalandığı için bu hatıraları kitap halinde bastıramamıştır.⁷³

5. Asya-yı Şarkîye Seyahat⁷⁴: 1891 yılında yayımlanan ve Sibirya seyahati olarak adlandırılabilir bu eserde Ahmet İhsan, Seyyah Süleyman Kami adlı hayali bir kişinin ağzından Moskova'dan başlayıp Viladivostok'ta biten bir gezi macerasını kaleme almıştır. Kahramanların kurgusal olması bu eseri seyahatname olmaktan çıkararak mektup yoluyla oluşturulan roman türüne dahil etmiştir.⁷⁵ Bu eser mektuplar halinde ilk olarak *Umrân* dergisinin 1 ila 19. sayıları arasında 17 mektup olarak yayımlanmıştır. Ahmet İhsan, tefrika halinde yayımlanan bu mektupları kitap haline getirerek basımını gerçekleştirmiştir.

6. Ülfet⁷⁶: Ahmet İhsan'ın telif etmiş olduğu ilk romanıdır. Eser, önce *Servet-i Fünûn*'un 45. - 55. sayıları ve 21 Ocak 1892- 3 Mart 1892 tarihleri arasında tefrika edildikten sonra kitap halinde basılır. Zengin bir beyle evlenmeyi hayal eden fakir bir kızın başından geçenleri konu edinen roman mekan olarak İstanbul ve İzmir'de geçer. Başkahraman Ülfet, kandırılarak yaşlı, dul ve zengin bir bey olan Ramiz Bey'e odalık olarak satılır. Ülfet, Ramiz Bey'in himayesinde yetişmiş ikiz yeğenleri olan Nail ve Akil kardeşlerden Avrupa'da tahsil görmüş, terbiyeli ve dürüst bir kişilik olan Nail'e aşık olurken buna karşın Akil de Ülfet'e aşık olur. Nail, Ülfet'e yüz vermek istemez ama onun tuzağından da kurtulamaz. Akil ise Ülfet'i elde etmeye çalışır ve bu duruma şahit olan Ramiz Bey kalp krizi geçirerek vefat eder.

⁷² SF. , Cilt 91, Nu. 2378 (19 Mart 1942)

⁷³ Ercilasun, *Ahmet İhsan Tokgöz*, s. 32

⁷⁴ Ahmed İhsan , *Asya-yı Şarkîye Seyahat*, İstanbul : Ahmed İhsan ve Şürekası, 1307

Ahmet İhsan Tokgöz, *Doğu Asya'ya Seyahat (Asya-yı Şarkî'ye Seyahat)*, Abdülkadir Altın, Nazmi Eroğlu (hızl.), İstanbul : Bilge Kültür Sanat, 2017

⁷⁵ Elif Öksüz Güneş, "Ahmet İhsan Tokgöz'ün Doğu Asya'ya Seyahat Romanında Yapı" *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* ,Cilt 5, Sayı.4 (2019), s. 642-656

⁷⁶ Ahmet İhsan, *Ülfet*, Kostantiniyye. 1309

Ahmet İhsan Tokgöz, *Ülfet*, Şener Şükrü Yiğitler (drl.), İstanbul: Gece Akademi, 2019

Nail, Ülfet'ten uzaklaşmak için İstanbul dışına çıkarak ömrünü çeşitli yerlerde geçirir. Ülfet ise akıl ile evlenir ama kısa bir zaman sonra boşanıp başka biriyle evlenir. Bunun üzerine zaten bütün servetini kumarda kaybetmiş olan Akil intihar eder. Nail de başka biriyle evlenir ancak içindeki vicdan azabından dolayı sürekli seyahat eder. Son olarak gittiği Hindistan'dan İzmir'e dönüşü ile roman da sona erer.

Romanda dönemin en çok işlenen konularından evlilik müessesesindeki yanlışlıkların yol açtığı felaketlere dikkat çekilerek okuyucu uyarılmıştır. Bu yönüyle Ahmet Mithat Efendi'nin didaktik roman anlayışının devam ettirildiği görülmektedir. Bu romanı aynı konunun işlendiği Halid Ziya Uşaklıgil'in *Aşk-ı Memnu* romanı ile karşılaştıran Ercilasun, edebi seviye bakımından gelişmemiş olarak gördüğü *Ülfet* romanını sosyal ve didaktik özellikler yönünden *Aşk-ı Memnu*'dan daha zengin görür. Üslup ve yapı bakımından ise Ahmet Mithat'ın romanlarından üstün olduğunu belirtir.⁷⁷

7. Haver⁷⁸: Ahmet İhsan ikinci ve son romanı olan *Haver*, *Servet-i Fünûn*'un 58.-72. sayıları ve 21 Nisan 1892-28 Temmuz 1892 tarihleri arasında tefrika olarak yayımlanır ancak kitap olarak basılmaz. Romanın başkahramanı olan Raci Bey İstanbul'un zengin beyefendilerindendir. Sadiye Hanım ile evlidir ama çok istemelerine rağmen çocukları olmaz. Raci Bey'in konağında hizmetçilik yapan Haver adında çok güzel bir kız vardır. Haver Kastamonu'da yaşarken orada kendisiyle evlenmek isteyen Süleyman adlı bir kişiden uzaklaşmak için İstanbul'a kaçar ve Raci Bey'in konağında çalışmaya başlar. Haver, Raci Bey'e aşık olmuştur ve Raci Bey de Haver'i sever. Gizlice gelişen bu aşk Haver'in hamile kalması sonucunu doğurur. Evin diğer hizmetçisinin haber vermesiyle durumdan haberdar olan Sadiye Hanım bu olaya çok üzülür ama kimse duymasın diye başkalarından gizler. Raci Bey, Haver'i başka bir eve yerleştirir ve Haver de karnındaki çocuğu dünyaya getirir. Bu olayı duyan Süleyman Kastamonu'dan İstanbul'a gelir ve

⁷⁷ Ercilasun, *Ahmet İhsan Tokgöz*, s. 36

⁷⁸ Ahmet İhsan tarafından kitap olarak basılmayan *Haver*, 2018 yılında kitap haline getirilerek basılmıştır. Bk. Ahmet İhsan Tokgöz, *Haver*, Tuba Işınsu Durmuş-Saadet Çetin (drl.), İstanbul: Turkuvaaz Kitap, 2018

Haver'i bıçaklar. Raci Bey, Haver'in son nefesine yetişir ama Haver kurtulamaz. Bu acının üzüntüsüyle bunalıma giren Raci Bey intihara kalkışır. Kendini öldüreceği anda ilk eşi Sadiye Hanım kucağında Haver'in çocuğuyla Raci Bey'in yanına gelir ve onu intihardan vazgeçirir. Yıllardır istedikleri çocuğu böyle bir sonla kucaklarını alırlar.

Ahmet İhsan bu romanında yine dönemin sosyal problemlerinden biri olan kölelik sorunu ile beraber aile içinde ortaya çıkan sorunları ele almıştır. Olaylar genellikle Raci Bey'in ağzından anlatılarak romanın bakış açısı değiştirilmiştir. Romanın son kısımlarında merak ve heyecan hisleri canlandırılmıştır.

Ülfet ve *Haver* adlı eserleri ile roman alanında kendini göstermiş olan Ahmet İhsan bu konuda daha ileri gitmemiştir. Asıl mesleği olan gazetecilik ve matbaacılık ve çok sevdiği roman tercüme faaliyetleri daha ön planda olduğu için kendini bu alanlarda ilerlemeye adanmış ve özellikle *Servet-i Fünûn* dergisi aracılığıyla başta Edebiyât-ı Cedîde yazarları olmak üzere birçok yetenekli roman ve hikayeciye destek olmuş ve genç yazarların ellerinden tutarak bu alandaki görevini de ihmal etmemiştir.⁷⁹

2.2.3 Ahmet İhsan'ın Batı'dan Yaptığı Çeviri Eserler

Matbaacılık alanındaki başarıları, basın ve edebiyat tarihimize damga vuran *Servet-i Fünûn* dergisi ile meşhur olan Ahmet İhsan'ın bir diğer önemli yönü de tercüme faaliyetleridir. Babasının memuriyetinden dolayı gitmiş olduğu Şam'da başlayan Fransızca öğrenme serüveni Ankara'da Âgâh Efendi'den aldığı özel derslerle devam eder. Bu dersler sırasında Âgâh Efendi'nin kütüphanesinde gördüğü Jules Verne'in romanları dikkatini çok çeker ve ileride Fransızcasını geliştirip bu romanları tercüme etmeyi aklına koyar.⁸⁰

İstanbul'da başladığı Mekteb-i Mülkiye yıllarında da Fransızcasını geliştirmeye devam eden Ahmet İhsan, bir yaz tatilinde “*Vagabund (E. Enol - L. Judici)*” adlı

⁷⁹ Bu iki roman hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Derya Kılıçkaya, “Ahmet İhsan ve Romanları”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli (2008).

⁸⁰ Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, s. 24

romanı “*Bir Serseri*” adıyla tercüme eder ve Asır Kütüphanesi sahibi Kırkor Efendi vasıtasıyla bastırıp yayımlar (1300/1884). Beklediğinden fazla ilgi gören bu kitaptan sonra arkadaşları arasında ismi “Mütercim İhsan” olur. Böyle bir başarıda Ahmet İhsan’ın en büyük yardımcısı kendisinin “O zaman Fransızca okuyanların cankurtaranı” olarak nitelendirdiği ve “İlk roman çevirilerini yaparken benim elimden neler çekmişti, anlatamam.” diye bahsettiği eser ise Şemsettin Sâmî’nin *Kâmus-ı Fransevî* adlı sözlüğüdür.⁸¹ Cesareti artan Ahmet İhsan, Fransızca *La Nature*⁸² dergisinden çevirdiği küçük bir makaleyi Ahmet Mithat Efendi’nin *Tercümân-ı Hakikat* gazetesine gönderir. Üç gün sonra makalenin övgü dolu birkaç satırla beraber yayımlandığını görünce hem şaşırır hem de çok sevinir. Bu olayla birlikte kendine güveni iyice artar ve makalelerini haftalık olarak göndermeye devam eder. Gönderdiği makalelerin aynı zamanda *Müntahâbât-ı Tercümân-ı Hakikat*’e seçilmesi ise Ahmet İhsan’ın artık önemli bir çevirmen olduğunu göstermiştir.⁸³

Mekteb-i Mülkiye’den mezun olunca önce Hariciye Mektûbî Kalemlîği’nde altı ay sonra da Tophâne Müşirliği’nde bir buçuk yıl memurluk yapan Ahmet İhsan her iki dairede de tercüman olarak çalışır. İlk süreli yayını olan *Umran* dergisinde önce Georges Ohnet’in *Les Dames Croix Mort* adlı romanını *Kruva Mor Kadınları* adıyla tercüme eder ve dergide “Umran’ın Romanı” başlığı altında tefrika halinde yayımlar.⁸⁴ *Umran* dergisindeki ikinci tercümesini ise Jules Verne’in *Le Tour du Monde en Ouate-Vingt Jours* adlı romanını *Seksen Günde Devr-i Âlem* adıyla tefrika ederek yayımlar ancak derginin kapanması sebebiyle yarım kalır.⁸⁵ Ayrıca yine Fransızcadan tercüme ettiği *Gülle* adlı kısa bir hikâyeye de dergide yer verir.⁸⁶

⁸¹ Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, s. 34

⁸² La Nature, [https://tr.wikipedia.org/wiki/Nature_\(dergi\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Nature_(dergi)) [Erişim: 30.01.2020]

⁸³ Tokgöz, a.g.e, s. 39

⁸⁴ Kruva Mor Kadınları, *Umran* dergisinin 1 ila 23. sayıları arasında yayımlanmıştır. Tefrikanın ilk bölümü için bk. *Umran*, Cilt. 1, Nu. 1 (Ekim 1887), s. 7-10

⁸⁵ *Seksen Günde Devr-i Âlem* romanının bir kısmı, *Umran* dergisinin 19 ila 29. sayıları arasında yayımlanmıştır. Tefrikanın ikinci bölümü için bk. *Umran*, Cilt. 1, Nu. 20 (Haziran 1888), s. 235-238

⁸⁶ *Umran*, Cilt. 1, Nu. 8 (Haziran 1888), s. 89-92. Bu hikâyeye çalışmanın Seçilmiş Metinler bölümünde yer verilmiştir.

“Ahmet İhsan, Halit Ziya ile beraber Türk edebiyat ve fikir hayatına sağlam ve doğru tercüme anlayışını getirmişlerdir.” fikrini ileri süren Ercilasun, Ahmet İhsan’ın roman tercümelerinde Ahmet Mithat ile Servet-i Fünûncular arası bir yol takip ettiğini ve Ahmet Mithat gibi popüler romanları dilimize çevirdiğini ancak tercümede ondan daha titiz davrandığını belirtir.⁸⁷

Umran dergisi 29 sayılık macerasından sonra padişah buyruğu ile kapatılınca yayıncılığa ara vermek istemeyen Ahmet İhsan, tercüme faaliyetlerine devam eder. Dergide tefrika halinde yayımlanmış olduğu ve yarım kalan *Seksen Günde Devr-i Âlem* adlı romanı kitap halinde bastırıp yayımlar (1306/1890). Bu kitap da ilgi görünce Jules Verne’in en büyük bilim kurgu romanı olan *L’île Mystérieuse* romanını *Gizli Ada* adıyla bastırıp yayımlar (1306/1890). Bu kitabın basılmış bütün sayılarının tükenmesi Ahmet İhsan’ın gayretini arttırır. Bu iki romanı resimsiz olarak bastıran Ahmet İhsan, artık yeni çevirilerini Fransızca aslındaki gibi resimli basmak için Paris’te Jules Verne romanlarının yayıncısı olan Hetzel Yayınevi ile yazışmalar yapar ve gerekli resimleri temin eder. İlk resimli roman çevirisi için yine Jules Verne’den *Deniz Altında Seyahat* ismi ile çevireceği romanı seçer (1307/1891). Ahmet İhsan’ın “Resimli bir romanın yayımlanması, Bâbîâlî yokuşunda çok önemli bir olay oldu, adeta kapıştılar ve elimde kalmadı.” sözleriyle ifade ettiği bu olaydan sonra tercüme dünyasındaki yeri perçinlenir ve artık ünlü Türk çevirmenlerden olur.⁸⁸ Bir sonraki eser de yine Jules Verne’de *Kaptan Grand’ın Çocukları* adlı roman olur (1307/1891). Diğer romanlar gibi bu roman da beklenen ilgiyi görür.

Edebiyatımızda Batı’dan yapılan çeviriler konusunda titiz bir çalışmaya hazırlanmış olan İsmail Habip Sevük, Jules Verne ve Ahmet İhsan Hakkında şu ifadeleri kullanır: “Bizde en çok ve birinci derece tercüme edilenlerden biri de Jül Vern’dir. Romanlarda daima -ahlaki bir gaye ve bir hikmet- gözetmek isteyen daha evvelki nesilde Jül Vern’in romanları çocuklara ve gençlere aynı zamanda ilmî, fennî, coğrafi malumat vermek itibarile ve en nezih aile kütüphanelerine girebilecek

⁸⁷ Ercilasun, *Ahmet İhsan Tokgöz*, s. 40

⁸⁸ Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, s. 46

mahiyetleri bakımından çok rağbet gördü. O kadar ki bizde Ahmed İhsan gibi onun külliyatını Türkçemize mal etmek için ömür vakfedenler bile görüldü. *Servet-i Fünûn* mecmuasile, matbaaya sahip olan Ahmed İhsan bu tercümeleri çok güzel ve resimleri de mükemmel olarak basıyordu.”⁸⁹

Ahmet İhsan’ın Jules Verne’den yaptığı diğer tercüme romanlar şunlardır:

Mihver-i Arz: Alem Matbaası (1308/1892) , *Çin’de Seyahat*: Alem Matbaası (Ahmed İhsan ve Şürekası) (1308/1892) , *İki Sene Mektep Tatili*: Alem Matbaası (1308/1892) , *Kaptan Hatteras’ın Sergüzeşti* (Kutb-ı Şimaliye Seyahat): Alem Matbaası (1308/1892) , *Yer Altında Seyahat*: Alem Matbaası (1308/1892) , *Cevv-i Havada Seyahat*: Alem Matbaası (1308/1892) , *Hırsız Kadın*: Alem Matbaası (1308/1892) , *Araba ile Devr-i Alem*: (1309/1893) , *Beş Hafta Balonla Seyahat*: (1311/1895) , *Balonda Bir Facia*: (1311/1895) , *Chancellor* (Bir Yelken Gemisi Yolcusunun Defter-i Hatıratı: (1319/1903) , *İki Çocuğun Devr-i Alemleri* ,*Antil Adalarına Seyahat* , *Bir Haftada Devr-i Alem* , *Spencer Adası*.

Ahmet İhsan kendisinden önce yapılmış tercümeler olmasına rağmen Jules Verne’in ülkemizde tanınmasına ve diğer dünya ülkelerindeki gibi okunmasına çok önemli katkılar sunmuştur. O; fenni roman, macera ve polis romanları, aşk romanı türlerinde eserleri dilimize çevirmiştir. Bu çevirilerde sade, akıcı, canlı bir dil ve üslup kullanan yazar, geniş bir okuyucu kitlesi tarafından anlaşılır olmayı hedef edinmiştir. Bu yüzden bu çeviriler çok okunmuş, okuyucuyu roman okumaya alıştırmak, yeni ve değişik roman türlerini Türk okuyucusuna tanıtmak gibi eğitici özelliklerinin yanında yazara ticari bir tatmin de sağlamıştır.⁹⁰

Ahmet İhsan’ın diğer yazarlardan çevirdiği eserler ise şunlardır:

Paul De Cock’dan *Tuhaf Bir Hane* (1307/1891) ve *Sütçü Kızı* (1308/1892) ; Eugene Sue’dan *Bambus* (1312/1896) ; George Ohnet’den *Kruva Mor Kadınları* (1304/1887) , *Demirhane Müdürü* (Bir kısmı Ahmet Rasim tarafından tercüme

⁸⁹ İsmail Habib Sevük, *Avrupa Edebiyatı ve Biz, Garptan Tercümeler* 2. Cilt, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1941, s. 243

⁹⁰ Ercilasun, *Ahmet İhsan Tokgöz*, s. 40

edilmiştir.) (1305/1889) , Kontes Sara (1307/1891) ; Emile Richbourg'dan *İki Valide* (1306/1890) ; Xavier de Montepin'den *Ekmekçi Kadın* (1306/1890) ; François Coppee'den *Gençlik, Mücrim* ; Alphonse Daudet'ten *Genç Fromont ve Büyük Rislair* (1313/1897) ; Octave Feuillet'den *Bir Kadının Ruznamesi* (1308/1892) ; Paul Bourget'den *Sevda-yı Hakiki* (1309/1893) , *Mavi Düşes* (1315/1899) ; Andre Theuriet'den *Hermin* (1308/1892) , *Hüsn ü An* (1312/1896) ; Rolland Dorgeles'ten *Yolda* ; Paul Harrigaut'dan *Rus Ateşi* (1926) (Ahmet İhsan bu romanı *İstanbul İşgal Altında İken Bir Haraşo* adıyla 1931 yılında yeniden yayımlamıştır.)

BÖLÜM III

UMRAN DERGİSİ VE DÖNEMİ İÇERİSİNDEKİ YERİ

3.1 Umran Dergisi Şekil Özellikleri

İstanbul’da yayın hayatına başlayan *Umran* dergisi 21 Eylül 1303 (M. 3 Ekim 1887- H. 15 Muharrem 1305) ile 26 Teşrinievvel 1304 (M. 7 Kasım 1888- H. 3 Rebiülevvel 1306) tarihleri arasında yirmi dokuz sayı olarak yayımlanarak Türk basın tarihine adını yazdırmıştır. Derginin her bir sayısı 12 sayfa olarak hazırlanmış (sadece 29. sayı 8 sayfadır) ve numaralandırma sistemi kapak sayfasından başlayıp son sayfa olan ilan sayfasında bitmiştir. Bu sistem derginin bir yılını doldurmasına yani 24. sayıya kadar devam etmiştir. Bu sayının son sayfası “288” olarak basılmış ve *Umran*’ın yeni yılındaki yani 25. sayısındaki ilk sayfa numarası yine “1” ile başlamıştır. 29. sayı hariç olmak üzere bütün sayılarda derginin birinci sayfası tamamen kapak olarak tasarlanmış ve “Umran” yazısı güzel bir sülüs hat ile sayfanın üst orta kısmına konumlandırılmıştır.

“Umran” isminin altına 1305 tarihi yazılmıştır. Bu tarih derginin yayın hayatına başladığı hicri senedir ve derginin ilk sayısı hicri takvimin ilk ayı olan Muharrem ayında okuyucularıyla buluşmuştur.⁹¹ “Umran” yazısının altına yay şeklinde ve içi bu yazıya bakacak biçimde dergi künyesi diyebileceğimiz şu cümle yazılmıştır: “On beş günde bir defa çıkar ve edebiyat, fûnûn, terâcim-i ahvâl, seyahat, roman ve

⁹¹ *Umran* dergisi hicri 1305 yılı boyunca planlandığı gibi düzenli bir şekilde yayımlanmış, 1306 yılının ilk ayında da basıma devam ettikten sonra Safer ayında çıkarılamamış, son nüshası olan 29. sayı 3 Rebiülevvel 1306 tarihinde okuyucuyla buluşmuş ve dergi yayın hayatına son vermiştir. Dolayısıyla kapakta yer verilen hicri 1305 yılı, deyim yerindeyse *Umran* dergisi için bir “kader yılı” olmuştur.

letâiften bahis Osmanlı risâle-i mevkutesi.” Bu yazının altına süslü bir ayırma çizgisi konulduktan sonra derginin adresi yazılmıştır:

“İdârehânesi-İstanbul-Bahçekapısı numara 4 (Karakolhâne ittisalinde)”. Yine süslü bir kısa çizginin altına “Şerâit-i İştirâ (Satın alma şartları)” bölümü eklenmiştir: “Seneliği yani yirmi dört adedi Dersaadet için 25, vilâyât için 30 kuruştur (İdârehânesinden gelinip alınmak üzere yalnız yirmi kuruşa⁹² senelik abone verilir)”. Bu ifadeden sonra yine süslü bir ayırma çizgisi konulduktan sonra “*Umran*’a müteallik her bir husus için müdürü Ahmet İhsan Bey’e mürâcaat olunur, mekâtib Ahmet İhsan Bey namına olarak idârehâne-i mahsusuna irsal olunmalıdır” ifadesi eklenmiştir. Bu ifadenin altına “Tab ı: Vatan Kütüphanesi sahibi Ohannes – Şerîk-i Tahrîri: Süleyman Suphi” bilgileri yazılmıştır. Bundan sonra içine üç dört satır sığacak şekilde bir dikdörtgen kutu içerisine “Mündericat” başlığı altında derginin içindekiler kısmı yazıların sırasına göre dizilmiştir. Bu kısım derginin son sayıs dısında bütün sayılarında yer almıştır. Son sayıda ise sayfanın tamamını kaplayan kapak tasarımı terk edildiğı ve kapak için küçük bir yer ayrıldığı için “Mündericat” kısmı da kendine yer bulamamıştır. Sayfanın sonuna doğru verilen derginin basım bilgileri sırasıyla şu şekildedir: “Maârif Nezâret-i Celîlesi’nin ruhsatıyla tabolunmuştur - Dersaâdet – Mahmut Bey Matbaası – Bâb-ı Âli civarında Ebussuûd caddesinde numara 72”

Derginin kapak tasarımı ikisi yanlarda dikey ikisi de üst ve altta yatay olarak konumlandırılmış simetrik yazı kutucukları ile tamamlanmıştır. Üstteki kutucukta yer verilen “Maksad-ı *Umran* acizane arz-ı hizmet, meslek-i *Umran* tehzîb-i ahlak ve tevsî -i vukufa sa’y etmektir.” ifadesi ile derginin yayın politikası bir cümle ile özetlenmiştir. Altteki kutucuğa ise tekraren derginin basım ve dağıtım yerlerinin adları yazılmıştır. Sağ ve soldaki kutucuklara ise okuyuculara yönelik bilgilendirme ifadeleri eklenmiştir: “(Sağ) Taşradan talep olunduğı takdirde her kime olursa olsun bir nüsha *Umran* numunelik olarak meccanen gönderilecektir. – (Sol) Dersaâdet’te intişar eden bilcümle kütüp ve resâil *Umran* abonelerine fiyat-ı asliyelerine posta

⁹² Kuruş: İlk olarak Avrupa’da basımına başlanan, İtalya’da grosso, Orta Avrupa’da groschen olarak adlandırılan, Osmanlı Devleti döneminde gurus ve daha sonra kuruş şeklinde anılan ve günümüzde de kullanılan gümüş para birimi. Detaylı bilgi için bk. Şevket Pamuk, "Kuruş", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kurus> [Erişim: 02.08.2019]

ücreti zam olunmaksızın sipariş olunduğu anda gönderilir.” Son olarak kapağı çevreleyen sınırların dışına, üstteki kısma derginin yayımlandığı günün tarihi olan “21 Eylül Pazartesi” ile “Birinci sene – Adedi:1” bilgileri ve alt tarafa ise derginin fiyatı yazılmıştır: “Bu nüsha 50 paradır⁹³”

Derginin on üçüncü sayısı ile birlikte kapak tasarımında küçük değişiklikler olmuştur. “Umran” isminin kapladığı alan genişlemiş, yazı şekli el yazısı biçimine dönüşmüş ve ortasına da bir çiçek süslemesi eklenmiştir. “Umran” yazısının altındaki kavisli künye ifadesi düz bir şekle girmiş ve birkaç kelime değişikliği yapılarak yeniden şöyle yazılmıştır: “Edebiyat, fûnûn, sanayi, terâcim-i ahvâl, seyahat, roman, mevadd-ı mudhike ve saireyi bahis olarak iki haftada bir defa cumartesi günleri çıkar Osmanlı risâle-i mevkutesi” bir başka değişiklik ise sağ üst köşeye “Birinci Sene” ifadesinin yanına “Birinci Altı Aylık” kısmının eklenmesi olmuştur. Bu ifade Umran’ın bir yılı dolduktan sonra yani yirmi beşinci sayısından itibaren “İkinci Sene – Birinci Cild” olarak değişmiştir. Yeni yılda değişen diğer bir şey de nüshaların tarihi olmuştur. Yirmi dört sayı boyunca Rumi tarihle çıkan dergi yirmi beşinci sayı ile birlikte artık Hicri tarihle çıkmaya başlamıştır.

Kapak tasarımında meydana gelen sonraki değişiklik ise *Umran*’ın son sayısında görülmüştür. Derginin yirmi yedinci ve yirmi sekizinci sayıları aynı tarihle basılmış⁹⁴ [H. 30 Muharrem 1306 (R. 24 Eylül 1304 – M. 6 Ekim 1888)] ve son sayı olan yirmi dokuzuncu sayı ise yaklaşık bir ay sonra çıkarılmıştır [R. 26 Teşrinievvel 1304 (M. 7 Kasım 1888- H. 3 Rebiülevvel 1306)]. Bu sayı ile birlikte yayın hayatına veda eden dergide kapak tam sayfa olmaktan çıkarılarak derginin ilk sayfasının üstten küçük bir kısmı olarak düşünülmüştür. “Umran” yazısı eski haline dönmüş, derginin etrafındaki yazılar zorunlu olarak azalmış ve sadece çok önemli bilgiler yazılmıştır. Derginin çıkış gününün cumartesi yerine çarşamba olması, künye bilgisine eklenen “Siyasetten maa’da her şeyden bahis bulunarak...” ifadesi ve şimdiye kadar sadece müdürlük vazifesini ifa eden Ahmet İhsan’ın basım işini

⁹³ 1 Lira=100 Kuruş , 1 Kuruş=40 Para , 50 Para=1,25 Kuruş

⁹⁴ İki nüshanın aynı tarihle fakat içerikleri tamamen farklı olarak çıkması, Ahmet İhsan’ın bu konuda herhangi bir açıklama yapmaması basım sırasında tarih yanlış yapılmış olabileceği ihtimalini akla getiriyor.

de ele alması (daha önce kitapçı Ohannes idi) en önemli değişiklikler olarak göze çarpmaktadır.

Umran dergisinin sayfa düzeni ise dönemin basım geleneklerine uygun olarak üç sütün üzerinde şekillendirilmiştir. Bazı “İfâde-i Merâm” ve “İhtâr-ı Mühim” yazıları bu sistemden hariç tutularak onlara özel bir düzen oluşturulmuştur. Dergide yayımlanan yazılar çizgilerle birbirinden ayrılmış sütunlara yukarıdan aşağıya ve sağdan sola olmak üzere dizilmiştir. Tefrika roman veya hikayeler gibi uzun yazılar bazen birkaç sayfa sürmüş ve sayfanın solundaki üçüncü sütunda yarım kalan yazı diğer sayfanın sağ sütununun başından devam etmiştir.

29 sayısıyla Türk basın tarihinde mütevazı bir yer edinmiş ve Ahmet İhsan’ın yayıncılık macerasındaki ilk deneyimi olan *Umran* dergisinin tam koleksiyonu İBB Atatürk Kitaplığı’nda bulunmaktadır.

3.2 Umran Dergisi Muhteva Özellikleri

3.2.1 Yayın Politikası

Türk basın yayın hayatına damga vurmuş olan Ahmet İhsan, Mekteb-i Mülkiye’den mezun olur olmaz ilk girişimi olan *Umran* dergisini henüz yirmi yaşında kurmayı başarmıştır.⁹⁵ Öğrencilik yıllarında öğrendiği Fransızca ile yaptığı çeviriler ve bazı dergilere gönderdiği makaleler onun basın yayın hayatına girmesini kolaylaştırmış ve genç yaşının getirebileceği olumsuzlukları bir nebze de olsa ortadan kaldırmıştır. Ahmet İhsan, derginin kapak sayfasında “Maksad-ı *Umran* acizane arz-ı hizmet, meslek-i *Umran* tehzîb-i ahlak ve tevsî -i vukufa sa’y etmektir.” ifadesi ile özetlediği yayın politikasını derginin ilk sayısında biraz daha açıklığa kavuşturmuş ve aşağıda görüleceği üzere dergiler nezdinde en önemli unsur olan aboneler için de teminatlar vermeyi ihmal etmemiştir. “İfâde” başlığıyla derginin ilk sayısının ikinci sayfasında tam sayfa, tek sütun ve etrafı süslü olarak basılan yazı şöyledir:

“Maksad-ı *Umran* arz-ı hizmet, celb-i rağbet ve bu sâyede tevsî-i malumât ve tehzîb-i ahlâka hâdim olmaktır. Bunca vakittir erbâb-ı mütalaâ ya edilen hizmet

⁹⁵ Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, s. 41

sâyesinde mahzûziyet-i umûmiyeyi müstelzim mebvhis anlaşılmış olduğundan bu daire dahilinde olacak arz-ı hizmetimiz sayesinde celb-i râğbete muvaffak olmakta ümîdvâriz.

Mündericâtımızın mümkün mertebe latif ve a lâ olmasına hasr-ı dikkat ederek bununla da memnûniyeti istihsâl edeceğiz.

İntişârda ıttırad ve devam sûret-i mutlakada taht-ı temine alınmıştır arzu edenlere teminât vermeye hazırız. Zaten risalemizin tab ını deruhte eden Vatan Kütüphanesi sahibi Ohannes Efendi intizâm-ı neşriyâtiyle iştihâr eylediğinden bu hususta umuma karşı bir kefil addolunabilir.

Abonelerimizin her ne türlü olursa olsun -hususât-ı fenniye ve ilmiye ve umur-u maârifeye müteallik- işlerini deruhte edeceğiz.

Alacağımız abone bedelini iade eder derecede abonelere müteaddid hediyeler vereceğiz. Bunlar için her nüshanın kabına dikkat olunmak lazım gelir.

Daha ziyâde tatvîl-i makalle hâcet yoktur. Zaman iddialarımızın sıhhatini isbat eder demek kifâyet eder. Ve minellahittevfik.

Heyet-i tahrîriye ve idâre-i umran.”⁹⁶

1864 Matbuat Nizamnamesi gereğince baskı için hazırlanan bütün süreli yayınlar Teftiş ve Muayene Encümeni tarafından incelenir ve basılmasında bir sakınca görülmeyenlere izin verilirdi. Dolayısı ile Sultan II. Abdülhamid Han’ın baskıcı politikası altında bir süreli yayın çıkartmak ve devam ettirmek isteyen herkesin Yıldız Sarayı’nı rahatsız edecek her türlü meseleden uzak durması gerekirdi. İşte Ahmet İhsan uzun soluklu basın yayın hayatının Sultan II. Abdülhamid Han dönemine denk gelen yirmi yıllık zaman diliminde bu hususu dikkate almış ve çıkarmış olduğu süreli yayınlarda genel olarak siyasi içerikli yazılardan uzak durmuştur. Hatta bu yönüyle *Umran* dergisinden sonra çıkardığı ve basın tarihimizin en uzun soluklu dergilerinden biri olan *Servet-i Fünûn* dergisi, siyasetten

⁹⁶ Umran, Cilt. 1, Nu. 1 (Ekim 1887), s. 2

uzak bu politikası ile Padişah'ın takdirini kazanmış ve hazineden yardım alma hususiyetini kazanmıştır.⁹⁷ Yukarıdaki ifadedden de anlaşıldığı gibi *Umran* dergisi, insanların merakla takip edeceği bilimsel ve teknolojik gelişmeleri, her zaman ve zeminde takipçileri olan şiir ve manzumeleri ve özellikle 19. yüzyılın son çeyreğinde gelişme gösteren hikaye ve roman gibi yeni türleri ön plana çıkaracak ve okurlarına hem hoş vakit geçirtmek hem de ilmi ve ahlaki yönden onları geliştirmek için piyasaya çıkacaktı. Özellikle “Mündericâtımızın mümkün mertebe latif ve a lâ olmasına hasr-ı dikkat ederek” ifadesi içeriğin okurları hoş ve kıymetli metinlerle buluşturmak için dikkatle düzenleneceğini belirtmektedir. Ayrıca derginin düzenli bir şekilde yayımlanacağı sözü de verilerek okurların o dönemin şartları gereği akıllarında oluşan “Acaba diğer dergiler gibi kısa ömürlü olur mu?” sorusuna da en başından kuvvetli bir cevap verilmiştir.

Yayımlandığı yaklaşık bir buçuk yıllık süre boyunca bu yayın politikasından ödün vermeyen *Umran* dergisi, Sultan II. Abdülhamid Han'ın şiddeti artan sansür politikasının sonucu olarak o tarihte kendisiyle beraber yayımlanan yaklaşık on dergiyle birlikte yayın hayatına son vermek zorunda kalmıştır.⁹⁸

3.2.2 Yazarları

Ahmet İhsan, babası Ahmed Halid Bey'in devlet memurluğu görevinden dolayı çocukluğunu ve gençliğini farklı coğrafyalarda ve tahsilli devlet adamları ile aydınların gölgesinde geçirmiştir. Küçük yaşlardan beri hedefine odaklanmış, karşısına çıkan fırsatları çok iyi değerlendirmeyi bilmiştir. Daha 7 yaşındayken “Gazete nasıl yapılır?” diye merak etmiş ve bu vesile ile dönemin ilk matbaalarından *Cerîde-i Askeriye* matbaasını görme imkanı bulmuştur.⁹⁹ Gençlik yıllarında “Büyüyünce ne olmak istiyorsun?” sorusuna karşı; çocukluğundan beri sevdiği, görünce gayri ihtiyari olarak gözlerinin içinin gülümsediği resimli kitapları kastederek “Böyle kitaplar basmak istiyorum.” cevabını vermiştir.¹⁰⁰

⁹⁷ Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, s. 65.

⁹⁸ Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, s. 45.

⁹⁹ Tokgöz, a.g.e, s. 14.

¹⁰⁰ Tokgöz, a.g.e, s. 19.

İşte böyle bir altyapıyla ve cesaretle ortaya çıkan, büyük bir aşk ve şevkle basın yayın dünyasına atılan Ahmet İhsan; elbette ki karşılaştığı bütün zorluklara göğüs gerebilecek bir inanca sahipti. Bu yüzden *Umran* dergisinin yazar kadrosu için elinden geleni yapmış ama hem kendisinin 20 yaşında bir genç olması hem de dönemin şartları gereği kendi düşünce dünyasına yakın insanların az olması, dergi içeriğinin çoğunlukla kendi gayretleri ile oluşmasına sebep olmuştur.

Ahmet İhsan'ın bu konudaki en büyük yardımcısı hiç şüphesiz ki derginin kapağında *Umran*'ın “şerîk-i idare ve tahrîrî” yani “idare ve yazı işleri ortağı” unvanıyla ismi geçen Süleyman Suphi'dir.

Süleyman Suphi: Dergide Ahmet İhsan'dan sonra en çok yazısı olan Süleyman Suphi, Mekteb-i Hukuk mezunudur. Almış olduğu eğitimle hem Fransızcadan tercüme hikayeler ve biyografiler konusundaki çalışmaları hem de makaleler konusunda -özellikle hukuk alanındaki yazılarıyla- derginin yayın hayatına devam etmesindeki en önemli iki kişiden biri olmuştur. Bu iki kişilik sayıca az ama genç ve enerji dolu olan güçlü birliktelik, 29 sayılı *Umran* dergisinin içeriğinin çok büyük bir bölümünü düzenli bir şekilde okuyuculara sunmayı başarmıştır.

Ahmet İhsan ve Süleyman Suphi'nin özverili çalışmaları sonucu yayımlanan *Umran* dergisine zaman zaman çeşitli türlerde yazılar göndererek destek olan diğer yazarlar şunlardır:

Abdülhalim Memduh: Abdülhak Hâmid ile Recâizâde Mahmud Ekrem'in hayranlarından olan Abdülhalim Memduh, *Servet-i Fünûn*'a zemin hazırlayan ara nesil ediplerindendir.¹⁰¹ *Umran* dergisinin 12. ve 14. sayılarında üç manzumesine yer verilen şair ile ilgili olarak Ahmet İhsan şiiirlerden önce herhangi bir bilgi vermemiştir. Ağırlıklı olarak şiir ve tiyatro alanında eserler veren şairin en dikkat çeken eseri ise Osmanlı edebiyatında “edebiyat tarihi” adını taşıyan ilk eser olan *Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniyye* dir. Ahmet İhsan bu önemli eserin yayımlanmasını *Umran* dergisinin 10. ayısında “Yeni Kitaplar” başlığı altında yazdığı bir yazıda okuyucularına şöyle müjdelemektedir:

¹⁰¹ Özcan Aygün, "Memduh, Abdülhalim", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt. 29, s. 86, <https://islamansiklopedisi.org.tr/memduh-abdulhalim> [Erişim: 02.11.2019]

“Müsta ‘dân-ı şebân-ı vatandan Abdülhalim Memduh Bey biraderimiz tarafından tarih-i edebiyatımız bir tarz-ı bihîn ile tahrîr buyrularak tab olunmakta bulunmuştur ki gayretli refikimiz bu eseriyle dahi kudret-i kalemiyelerindeki büyüklüğü âlem nazarında bir kat daha isbat eyleyecektir. İntişârından sonra hakkında amîk tafsîlât vermek ve muhâkemâta girişmek ahz-ı âmâlimizdir.”

Abdülhalim Memduh’un hem Mekteb-i Hukuk mezunu olması hem Recâizâde Mahmud Ekrem hayranlığı hem de yaş itibariyle Ahmet İhsan ile olan yakınlık şairi *Umran* dergisine yakınlaştıran özellikler olarak ön plana çıkmıştır.

Mahmut Sadık: Ahmet İhsan’ın Mekteb-i Mülkiye’den arkadaşı olan Mahmut Sadık, Ahmet İhsan gibi hayatını gazeteciliğe adanmış bir aydındır. Öğrencilik yıllarından itibaren basın yayın hayatı içinde bulunmuş ve ömrünün son yıllarında “Şeyhü’l- Muharririn” unvanına layık görülmüştür. 1916 yılında kurulan Matbuat Cemiyeti’nin ilk başkanı olma şerefine erişmiştir. Ahmet İhsan’ın en önemli mecmuası olan *Servet-i Fünûn*’da başyazarlık yapan Mahmut Sadık basın yayın hayatı boyunca *Mir’at-ı Alem*, *Saadet*, *Tarîk*, *Tercüman-ı Hakikat*, *Sabah*, *İkdam* ve *Şura-yı Ümmet* gibi kendi döneminin en önemli gazete ve dergilerinde yazıları yayımlandı. Ahmet İhsan’ın “kırk yıllık yazı arkadaşım” dediği Mahmut Sadık’ın yazıları *Takvimden Yapraklar* adıyla yayımlanmıştır.¹⁰²

Ahmet Hamdi Bey (Serbestzâde): Hayatının büyük bir bölümünü başarılı devlet memurluklarıyla geçiren Ahmet Hamdi Bey, medreseden aldığı eğitimle Arapça ve Farsça’dan tercümeler yapabilecek kadar kendini geliştirmiştir. Bunun yanında Fransızca’yı da ihmal etmeyen Ahmet Hamdi Bey, şiirle ilgilenmiş ve Hamdî, Mansur Beyrûtî mahlaslarıyla şiirler yazmış ve şiirlerini bir divanda toplamıştır. *Umran* dergisinde bir tane şiirine yer verilen şair için Ahmet İhsan, hikmet dolu şiirler yazan bir şair unvanını kullanmıştır.¹⁰³

¹⁰² Mahmut Sadık, <https://www.biyografya.com/biyografi/6434> [Erişim: 07.06.2020]

¹⁰³ Kamil Şahin, "Ahmed Hamdi, Serbestzâde", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt. 2, s. 72-73, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ahmed-hamdi-serbestzade> [Erişim: 07.06.2020]

Ali Ferruh Bey: Tam adı İbnü'r-Reşâd Ali Ferruh olan yazar kısa ömrüne birçok eser sığdırmış bir aydındır. Ahmet İhsan ile beraber Mekteb-i Mülkiye'de okuduktan sonra Paris'te siyasal bilgiler eğitimi almıştır. Washington elçiliği, Bulgaristan komiserliği gibi görevleri ifa eden Ali Ferruh Bey başarıyla sürdürdüğü bu görevi sırasında genç yaşta vefat eder. Manzum ve mensur olmak üzere birçok eser kaleme alan ve *Umran* dergisinde bir şiirine yer verilen yazar için Ahmet İhsan da övgü dolu cümleler kullanır.¹⁰⁴

Mehmed Rahmi Bey: Düzenli bir eğitim almamasına rağmen küçük yaşlardan beri kendini geliştiren ve bestekar olarak adından söz ettiren Rahmi Bey, Ahmet İhsan'ın Mekteb-i Mülkiye'den arkadaşıdır. Bir yandan memuriyet hayatını devam ettirirken bir yandan da dönemin önemli yazar ve bestekarlarıyla bir arada bulunma şansını iyi değerlendirmiş ve çok zengin bir eser listesine sahip olmamakla birlikte kaliteli besteleriyle önemli bestekarlar arasında yer almayı başarmıştır. “Söylersin” redifli bir nazire ile *Umran* dergisinde yer bulan Mekteb-i Mülkiye'de okurken arkadaşları arasında “aşık şair” olarak ünlenmiştir. Türk musiki tarihinde önemli bir yer edinmiştir.¹⁰⁵

Sadık Vicdanî: Kastamonu'dan gönderdiği yazısıyla *Umran* dergisinde kendine yer bulan yazar devlet kademelerinde önemli vazifeleri yerine getirmiştir. Kastamonu'da görevliyken Kastamonu vilayet gazetesinin başyazarlığını yapmış ve Kastamonu salnamesini hazırlamıştır. Tarikat şeyhliği yönüyle de bilinen Sadık Vicdanî, tarikatlar hakkında ayrıntılı bilgi veren *Tomar-ı Turuk-ı Aliyye* adlı eseri yazmıştır.¹⁰⁶

3.3 Umran Dergisinin Dönemi İçerisindeki Yeri

1887-1888 yıllarında Osmanlı basın yayın hayatında kendine yer bulmuş olan *Umran* dergisi kısa süren bu yolculuğunda dönemin diğer dergileri gibi siyasetten

¹⁰⁴ Mücellidoğlu Ali Çankaya, *Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, Cilt. 3, Ankara: Mars Matbaası, 1969, s. 64-65

¹⁰⁵ *a.g.e.*, s. 114-115

¹⁰⁶ Semih Ceyhan, Sâdık Vicdanî, TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt. 35, s. 401-402,

<https://islamansiklopedisi.org.tr/sadik-vicdani> [Erişim: 07.06.2020]

başka her şeyden bahseden bir yayın anlayışını benimsemiştir. 1876 yılında tahta çıkan II. Abdülhamid Han'ın gittikçe artan baskıcı rejimi ve bu rejimin sonucu olarak ortaya çıkan şiddetli sansür politikaları, o dönemdeki yayın organlarının Ahmet İhsan'ın tabiriyle mantar gibi çıkıp batmasını netice vermiştir. Böyle bir ortamda yayımlanmaya başlayan *Umrân* dergisi, siyasi meselelere temas etmeden edebiyat, bilim, seyahat gibi konular üzerinde yoğunlaşmıştır. *Umrân* ile aynı dönemde yayımlanan mecmualardan en önemlileri de bu yolda gitmek zorunda kalmışlardır. Örneğin Münif Paşa'nın öncülüğünde çıkarılan *Mecmua-i Fünûn* gibi çok faydalı bir dergi bile siyasete ima var iddiasıyla kapatılmıştır. Ahmet İhsan gibi hevesli gençlerin örnek aldığı en önemli yayın organı ise *Tercümân-ı Hakikat* olmuştur. Ahmet İhsan, okul sıralarındayken bu gazete için Fransızcadan tercüme makaleler göndermiş ve gazete içeriklerini kendine örnek almıştır. *Umrân* dergisi kendi dönemindeki yayın organları ile bu noktalardan benzerlik göstermesiyle birlikte düzenli çeviri roman tefrikası konusunda ise onlardan ayrılmıştır. Kısa yayın hayatında Fransız edebiyatının önemli bir romanı tam tefrika edilmiş bir diğer önemli romanın tefrikası da derginin padişah buyruğuyla kapatılmasından dolayı yarım kalmıştır.

Ahmet İhsan'ın çalışkanlığı ve üstün gayretleri ile Osmanlı basın yayın hayatında yer edinmiş olan *Umrân* dergisi kısa sürede o dönem yayın organları arasında kendine saygın bir yer edinmeyi başarabilmiştir.

BÖLÜM IV

UMRAN DERGİSİNİN İÇERİK YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

4.1 Edebi Yazılar

Servet-i Fünûn dergisiyle dönemindeki edebiyatçılara ev sahipliği yapan Ahmet İhsan, aynı görevi *Umrân* dergisi ile yapamamış olsa da daha yirmi yaşında genç bir gazeteci iken bile çıkardığı *Umrân* dergisinin sayfalarını edebi yazılarla süslemeyi ihmal etmemiştir. Özellikle kendi çevirilerinden oluşan roman tefrikalarına, tercüme hikayelere ve yeni çıkan kitaplar hakkında yazılmış metinlere yer vererek *Umrân* dergisini edebiyatla iç içe bir havaya büründürmeyi başarmıştır.

Umrân dergisinde edebi metin olarak şiir, hikâye, roman, seyahatname, biyografi, tenkit, mütalaa ve inceleme türünde yazılara yer verilmiştir.

4.1.1 Şiirler ve Manzumeler

Umrân dergisinde daha çok düz yazılara yer veren Ahmet İhsan şiir ve manzumeler konusunda o kadar cömert davranmamıştır. Bunda kendisinin kabiliyeti gereği şiirden uzak olması, bir sebep olarak gösterilebileceği gibi döneminin önemli bir roman çevirmeni olmasının da etkisi büyüktür denilebilir. Devrin şartları gereği ancak 29 sayı yayımlayabildiği *Umrân* dergisinde bir tanesi Halid Ziya Uşaklıgil'in *Hizmet* gazetesinden nakil olmak üzere toplam 8 adet manzum metine yer verilmiştir. Bu şairler içerisinde 3 şiirine yer verilen Abdülhalim Memduh en çok eseri yayımlanan şair olmuştur. Bu 8 manzum metin ise şunlardır:

Bir Gün Ki - Abdülhalim Memduh: Derginin 12. sayısında yer verilen bu şiirde Abdülhalim Memduh, genç yaşta vefat eden bir kişinin cenaze töreninden kendi ruhuna akseden bazı yansımaları dizelere dökmüştür. *Servet-i Fünûn* şairlerine zemin hazırlayan şairlerden birisi olarak kabul edilen Abdülhalim Memduh, bu yönünü bu şiiri ile ortaya koymuştur denilebilir. Zira bireysel bir konu olan ölüm

hakikati bütün çıplaklığıyla ortaya serilmiştir. Toplam 22 dörtlük halinde düzenlenerek eski biçimlerden uzak durulmuş ve şiir dili olarak da kapalı bir anlatım tercih edilerek ilk bakışta sanki bir Edebiyât-ı Cedîde şiiriymiş gibi algılanabilecek bir şiir ortaya çıkmıştır. Zaten şair de *Servet-i Fünûn* şairlerinin üstadı olan Recaizâde Mahmut Ekrem’e büyük bir hayranlık duymaktadır. Bu hayranlık da Üstad Ekrem gibi şiirler yazmaya yeterli bir gerekçe olarak göz önünde durmaktadır. Şiirin son dörtlüğü oluşturan,

“Leyl idi, leyl-i âzîmü’l-makber,

Leyl idi, leyl-i zihayât ü cismânî!

Leyl idi, leyl-i âlem-i sâni!

Gördüğüm mahşer-İ siyeh-i munzer!”

dizeleri Edebiyât-ı Cedîde¹⁰⁷ şairlerinde zirveye çıkacak olan karamsarlık halinin ilk belirtileri gibidir.

Ey Ebr-i Kedernâk - Abdülhalim Memduh: *Umran* dergisinin 14. sayısında yayımlanan bu şiir, tabiat konulu bir şiir olarak karşımıza çıkar. İnsanın ruh dünyasının tabiatla bütünleşmesin güzel örneklerinden birini oluşturmuştur. 4 adet 3 dizelik bentlerden meydana gelen bu şiirin 2. bendinin 2. dizesi ise yazılmayarak mısra yeri boş bırakılmıştır. Bu dizenin neden yayımlanmadığı hakkında dergide herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. “Kederli Bulut” olarak çevirebileceğimiz “Ebr-i Kedernâk” ifadesi ile şair yağmur yüklü bulutlarla keder ve hüznü dolu gönüllerin birbirine ne kadar benzediğini hissettirmiştir.

Kalb – Abdülhalim Memduh: 2 dörtlükten oluşan bu şiir de *Umran* dergisinin 14. sayısında yayımlanmıştır. Şair, kalbiyle konuşur bir hava içerisinde.

“Güller açılıp hanendeler eyler iken alem,

Gıryanlığın ey kalb-i nezârım neye mâtuf?”

¹⁰⁷ Ahmet İhsan’ı ev sahibi ve *Servet-i Fünûn*’u da yayın organı olarak kabul eden Edebiyât-ı Cedîde topluluğu hakkında ayrıntılı bilgi için bk. İsmail Parlatır ve Diğerleri, *Servet-i Fünûn Edebiyatı*, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2006

dizeleri ile başlayan şiirde kalbin mahzunluğunun sebebi aranmış ve son dizedeki “Ey kalp ne istersin o demde? .. Ebediyyet!!” ifadesiyle ölümlü bir hayata kanaat etmeyen kalbin arzusunun ancak sonsuz bir hayat olduğu gerçeği vurgulanmıştır. Şair bu şiirini bahsi geçen diğer iki şiirine nazaran daha sade bir dille yazmıştır.

Manzume – Ahmed Hamdi Bey: *Umran* dergisinin 2. sayısında bulunan bu şiir için Divan edebiyatı şiirinin çok güzel bir örneği denilebilir. Zira biçim olarak beyitler halinde yazılması ile beraber Arapça ve Farsça tamlamaların sıklıkla kullanılması ve mısra sonlarındaki ses benzerliklerinin genellikle tam ve zengin uyak şeklinde olması da bunu ispatlar niteliktedir. 19 beyitten oluşan bu şiiri divan şiiri kurallarından ayıran bir yön var ki; o da içerik olarak gazel tarzında yazılmasına rağmen şiirin kafiye düzeninin mesnevi gibi oluşturulmasıdır.¹⁰⁸

“Sabâ düşerse yolun semt ü kûy-ı dildâre

Selâm u şevkımı arz u ifâde kıl yâre

Eğerçi hâl-i dil-i zârımı kılar sa suâl

Müşâhedâtını bir hikâye kıl fi l-hâl

Düçeşm-i mestine dilbeste olduğum arz et

Belâ-yı aşkı ile haste olduğum arz et”

Klasik edebiyatta önemli bir yeri olan “sabâ” yani gün doğmadan esen rüzgara hitapla başlayan şiirde şair, adet olduğu üzere sevgiliye uzak olmaktan şikayet eder ve bu ayrılığın aşığı nasıl bir hale koyduğunu anlatır. Bu haller anlatılırken klasik şiirde en çok kullanılagelen teşbih, istiare, mübalağa, tariz, telmih ve leffüneşr gibi sanatlar kullanılarak şairane bir üslup tarzı benimsenmiştir.

Ahmed Hamdi Bey medrese mezunu olup Arapça, Farsça, Fransızca bilen ve uzun yıllar devletin çeşitli kademelerinde memurluk yapmış bir devlet adamıdır. Tefsir ve edebiyat sahasında çeşitli eserler yazmış ve şair olarak da tanınmıştır. Ahmed Hamdi Bey gibi klasik edebiyattan esinlenen bir şaire, yüzünü Batı’ya çevirmiş bir

¹⁰⁸ Divan edebiyatı nazım şekilleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, 6. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2003

aydın olan Ahmet İhsan'ın dergisinde yer vermesi onun hem sanata hem de sanatçıya ne kadar değer verdiğinin bir göstergesi olarak düşünülmelidir. Ahmet İhsan dergide şiirin üzerine şu notu düşmüştür: “Şâir-i hikem-müessîr izzetli Ahmed Hamdi Bey tarafından hasbe'l-îcâb yazılmış bir manzûmedir.” Bu cümlede geçen “şâir-i hikem-müessîr” ifadesinin “hikmetli şiirler yazan şair” anlamına geldiğini göz önüne alırsak Ahmet İhsan'ın dergisiyle ve çevirileriyle toplumu eğitime gayretine yardım edebilecek bir şair olduğunu anlayabiliriz. Dolayısı ile şiirleriyle topluma yararlı olmaya çalışan şairler de sanat anlayışı ne olursa olsun *Umran* dergisinin sayfalarında kendine yer bulacaktır.

Manzume – Ali Ferruh Bey¹⁰⁹: Derginin 3. sayısında yer verilen bu şiir, gazel tarzında yazılmış 9 beyitten oluşmaktadır. Ahmed Hamdi Bey'in bahsi geçen manzumesi gibi tipik bir Divan şiiridir. Şiirde Arapça, Farsça uzun tamlamalar ve çeşitli söz sanatlarıyla zenginleştirilmiş bir dil kullanılmıştır.

“Ey leyle-i belâ seherin yok mudur senin

Ey levha-i semâ kamerin yok mudur senin?

Ey nâhüdâ-i keştî-i deryâ-yı herc ü merc

Tûfâna döndü dil haberin yok mudur senin?”

Şiirin bu ilk iki beytinde olduğu gibi bütün beyitler istifham (soru sorma) ve tecahül-ü arif (bilmezlikten gelme) sanatıyla oluşturulmuştur. Her beyit kendi içerisinde anlam bütünlüğünü sağlamış ve klasik şiirin önemli bir özelliği olan parça güzelliği kuralına da uyulmaya çalışılmıştır.

Ahmet İhsan manzumenin başına “Müst’adân-ı şebân-ı zamândan olup li-eceli’t-tahsil Paris’te bulunan şâir-i ateş-zebân Ali Ferruh Bey tarafından mersûl eser-i bihîndir.” notunu kaydetmiştir. Yani “Zamanımızın en yetenekli gençlerinden olup öğrenim görmek üzere Paris’te bulunan, sözcükleriyle ateş saçan bir şair olan Ali Ferruh Bey tarafından gönderilmiş çok kıymetli bir eserdir.” Ahmet İhsan bu övgü

¹⁰⁹ Ali Ferruh Bey de Abdülhalim Memduh gibi Tanzimat Ara Nesil yazarı olarak değerlendirilmektedir. Tanzimat Ara Nesil hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Abdullah Harmancı, “Edebiyatımızda Ara Nesil” *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, Cilt 3, Sayı.2 (2019), s. 157-166

dolu cümlelerle bir yandan Mekteb-i Mülkiye'den bir arkadaşı olan Ali Ferruh Bey'in Paris'te tahsil görmesine atıfta bulunarak *Umran* dergisinde eseri yayımlanan yazarların aydın kişiliklerini ön plana çıkarırken bir yandan da dergi okuyucularına o günün şartlarında Batı tarzı eğitimin çok önemli olduğunu hissettirmek istemiştir.

Manzume – Mehmed Rahmi Bey: Ahmet İhsan, *Umran* dergisinin 14. sayısında yer verdiği bu şiirin başına şu notu kaydetmiştir: “Şâir-i hoşgû Rahmi Bey biraderimiz tarafından ihdâ buyrulmuştur.” Mekteb-i Mülkiye den arkadaşı olan Rahmi Bey için bu ifadeyi kullanan Ahmet İhsan, derginin kapak sayfasındaki içindikiler bölümüne de bu şiir için “Nazîre” ifadesini yazmıştır.

“Niçün bu bahsi hikem-nâşinâyâ söylersin

Anı bir anlayan ehl-i dehâya söylersin

Görür mü rûşenî-i rûzı dîde-i huffâş

Ziyâyı nâfile sen zül-amâyâ söylersin”

beyitleri ile başlayan “söylersin” redifli bu gazel, Divan edebiyatının büyük şairlerinden Nabî'nin

“Dime sûz-i dilin ol şem'a bî-pervâ ne söylersin

Tabîb-i câna derdin söylemez de yâ ne söylersin

Düşürdün yâre farzâ fırsat-ı arz-ı niyaz ammâ

Görünce cebhesinde çîn-i istiğnâ ne söylersin”

beyitleri ile başlayan meşhur gazeline nazire olarak yazılmıştır. Mekteb-i Mülkiye mezunu olan Rahmi Bey küçük yaşlardan beri edebiyat ve sanat ortamlarında yetişmiş olmanın verdiği avantajla sadece güzel şiirler yazmakla kalmamış aynı zamanda hem kendi güftelerini hem de Recaizâde Mahmut Ekrem gibi büyük üstatların şiirlerini besteleyerek Türk musikisinin en önemli bestekarlarından biri olmuştur.

Manzum Mektup ve Tarih – Mekkî Bey: Ahmet İhsan *Umran* dergisinin 28. sayısında yer verdiği bu iki manzum metin hakkında gerekli açıklamaları yapmıştır.

Manzum mektuptan önce yapılan açıklama şöyledir: “Sivas vilâyet-i celîlesi nâib-i sâbıkı fazîletlü Mekkî Bey hazarînin bir zât-ı âlikadra hitâben silk-i nazma çektikleri manzum bir mektub-u letâfet üsluplarıdır ki ber-vech-i âtî derciyle tezyîn-i sahife eyleriz.”

Osmanlı devleti yönetim sisteminde kadı olmadığı zamanlarda yerine vekaleten bakan üst düzey bir memur rütbesi olan nâiblik¹¹⁰ makamında bulunan bir zatın eserlerinin derginin sayfalarında yer alması elbette ki hem *Umran* dergisinin toplum tarafından kabul görmesi hem de Ahmet İhsan’ın basın dünyasındaki yerini sağlamlaştırması açısından oldukça önemlidir. Dönemin şartları gereği dergisini siyaset içermeyen yazılarla süslemekle hükümetin emniyetini kazanan Ahmet İhsan, böyle yüksek düzeyli devlet adamlarının desteğini de alarak *Umran* dergisini uzun soluklu bir yayın organı haline dönüştürmek istemiştir. Bu manzum mektup ve tarihin yayımlanmasının bir diğer sebebi de *Umran* dergisinin taşrada kendine yer edinmek istemesi olarak düşünülebilir. Zira o zamanda İstanbul’da birçok gazete ve dergi çıkmaktaydı ancak bu yayınlardan ülkenin diğer vilayetlerinde okuyucu kitlesi bulabilenler biraz daha uzun ömürlü olmaya aday oluyorlardı. Dolayısı ile en başından beri uzun soluklu bir dergi yayımlamak isteyen Ahmet İhsan’ın bu hareketi gayet yerindedir diyebiliriz ancak bu eserin yayımlandığı 28. sayıdan sonra *Umran* dergisinin bir sonraki sayısı olan 29. sayıyı 15 gün gecikmeli olarak yayımlayabilen Ahmet İhsan bu tarihten sonra ise dergiyi tamamen kapatmak zorunda kalmıştır.

Manzum mektuptan sonra Mekkî Bey’in manzum tarihine yer verilerek eserin başına şu bilgi yazılmıştır: “Müşârünileyh hazretlerinin Sivas’taki memuriyet-i vâlâları hengâmında imarına muvaffak oldukları mahkeme-i şeri yye hakkında irâd buyurdıkları tarih-i belîğ dahi bilmünâsebe âtiye derc edilerek “Umran”ımız tezyîn edilmiştir.” Sivas nâibi Mekkî Bey, manzumenin sonunda

“Yazdım itmamına (Mekkî) tarih

Ola ahkam-ı şeri at cari (1306)”

¹¹⁰ Casim Avcı, "Nâib", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt. 32, s.s. 311-312

<https://islamansiklopedisi.org.tr/naib#1> [Erişim: 20.03.2020]

beyitiyle Sivas mahkeme-i şeriyyesinin kuruluşuna tarih düşürmüştür.¹¹¹

Manzum Mektup – İbnü'l Kamil Mehmed Abdurrahman: Derginin 27. sayısında yer verilen bu manzum mektup Ahmet İhsan'ın ifadesiyle Halid Ziya Uşaklıgil'in İzmir'de çıkarmış olduğu *Hizmet* gazetesinden nakledilmiştir. Ahmet İhsan metnin başına şu ifadeyi kaydetmiştir: “*Umran*’ımıza karşı daimâ âsâr-ı teveccüh göstermekte müdâvim İzmir’de münteşir müteber *Hizmet* gazetesinde manzûr-u âcizânemiz olan manzûme-i âtiye tebriken Umran’ımıza naklolundu. Dersâdet 27 Ağustos 1304”

Ahmet İhsan ve Halid Ziya’nın dostlukları henüz genç yaşta başlamış ve daha sonra *Servet-i Fünun*’da beraber olmanın verdiği imkanla zirveye çıkmıştır. Her ikisinin de hem aynı yaşta bulunmaları hem o dönemin şartlarında her türlü zorluğa rağmen bir yayın organı çıkarıp çevrelerine ışık saçmaları hem de bu yayın organları vasıtasıyla genç yazarlara edebi bir zemin hazırlamaları yönünden benzerlikleri çok olan bir dostluk meydana gelmiştir. Halid Ziya asıl ününü Ahmet İhsan’ın *Servet-i Fünun* dergisindeki tefrika roman ve hikayeleriyle yakalamıştır. Halid Ziya Uşaklıgil, Türk roman ve hikayeciliğinin ustasıdır, gerçek Türk romanını başlatan odur. Eserlerinin yapısı ve üslubu ile kendisinden sonrakilere de örnek olmuştur.¹¹²

Halid Ziya’nın kendi gazetesinde yayımlamayı uygun gördüğü “Şairden küçük hemşire Emine’ye” diye başlayan mektup, babasını kaybeden bir küçük bir kıza hitaben yazılmıştır. Küçük kızın acısını paylaşan şair onu teselli eder ve ona önemli öğütler verir. Özellikle okumanın kıymetini ve yetim kalmış bir kıza kazandıracaklarını anlatması bakımından önemli bir mektup hüviyeti kazanmış olacak ki Ahmet İhsan da dergisine nakletmeyi uygun görmüştür.

4.1.2 Hikâyeler

Ahmet İhsan henüz Mekteb-i Mülkiye sıralarında iken kendini tercüme faaliyetlerine vermiştir. Okul sıralarında başladığı çeviri eser yayımlama işine

¹¹¹ Turgut Karabey, "Tarih Düşürme", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt. 40, s. 80-82, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tarih-dusurme> [Erişim: 20.03.2020]

¹¹² Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*, s. 328

mezun olduktan sonra da daha yoğun bir şekilde devam etmiştir. Zaten en büyük hayali olan bir dergi veya gazete çıkarma arzusu bu çevirilerden elde ettiği kazanç sayesinde gerçek olmuştur. Ahmet İhsan çeviri işinde ağırlığı roman türüne vermekle birlikte bir çeşit kısa roman sayılabilecek hikâye tercüme etme işini de göz ardı etmemiştir. *Umrân* dergisinde yayımlanmış toplam 4 adet tercüme hikâye vardır ancak bunlardan sadece bir tanesi Ahmet İhsan imzalıdır. Bunun sebebi ise dergide tefrika olarak yayımlanmış iki adet roman tercümesi işinin de Ahmet İhsan’a ait olmasıdır. Tercüme hikâyelerden diğer iki tanesi *Umrân* dergisinin idare ve yazı işleri ortağı Süleyman Suphi’ye geriye kalan bir tanesi de Mahmut Sadık’a aittir.

Eğer Dul Olsa İdim – Süleyman Suphi: *Umrân* dergisinin 3. ve 5. sayılarında iki parça olarak yayımlanan bu hikâye Fransızcadan tercüme edilmiştir. Yazarı hakkında herhangi bir bilgi verilmeyen hikâyenin özeti şöyledir:

Hikâyenin baş kahramanı Francine Mevarot adlı bir kadındır. Francine, resim taciri olan babasını kaybettikten sonra babasının dükkanını antikacıya çevirir ve işleri yoluna koyar. Kendisi işinde maharetli olduğu gibi aynı zamanda güzel, çekici, merhametli, düşünceli yani her yönüyle çok iyi bir insandır. Francine, kendisini antika işleri için çok faydası dokunabilecek büyük bir maden mühendisi olarak tanıtan Pierre Vesperin Mevarot’ya aşık olur ve bu aşk sonunda evlilikle neticelenir. Aslında iyi bir adam olan Pierre Vesperin, söylediği yeteneklere sahip olmadığını kısa zamanda belli eder ve Francine’in kazandığı paraları eğlence mekanlarında harcamayı kendine adet edinir. Francine, bütün uyarılarına rağmen bu halini düzeltmeyen Pierre Vesperin’i evden kovar. Pierre Vesperin de başka bir apartmanda bir daireye yerleşir. Çok merhametli bir insan olan Francine yine de Pierre Vesperin’in ihtiyaçlarını göz ardı etmez ve kapıcı vasıtasıyla her ay gerekli olan parayı ona gönderir.

Francine dükkanın ihtiyaçları için Vincent Borneo adlı çok kabiliyetli bir usta ile tanışır. Zamanla bu tanışıklık işçi-işveren ilişkisine döner ve Francine, Vincent için dükkanın arka kısmında bir atölye kurar. Böylece gittikçe daha samimi olmaya başlarlar ve aralarında aşk başlar. Vincent’in bütün aşk dolu, güzel sözlerle yaptığı evlilik tekliflerine karşın Francine çok istediği halde evli olmanın verdiği ızdırapla

bu tekliflere bir türlü olumlu cevap veremez. Francine'in bu tavırları Vincent'ı ondan soğutmaya başlar.

Antikacılık işinde pek maharetli olan Francine bu işi daha da ilerletmek için ülke çapında sergilere ve gezilere katılmaya başlar ancak bu durumdan dolayı dükkanda duracak bir kişiye ihtiyaç hasıl olur. O sırada Francine'in kardeşi vefat eder ve Francine, 18 yaşında güzel bir kız olan yeğeni Hanriyet'i kendisine yardım için Paris'e getirtir. Babasından ticareti öğrenmiş olan Hanriyet işe hemen uyum sağlar böylece Francine de kendi işlerine gitmeye devam eder.

Francine Vincent'ı artık kendisiyle meşgul göremez ve bu durumu önce Hanriyet'in varlığına sonra da kendi hareketlerinin ona verdiği ümitsizliğe bağlar. Francine dul olamayışının verdiği üzüntüyle Vincent ile birlikte olamayacağına karar verir ve Vincent'ı Hanriyet ile evlendirmeyi düşünür. Francine önce Hanriyet'in niyetini öğrenmek ister ama biraz konuşunca Vincent ile Hanriyet'in birbirlerini sevdiklerini öğrenir. Francine bu duruma çok üzüldüğünü belli etmemeye çalışır ancak başarılı olamaz ve yeğeni Hanriyet teyzesinin Vincent'ı sevdiğini anlar. Vincent da durumu izah eder ve "Francine dul olsa idi evlenecektik." der.

Francine, Vincent ve Hanriyet'in evlenmeleri için her şeyi üstlenir ve bütün hazırlıkları yapar geriye sadece nikah gününü belirlemek kalır.

Bir ay başı günü Francine kocasının ihtiyacı olan parayı yine kapıcı ile göndermek isteyince kapıcı Pierre Vesperin'in öldüğünü söyler. Bunu duyan Hanriyet, Vincent'a teyzesinin artık dul olduğunu ve onunla evlenmesi gerektiğini söyler ve ağlayarak uzaklaşır. Vincent Francine'e durumu anlatınca Francine arabaya biner ve Pierre Vesperin'i görmeye gider. Kocasının ölüm döşğinde olduğunu ancak henüz ölmediğini görünce hızla dükkana geri döner ve Hanriyet ile Vincent'a: "Bir an önce evleniniz zira kocam daha ölmemiş ve ben de henüz dul değilim." der.

Güzel Madam Bernard de Bruxelles – Süleyman Suphi: *Umran* dergisinin 6., 7. ve 8. sayılarında tefrika olarak yayımlanmış bu hikâyenin yazarı Edward Proton'dur. Paris'te vuku bulan, boşboğaz ve palavracı bir adama verilen dersi konu edinen hikâyenin özeti şöyledir:

Octave Lavazou, işi gereği sık sık seyahat eden ve bu seyahatlerden dönüşte arkadaşları ile buluştuğu zaman bu gezilerdeki maceralarını bire bin katarak palavralarla anlatan boşboğaz bir adamdır. Bir gün yine Paris'te arkadaşlarına rastlayınca onlara güzelliği ile meşhur bir kadın olan Madam Bernard de Bruxelles'den bahseder ve her zaman yaptığı gibi bire bin katarak bu evli kadın hakkında ileri geri konuşur. Bu arada arkadaşlarının yanında tanımadığı bir adam vardır ki bu adam Octave'ın anlattıklarını dinledikten sonra sinirli bir şekilde orayı terk eder. Octave'ın arkadaşı Şarl, Octave'ın tanışmaya lüzum görmediği o adamın Madam Bernard'ın eşi Mösyö Bernard olduğunu ve kendisinin eşi hakkında söylenenler için çok rahatsız olduğunu anlatır. Şarl, adamın çok iyi bir silahşör olduğunu ekleyerek bu konunun düello ile çözüleceğini söylediğini aktarır.

Octave söylediklerini inkar etmeye çalışır ancak bunun bir işe yaramayacağını anladıktan sonra arkadaşlarına kendisini bu durumdan kurtarmaları için yalvarır. Şarl, Octave'ın pişmanlığını ifade etmesi ve özür dilemesi karşılığında Mösyö Bernar ile bir görüşme ayarlayacağını söyler ve Octave da bu işten kurtulma pahasına her şeye razı olduğunu beyan eder.

Şarl bir sabah kahvaltısı ayarlar ve taraflar orada toplanır. Octave özürlerini beyan ederek pişman olduğunu söyler. Octave'ın Mösyö Bernard olarak tanıdığı adam birkaç kadeh içtikten sonra ayağa kalkar ve kendisinin Mösyö Bernard olmadığını bu işin arkadaşları tarafından tertiplenmiş bir oyun olduğunu söyler ve müthiş bir kahkaha tufanı başlar. Octave bütün masrafları da kendi üstlendiği için arkadaşlarına şöyle der: “Evet bu bana güzel bir ders oldu ancak biraz tuzlu oldu.”

Gülle – Ahmet İhsan: *Umran* dergisinin 8. sayısında tek parça halinde yayımlanmış bir hikâyedir. Yazarı hakkında bilgi verilmemiştir. Not olarak: “Fransızcadan mütercem gayet müdhik¹¹³ bir hikâyeciktir.” ifadesi kaydedilen hikâyenin özeti şöyledir:

Hikayeye konu olan olay Paris'in muhasara altına alınması zamanında geçer. Anlatıcı, gayet zengin bir tüccar olan eski dostu Mösyö Dotabie'nin evine haftada

¹¹³ Gülünç.

birkaç defa misafir olur. Ev sahibesi Madam Dotabie çok temkinli ve iş bilen ama bir o kadar da evhamlı bir kadındır. Evin kızı Matmazel Kerterot, evlilik çağındadır ve ailesi onu Anatole adlı, babasının yanında çalışan temiz ve dürüst bir adamla evlendirmeyi düşünmektedir. Ancak savaş zamanı olduğu için işin gidişatına bir türlü karar verilememektedir.

Anlatıcı bir akşam evde farklı bir misafir olduğunu görür. Bu adam kendini yüzbaşı olarak tanıtmış ve gündüz yolda düştüğünü gördüğü Madam Dotabie'ye yardım etmiştir. Madam da onu akşam yemeğine davet etmiştir. Bu adam Dotabie ailesi ile olan samimiyeti artırarak işi Matmazel'e talip olmaya kadar getirir. Dotabie ailesi de zaten savaşta yaralandığından dolayı ortalarda olmayan Anatole'un yerine bu kahraman yüzbaşayı damat olarak düşünürler. Anlatıcı bu sahtekarlığa bir son vermek amacıyla bir plan yapar.

Yılbaşı gecesı adet olduğu üzere herkes Madam Dotabie'ye hediyelerini sunar. Anatole gayet kıymetli bir hediye takdim eder. Yüzbaşı ise savaşta öldürdüğünü iddia ettiği bir düşman askerinin şapkasını hediye eder. Anlatıcı ise planladığı üzere hediyesinin birazdan geleceğini söyler. Herkes merak içindeyken hediyein geldiğini haber alırlar ve herkes hediyein bulunduğı salona geçer. Anlatıcı hediyesinin bir top güllesi olduğunu söyler ve Madam'a takdim eder. Madam korktuğunu belli edince anlatıcı endişelenmesine gerek olmadığını ve arkadaşının bu gülleyi boş olarak gönderdiğini ifade eder. Fakat içinden çıkan bir mektupta bunun tam aksini söyleyen ifadeler vardır. Gönderen subay mektupta topu boşaltacak bir görevli bulamadığını ve boşaltma işini yapabilecek bir adres vererek oraya götürülmesi gerektiğini yazmıştır.

Herkes korku içinde beklerken Madam, bir an önce bu güllelin evinden çıkarılması gerektiğini söyler. Anlatıcı bu işi kendisinin halledebileceğini söyleyince Mösyö, işin tehlikesini düşünerek ona izin vermez. Bu sefer de Anatole bu işi memnuniyetle yapabileceğini söyler fakat ona da Madam engel olur. Mösyö bu işin altından ancak kahraman bir yüzbaşının kalkabileceğini söyleyince sahtekar yüzbaşının rengi sapsarı kesilir ve yüzbaşı sabaha kadar beklenirse bu işi halledeceğini söyler. Madam bu teklife kesinlikle razı olmayacağını beyan edince yüzbaşı gidip bir arkadaşının arabasını getireceğini söyleyerek çıkıp gider. Dotabie ailesi onun

geleceğini zannederken anlatıcı boşuna beklememeleri gerektiğini çünkü sahtekar yüzbaşının koşarcasına yanlış tarafa gittiğini söyler ve masada duran gülleye bir kitapla vurur. Gülle çikolatadan yapıldığı için etrafa dağılır. Herkes kahkaha ile güler. Sahtekar yüzbaşından bu eski dostları sayesinde kurtulan Dotabie ailesi, üç ay sonra Matmazel Kerterot ve Anatole'un evliliği ile mutlu olurlar.

Hem Asilzâde Hem Haydut – Mahmut Sadık: *Umran* dergisinin 26. ve 27. sayılarında tefrika olarak yayımlanmış bu hikâyenin yazarı hakkında bilgi verilmemiştir. Başına “Fransızcadan” notu yazılmış olan hikâyenin özeti şöyledir:

Hikayeye konu olan olay Madrid’te bir baloda başlar. Anlatıcı Şövalye Damonville isimli bir asilzadedir. Damonville, baloda gördüğü ve isminin Kont de Valerin olduğunu öğrendiği bir adamı daha önce kendisinin yolunu kesen bir hayduta benzetir ve merakını gidermek için bir madamdan yardım alır. Madam, Damonville’i o adamın olduğu guruba tanıtıp ondan başından geçen bu haydut olayını anlatması ister. Damonville, oradakilere başından geçen olayı anlatır. Bir akşam yolda giderken karşısına bir haydutun çıktığını ve çok nazik bir şekilde para istediğini ancak üzerinde para olmadığı için haydutun ona borç verdiğini ve gün gelince hesaplaşmak için hançerin kabzasını da almasını istediğini söyler. Damonville, parayı ve kabzayı aldığını ve böyle bir haydutun olabileceğine hala daha inanmadığını anlatarak anlatımı bitirir. Orada bulunanlar bu garip hikayeyi dinledikten sonra dağılırlar. Damonville, Valerin ile baş başa kalır. Kont, herkesin gittiğinden emin olduktan sonra Damonville’e o haydutun kendisi olduğunu söyler ve verdiği borç ile kabzayı geri alır. Damonville bu duruma çok şaşırır ve ayrıntılarını öğrenmek ister ancak Valerin anlatmaz ve kendisini bu durumdan ancak evlenmek istediği Madam Labaron de Miroza’nın kurtarabileceğini söyler. Miroza, çok güzel ve çok merhametli dul bir madamdır. Bütün asilzadeler onunla evlenmek ister ancak o kimseyi kabul etmez.

Bir zaman sonra bir haydutun yakalanıp şehre getirildiği ve bu haydutun Kont de Valerin olduğu anlaşılır. Herkese bu duruma şaşırıp yarınki mahkeme gününü beklemeye başlar. Sabahleyin zindanın kapısı açılınca Valerin’in kaçmış olduğu anlaşılır. Madam Miroza’nın da sabaha karşı zindan etrafında görüldüğü haberi yayılır ve bu iki gizemli aşktan artık haber alınamaz.

Yıllar sonra bir görev için Cezayir’e giden Damonville, orada bir cenaze törenine rastlar. Halkın ve askerlerin üzüntüsünden ölen kişinin kahraman bir komutan olduğunu ve cenazeye yaklaşıncı bu cesedin Kont de Valerin’e ait olduğunu anlar. Daha sonra bir kadın ağlayarak cesedin üstüne kapanınca o kadının da Madam Miroza olduğunu farkeder. Madam Miroza asilzade bir haydutun evlilik teklifini kabul etmesiyle onu kahraman bir komutana dönüştürür ve Valerin ülkesi için canını feda eder. Kocasının savaşta yaralanıp ölmesi sebebiyle kendisini askerlerin yaralarını tedavi etme işine adayan Madam Miroza aynen kocası gibi bir savaş esnasında vurularak ölür. Ordu efradı ve halk, “Hemşire Kontes” diye saygı duydukları bu kadını her zaman minnetle yâd eder.

4.1.3 Tefrika Romanlar

Çeviri roman sahasında ülkemizin en önemli isimlerinden biri olan Ahmet İhsan özellikle Jules Verne’i ülkemizde tanıtan ve sevdiren kişi olarak bilinir. Gazetecilik alanında ilk deneyimi olan *Umran* dergisini de bu tercüme eserlerini yayımlamak için bir araç olarak kullanmıştır. Henüz öğrencilik yıllarında Fransız yazarlardan yaptığı tercümelerin çok beğenilmesi üzerine çeviri işine iyice önem veren Ahmet İhsan *Umran* dergisinde iki çeviri roman tefrika etmiştir. Bu tefrika roman bölümü için “Umran’ın Romanı” başlığını kullanmıştır. Bu başlık altında yayımlanan romanlardan ilki George Ohnet’in *Les Dames de Croix Mort* adlı eseri olmuştur. Ahmet İhsan bu romanı *Kruva Mor Kadınları* adıyla tercüme eder. Henüz bu romanın tefrikası bitmeden aynı zamanda Jules Verne’in *Le Tour du Monde en Quatre-Vingt Jours* adlı romanını *Seksen Günde Devr-i Âlem* adıyla tercüme edip tefrika halinde yayımlamaya başlar. *Kruva Mor Kadınları* romanının tefrikası *Umran* dergisinin 1 ila 23. sayıları arasında tamamlanır. Ancak 19. sayıdan itibaren başlayan *Seksen Günde Devr-i Âlem* romanının tefrikası *Umran* dergisinin padişah buyruğu ile kapatılması üzerine yarım kalır. Dolayısı ile derginin 19 ila 23. sayıları arasındaki beş nüshada iki roman birlikte tefrika edilir ve bu dönemde başlık olarak “Umran’ın Romanları” ifadesi kullanılır. Aşağıda sunduğumuz ve derginin 16. sayısında yayımlanan bu yazıyla hem Jules Verne’in *Seksen Günde Devr-i Âlem* romanının tefrika edileceği müjdesi verilmiş hem de niçin bu romanın seçildiğine dair önemli ifadeler kullanılmıştır.

“Karilere,

Fransız hikâye nüvîsânının serfirâzı olan George Ohnet’in derc etmekte olduğumuz *Kruva Mor Kadınları* namındaki roman dört beş nüsha sonra resîde-i hadd-i hitâm olacağı cihetle pek çok vakitten beri ne yolda başka bir roman intihâb etmeyi düşünüyor idik. Xavier de Montepin, Ponson du Terrail gibi masalcı gürûhun asarından pek çoğu lisanımızı mütercem olduğu için ona benzerlerinden bir adedinin tercümesini gönlümüz arzu etmiyordu. Her ne kadar bu yolda kanlı, cinayetli romanların arzugesî sairlerle nisbetle fevkalâde kesîr ise de biz öyle her sahifesi kanlı cinayât muhayyerü’l-ukûl vukuât ile memlû âsârı lisânımıza nakletmemeyi sûret-i kat’iyede tasvîb ettik. Bunların fâideden ziyâde fevkalâde mazarrâtı vardır. Zirâ kuvve-i muhayyile ve akliyei fenâ hâlde tahrîk eder yani öyle bir romanın kârî’i adetâ uyku uyuyamaz olur. Vakit geçirmeye, tashîh-i ahlâka hizmet edecek yerde bilakis insanı muzdarib eder. Cemiyet-i beşeriye hakkında kârî’lere fena fikirler verir, velhâsıl her nokta-i nazardan merdûttur denilebilir. Bugünkü günde ise Avrupa’da avâm-ı nâstan başka envâ-ı âsârı mütalaâ edenler yok hükmündedir, fakat avâmın kesreti onların tezyîd-i revâcını bâdi olur ki burası şâyân-ı teessüftür.

İşte mütalaâ t-ı mebhûseye binâen evvelemirde hem kârî’lerimize yeni usulde bir roman göstermek ve hem Uşakîzâde Hâlid Bey’in¹¹⁴ mütercimlere mahsûs ihtârına tatbîk-i hareket etmek üzere hakîkiyyûndan¹¹⁵ Alphonse Daudet’nin *Genç Fromont ve Büyük Rislair* nâmındaki eserini derce karar vermişken başka bir hâtıra şimdilik şu fikirden feragât ile ahir zamana ta’lik etmemizi müstecvib oldu.¹¹⁶ 7 numaralı *Umran*’daki *Roman Nedir?* unvanlı makâle-i mahsûsamızda¹¹⁷ bast ve temhîd eylediğimiz üzere bu nevi âsârın bizde hâhişgeri fevkalâde kalîl ve o kalîl olan kısım da ekseri ya Fransızcaya âşına bulunarak âsârın aslını mütalaâ etmiş olduğundan her iki cihette dahi hizmet etmek üzere malûmât-ı fenniye mübteni, gayet dâi-i merak ve eğlenceli âsâr yazmakla kesb-i iştihâr ve teferrût etmiş olan Jules Verne’in âsârından birini tercüme etmeyi tasvîb eyledik. Jules Verne’in âsârından bir iki

¹¹⁴ Halit Ziya Uşaklıgil

¹¹⁵ Realistler

¹¹⁶ Nitekim Ahmet İhsan bu romanı 1313/1897 yılında çevirip yayımlamıştır.

¹¹⁷ Bu metne çalışmanın Seçilmiş Metinler bölümünde yer verilmiştir.

tanesi lisânımıza naklolunmuştur. Hatta bizim tercümesine başladığımız *Seksen Günde Devr-i Âlem* namındaki eser dahi Türkçe olarak bundan on sene akdem tab'a başlanıp ancak iki forması çıktıktan sonra her ne sebebe mebnî ise nâtamam bırakılmıştır. *Seksen Günde Devr-i Âlem* Jules Verne'in âsârı arasında en iyisidir. Binâenaleyh 19. nüshadan itibâren derce başlayacağımız *Seksen Günde Devr-i Âlem* romanının mütalaâ sını sûret-i kat'iyede tavsiye eyler ve şimdilik şu kadarla iktifâ ederiz.

Ahmed İhsan”

Bu bölümde, dünya çapında çok meşhur olan ve ülkemizde de halen daha farklı çevirmenlerce tercümeleri yapıp çokça okunmakta olan Jules Verne'in *Seksen Günde Devr-i Alem* romanının özetini sunma gereği duyulmamıştır. *Umran* dergisinin kapanmasından dolayı bu romanın tefrikası tamamlanamamıştır. Onun yerine *Umran* dergisindeki tefrika ile iktifa edilmiş ama hak ettiği değeri görememiş olan George Ohnet'in *Kruva Mor Kadınları* adlı romanının özeti sunulmuştur. Bu kısa özetle, romanın tamamı hakkında bir fikir edinmeye yardımcı olmak ve tozlu raflarda bekleyen bu güzel çeviri romanın tekrar okuyucularıyla buluşmasına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Kruva Mor Kadınları – George Ohnet: Ahmet İhsan ilk bölümün başında roman ve yazarı ile ilgili şu bilgileri vermiştir: “Asarından *Serge Panine* ve *Kontes Sara* lisanımıza mütercim olan bu müellif Fransa'nın en yeni ve müştehir müellifidir. *Kruva Mor Kadınları*'nı neşredeli bir sene ancak mürur etmiştir, elimizdeki nüsha ise 96. tabıdır.” Bu bilgidен anlaşılacağı üzere Ahmet İhsan yeni bir kitabı ilk defa tercüme ederek hem daha fazla okuyucu kitlesine ulaşmayı hem yayın hayatına yeni başlayan *Umran* dergisini diğer yayınlardan farklı kılmayı amaçlamıştır.

Kruva Mor Kadınları tercümesi Ahmet İhsan'ın çeviri romanlarından ikincisidir. İlk tercüme ettiği roman ise “*Vagabund (E. Enol - L. Judici)*” adlı romanın “*Bir*

Serseri” adıyla yaptığı çevirisidir.¹¹⁸ Orijinal adı *Les Dames de Croix Mort* olan *Kruva Mor Kadınları* romanın özeti şöyledir:

Kruva Mor Kontesi Madam Rajine, eşi Kruva Mor Kontu’nun vefatından sonra küçük kızı Edme ile birlikte Kruva Mor şatosuna yerleşir. Madam Rajine sakın bir kişilik olmasına rağmen kızı Edme tam tersine babası gibi hareketli ve kabına sığmayan bir fıtrata sahiptir. Aynı zamanda çok zeki olan Edme 14 yaşına kadar istediği gibi yaşar ve zamanının çoğunu şatonun ormanlık arazisinde hizmetkar ve koruyucu olan ihtiyar Jean Billou ile birlikte ata binme ve avlanma ile geçirir. 14 yaşından sonra Matmazel Edme’de büyük değişiklikler olur ve kendisini dini eğitime verir. Kızının bu değişim zamanında Madam Rajine de değişir ve artık içine kapanık biri olmaktan çıkar. Bu değişimin sebeplerinden biri de komşusu olan Mösyö Fernan isimli genç ve yakışıklı bir asilzadenin şatonun arazisine girmesinden dolayı özür dilemek için gelmesiyle Madam Rajine ile tanışmalarıdır. Mösyö Fernan’a şato arazisinde izinsiz avlandığı için müdahale eden Jean Billou ve Matmazel Edme de oradadır. Madam Rajine, sadece kendisine emredileni yapmış olan Jean Billou’yu azarlar ve bir daha böyle bir şey yapmaması için onu uyarır. Mösyö Fernan’a ise istediği zaman şato arazisinde avlanabileceğini söyler.

Edme, Jean Billou’yu teselli eder ve yaşanan bu olayın önemli olmadığını söyler. Jean Billou ise böyle süslü tavırlarla yaklaşan insanların şatodaki kadınlara zarar verebileceğini düşünür. Özellikle genç ve güzel Matmazel’in başına bir şey gelmesinden korkar.

Bu olaydan sonra bir pazar günü Madam Rajine ve Matmazel kilisede her pazar olduğu gibi ayine katılırlar. Dua sırasında Mösyö Fernan da kiliseye girer. Ayin

¹¹⁸ Ahmet İhsan’ın öğrencilik yıllarında yayımladığı bu ilk çeviri romanı için *Umrân* dergisinin 1. yılı tamamlandıktan sonra 13. sayıdan itibaren 28. sayıya kadar derginin son sayfası olan ilan sayfasında şu duyuru yayımlanmıştır: “Fransız müelliflerinden Etienne Enol ve Lui Judici’nin müştereken tahrir ve üç sene mukaddem müdürümüz Ahmed İhsan Bey tarafından tercüme ve neşrolunan işbu latif romanın nüsha-i mevcudesi fevkalade kesb-i nedret eylemiş ise de mücerred *Umrân* abonelerine bir hizmet olmak üzere yine fiyat-ı mevzuası olan 15 kuruşa verilecek ve taşra için ayrıca posta ücreti alınmayacaktır. Mezkur roman iki sütunlu ve yüz sahifeyi mütevacizdir. Talip olacak abonelerimizin idarehanemize müracaatı iktiza eder.”

bittikten sonra Madam Rajin kızı ile beraber Rahip Levasour'un odasına gider. Akşam şatodaki sohbeti hatırlatır. Rahip geleceğini söyleyerek bu yağmurlu havada madamların şatoya nasıl gideceklerini düşünür. O sırada Mösyö Fernan içeri girer ve madamların şatoya gidebilmeleri için arabasını hazırlattığını söyler. Madam Rajine ve kızı Edme rahip ile birlikte dışarı çıkarlarken Madam Rajine, Mösyö Fernan ile ilgili sorular sorar. Rahip de Fernan'ı çocukluğundan beri tanıdığını, anne babasını kaybettiğini ve büyük bir servete sahip olduğunu anlatır. Madam yaşını sorduğunda rahip Fernan'ın 40 yaşından küçük olduğunu söyler.

Rahip madamları uğurladıktan sonra Fernan'ın yanına döner ve biraz sohbet ettikten sonra Fernan'a evlilik hakkında ne düşündüğünü sorar. Fernan, hayatında bir kadının olmadığını ancak rahibin ona uygun gördüğü biri varsa kabul edeceğini söyler. Mösyö Fernan da rahipten Madam Rajine'in yaşını sorar ve otuz sekiz cevabını alır. Rahip bu suallerden şüphelenir ama onun Mösyö Fernan'a uygun gördüğü kişi ise Matmazel Edme'dir.

Mösyö Fernan uzun yıllar Paris'te her türlü eğlencelerde para yemekle meşgul olmuş bir mirasyedir. Namuslu noteri ona servetini tam bitirmemesi ve biraz da borçlularından uzak kalması için buralardan uzaklaşmasını tavsiye eder. Fernan da babadan kalma bu şatoda bir yıl inzivaya kapanır ve bu bir yılı bir şekilde Madam Rajine'i elde ederek geçirdikten sonra tekrar Paris'e dönmek niyetindedir.

Rahip Levasour Madam Rajine'e Mösyö Fernan'ın evlenme niyetinden bahsedecek olur ama Madam Rajine bu konunun açılmasına asla izin vermez. Madam, rahibin Fernan için kendisiyle ilgili konuşacağını zanneder ama rahibin aklındaki ise Edme'dir. Edme ise Fernan'ı en başından beri hiç sevmez ruhu ona hep soğuk durur.

Bir gün Madam Rajine ve kızı nehirde sandalla gezerlerken Mösyö Fernan'a rastlarlar. Fernan kendisinin de onları ziyarete gelmeyi istediğini söyleyince Madam Rajine sandalla beraber gidebileceklerini söyler. Şatoya varınca bahçede soğuk bir şeyler içilirken sohbet edilir. Fernan kendisini olduğunun aksine kibar, düşünceli ve ağırbaşlı biri olarak gösterir. Madam Rajine bu davranışlara aldanır ve tuzağa düşer. Pazar günü rahip ile beraber yenilecek olan yemeğe Fernan'ı da davet eder.

Mösyö Fernan artık sıklıkla şatoya girip çıkar. Amacı şatodaki herkesin onu sevmesidir. Ancak Matmazel Edme ve Jean Billou'yu bu konuda ikna edemez. Madam Rajine ile saatlerce tatlı tatlı sohbet ederlerken Edme onlarla ilgilenmez ve yüzünü asarak genellikle odasına çekilir. Evde yaptıkları bu sohbet bahçelerde devam eder ve Mösyö Fernan'ın teklifiyle at üstünde orman gezilerinde yoğunlaşır. Böyle bir gezi sırasında şiddetli bir yağmura yakalanırlar ve yollarını kaybederek Kruva Mor şatosundan uzaklaşırlar. Yağmurdan sıırıslam olmuş bir vaziyette ancak Fernan'ın konağına gelebilirler. Mösyö, Rajine'i hem dinlenmek hem de elbiseleri kurutmak ve sonra yola devam etmek fikriyle evine götürür. Elbiseler değiştirildikten sonra sohbete başlanır ama Madam Rajine bekar bir erkeğin evinde olmaktan çok tedirgin olur. Fernan boş bir anda Rajine'i öpmeye başlar ancak Rajin bu durumu kesinlikle kabul etmez ve bağırırmaya başlar. Ağlamaktan ve korkudan daha fazla dayanamaz ve bayılır. Gözlerini açtığında Fernan pişmanlıkla ondan özür diler ama Rajine oralı olmaz. Araba ile Kruva Mor şatosuna doğru yola çıkarlar ama şatoya varmadan Rajine iner ve şatoya yalnız gider.

Mösyö Fernan bu olaydan sonraki dört gün üst üste Kruva Mor şatosuna gider fakat içeri bile giremez. Rajine onu bir daha görmemeye karar verir zaten o günden sonra hasta yatağına düşer. Fernan noteri vasıtasıyla Madam Rajine'in büyük bir serveti olduğunu öğrenir. Kendi servetinin azalmasıyla Rajin'e olan tutkusu daha da artar. Matmazel Edme annesinin bu durumundan ve Mösyö Fernan'ın artık şatoya gelmemesinden çok şüphelenir ve bunun sebeplerini arar ancak Madam Rajine her defasında bir vesile ile konuyu geçirir.

Madam Rajine şatoda sıkıldığı için gezmeye çıkar ve onu bahçelerde görürüm arzusuyla bekleyen Mösyö Fernan'a rastlar. Fernan, Rajine'den önce tekrar özür diler ve sonra da ona evlilik teklif eder. Rajin düşünmek için süre ister. İki gün düşündükten sonra kendi kararını bu teklife olumlu bakmak olarak verir. Rahip Levasour'un da fikrini almak ister. Rahip bu evliliğin pek uygun olmayacağını söylese de Madam Rajine'in kararı kesinleşmiştir. Kızı Edme ile konuşmasını rahipten rica eder. Matmazel Edme durumu öğrenince bunu kabul edemeyeceğini ve Mösyö Fernan'ı asla sevmeyeceğini söylese de annesinin fikrini değiştiremez.

Edme bahçeye gider ve ihtiyaç hizmetkar Jean Billou ile dertle ir onu da bu evlilikten haberdar eder.  atoya döndüğünde Fernan'ı evde bulur, ak am yemeği beraber yenilir. Fernan'ın kendini Edme'ye sevdirme çabaları hep sonuçsuz kalır. Sürekli nefret dolu bakı lara maruz kalan Fernan bu durumdan çok rahatsız olur ama madam Rajin için bu hale istemeyerek katlanır. Kızını bu tavırlardan vazgeçmesi için zorlar fakat bu mümkün olmayınca Rajine artık bu evde beraber kalamayacaklarını söyler. Edme de aynı fikirdedir ve annesinin evlendikten sonra kış aylarında Paris'e gideceğini bildiği için kendisi hizmetçilerle beraber  atoda kalmayı kabul eder. Madam Rajine kızı ile son kez konuşur ve ertesı gün nikah kıyılır, yeni evliler yola çıkarlar. Bu yolculuk Madam Rajine'i kızı ile beraber geçireceği mutlu bir hayattan ayırarak yeni kocası ile geçireceği sefi  bir hayata götürür.

Edme yalnızlığa zor da olsa alışır. İlk günler odasına kapansa da sonradan eski haline döner ve bulduğu bir araba ile kırlarda dolaşmaya ba lar. Fakirlerin hanesine giderek onları hoşnut eder. Madam Rajine ise sık sık yazdığı mektuplarda burada çok eğlenceli bir hayatın var olduğunu ve kızının da bu hayatı tanınması gerektiğini anlatıp durur. Edme ise annesinin bu yapmacık hayatına acır.

Yaz gelince Madam Rajine, Kruva Mor'a geleceklerini ve  ato ile çevresinin düzenlenmesini istediğini haber veren bir mektup gönderir. Mektupta bu yaz Paris'ten misafirleri olacağını da yazar. Bir ak am st  eve gelirler. Edme geçen yaz u urladı ı annesinin çok de i mi  olduğunu fark eder. Annesi kızından Mösyö Fernan ile iyi geinece ine dair söz alır. Beraber ak am yemeği yerler. Madam Rajine'in Paris'ten getirtti i hizmeti, salonun şeklini de i tirir ve Edme buna çok üzülür. Bir diğer  z ld    şey de annesinin kocasıyla aralarında bir sevgi ba ının olmayışıdır.

Madam Rajine kızı Edme'nin de süslenmesini ve belki de misafirler içerisinde ona uygun birilerinin olabileceğini söyler ama Edme böyle bir şeyi kesinlikle istemez ve bu yaşadığı  zg r hayatı sefi  bir hayata de i meyi asla d   nmez. Misafirler  atoya gelip aylarca e lendikten sonra kış mevsimi ile birlikte geri döner.  ato Edme'yi bo an gürültülü halinden tekrar eski sakin huzurlu günlerine geri döner. Mösyö Fernan da Edme ile daha fazla muhabbet etmeye çalışır. Edme ise bu riyakar

sefiş adamın hareketlerinden iyice şüphelenmeye başlar fakat annesini üzmek için Fernan'a çok soğuk davranmaz. Fernan, Edme'nin resme olan yeteneğini fark edince ona bu kış Paris'te bir öğretmenden ders almasını teklif eder. Edme bu teklifi şatoda huzurlu olduğunu beyan ederek geri çevirir.

Mösyö Fernan'ı daha fazla görmemek için rahiple beraber fakirleri ziyarete ve kırlarda gezilere giden Edme'yi annesi ikaz eder ve ne yapacaksa kendileriyle beraber yapmasını ister. Edme'nin iyi bir binici olduğunu bilen Fernan beraber gezi yapmayı teklif eder. Birkaç gün ailecek geziler yapılır ancak Madam Rajine bu tempoya dayanamaz ve evde kalır. Edme ve Fernan beraber gezintiye çıkarlar. Edme Fernan'dan uzaklaşmak için atını çok süratli sürer. Fernan ise iyi bir binici olduğu için bu hızla Edme'nin düşeceğini tahmin eder ve zorlukla atı durdurmak ister. Edme'nin buna cevabı kırbaçla Fernan'ın koluna vurmaktır ama Fernan atı durdurmayı başarır. Korkudan ve heyecandan bayılmak üzere olan Matmazel ancak Fernan'a dayanıp ayakta kalabilir. Fernan da kollarıyla onu sarar. Edme gözünü açar ve bu duruma çok sinirlenerek bağırıp kaçar. Duyduğu ses üzerine oraya gelen Jean Billou olayı Fernan'dan dinler ve Fernan'a şatoya gidip Madam Rajine'e haber vermesinin daha iyi olacağını ve Edme'yi kendisinin getireceğini söyler. Edme eve gelince annesine sarılır ve ona önemli bir şey olmadığını ve sadece biraz korktuğunu söyler. Bu olayı Edme, Mösyö Fernan'dan tamamen uzaklaşmak için bir fırsat olarak görür ancak bunun tek yolu annesini kocasından ayırmaktır. Fakat buna annesinin ne kadar üzülebileceğini tahmin ederek başka bir fırsat arar ve o fırsatı da Edme'ye Fernan verir. Baş başa kaldıkları bir akşam Fernan, Edme'ye olan hislerini söyler, Edme ise ona olan bütün nefretini ortaya döker ve onun bir an önce bu şatodan gitmesini ister. Mösyö Fernan bu isteğe uymaz ve şatoda kalmaya devam eder. İkisi arasındaki bu soğukluk yüzünden rahatsız olan Madam Rajine, onlardan nedenini sorduğunda Fernan'dan azar یشtir, kızı da bir şey olmadığını söyler.

Edme içindeki bu büyük sıkıntıyı sadece rahibe anlatabileceğini düşünür ve rahibe yaşananları anlatır. Rahip, Madam Rajine'e haber vermek ister ama Matmazel bunu istemez çünkü annesinin kendisine bile hayrı yoktur. Bunun üzerine rahip Fernan ile konuşmak gerektiğini söyler ve Edme bunu kabul eder. Rahip, Mösyö Fernan ile bu meseleyi konuşur, Matmazel'in ondan şatodan gitmesini istediğini tekrar eder.

Fernan da asla gitmeyeceğini ve Edme ile bu kuyu baş başa konuşmak istediğini söyler. Rahip durumu Edme'ye anlatınca Matmazel bu konuşmanın gerçekleşmemesi için elinden geleni yapacağını söyler.

Madam Rajine, kızının bu haline çok üzülür fakat bir türlü sebebini öğrenemez. Bir gece yarısı kızının odasından bir ses duyar, gizlice yukarı çıkar ve odanın önünde bir karaltı görür, geri döner. Ev ahalisini uyandırmamak için balkondan dolaşp kızının odasına pencereden girer. Edme'yi ayakta korkudan titrer bir halde bulur. Ne olduğunu sorunca Edme de kapıyı dinlemesini ister çünkü biri Edme diye seslenmektedir. Madam Rajine kızını kendi odasına gönderir ve sonra kapıyı açar. Karşısında Mösyö Fernan'ı görünce şiddetli bir tartışma başlar. Kızının yanına dönünce Fernan'ın sabahleyin gideceğini söyler ve uzun zamandır kızına çektiği azap yüzünden Edme'den özür diler ve yaptıkları için pişman olur. Fernan sabahleyin Kruva Mor'u terk eder, anne ile kızı rahat eder. Mösyö Fernan bir müddet sonra her şeyden pişman olduğuna dair mektup gönderir ve bu mektup Madam Rajine'i çok üzer. Edme annesine kızar ve kendi kendine eğer Fernan dönerse artık Kruva Mor'da kalmamak üzere karar verir.

Mösyö Fernan, on beş gün Paris'te yaşadktan sonra artık Edme'yi görmeden yaşayamayacağını anlayarak Kruva Mor'a gider, kendi evine yerleşir ve gelişinden kimsenin haberi olmaz. Kruva Mor kadınları ise eski sakin hallerine geri döner yalnız Madam Rajine artık hiç konuşmaz hep hayal aleminde yaşar. Matmazel Edme ise Rahip Levasour ile sohbe ve fakirleri ziyarete yeniden başlar. Rahip haftada iki akşam şatoya gelir, sohbet edilir ve oyunlar oynanır. Bir akşam oyun esnasında rahip Fernan'ı görür gibi olur. Çok endişelenir ve kiliseye giderken bahçedeki ayak izlerinin ona ait olduğunu anlar. ne yapacağını düşünür ve sonunda Edme'ye haber verme işini sabaha bırakır çünkü Matmazel'in öğleden önce şatodan çıkma adeti yoktur.

Rahip sabah erkeden şatoya gelir fakat bahçivandan Edme'nin beş dakika önce hızlıca koruluğa gittiğini öğrenir. Bu durumun sebebi ise erken doğum yapmış fakir bir kadın için Edme'den yardım istemesidir. Rahip hızla koruluğa doğru koşarken bir yandan da bağırarak Edme'yi bulmaya çalışır ama Edme uzaklardadır.

Edme korulukta ilerlerken kendisini takip eden bir şahıs görür. Bunun Jean Billou olduğunu sanarak seslenir ama o değildir. Hızla koşmaya başlar ama biraz sonra Mösyö Fernan karşısına çıkar. Diz çöküp Edme'den kendisini affetmesini ister. Edme bağırarak kaçar, Fernan da peşinden koşar. Matmazel köprüyü geçecekken ayağı kayar ve düşer bu arada Fernan ona yetişir. Edme küçüklüğünden beri onu hiç yalnız bırakmayan Jean Billo'ya tekrar seslenince Billo hemen gelir. Fernan ile Billou boğuşmaya başlarlar. Fernan, Billou'nun boğazına sarılır ve ihtiyar hizmetkar çırpınmaya başlar. Bu arada Edme Billou'nun halini görünce etrafa bakar ve yerde duran Billou'nun tüfeğini görür, eline alır ve Mösyö Fernan'a hemen Billou'yu bırakmasını söyler. Fernan bunu yapmayınca Edme tetiğe basar ve Fernan kanlar içinde yerde kalır. Edme de korkudan bayılır.

Altı hafta hasta yatan Edme kendine gelince ne olduğunu hatırlamaya çalışır sadece Mösyö Fernan'ı vurduğunu hatırlar gerisini bir türlü anımsayamaz. Jean Billou'yu merak eder. Olanları anlatmak rahibe kalır. Rahip Levasour, o gün Jean Billou'nun Matmazel Edme'yi kucağında getirdiğini ve Fernan'ı öldürdüğünü söyler. Mahkemesi yapılmak üzeredir. Efendisini öldürmek suçundan yargılanacaktır. Edme her şeyi hatırlar ve bağırarak Mösyö Fernan'ı Jean Billou'nun değil kendisinin öldürdüğünü söyler. Jean Billou'u suçu üstüne almıştır ama Edme gibi bir hakikat aşığı kızın bunu kabul etmeyeceği ve ömrü boyunca Kruva Mor sakinlerine hizmet etmiş bu sadık hizmetkarı haksızlığa uğratmayacağı çok aşikardır.

Matmazel Edme rahip ile beraber savcılığa gider ve olayın aslını anlatır. Şatonun etrafında yaşayan ve Edme'yi çok seven köylüler yıllar sonra Matmazel'i saçları beyazlamış olarak bulurlar. Artık iki Kruva Mor kadını birbirine benzer suretleri ve yaşantıları ile sessizce şatoda yaşamaya devam ederler.

4.1.4 Seyahatnameler

Umran dergisinin en önemli parçalarından birini oluşturan bu başlık altında *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat (Doğu Asya'ya Seyahat)* ve *Maşrık-ı Akse'da Seyahat (Uzak Doğu'da Seyahat)* adlı ve birbirinin devamı olan iki gezi yazısı tefrika halinde yayımlanmıştır. İlk kısım olan *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat* 17 mektup halinde derginin

1 ila 19. sayıları arasında tefrika edilmiştir. İkinci kısım olan *Maşrık-ı Aksa'da Seyahat* mektupları ise derginin 20. sayısında başlamış ve devamı aşağıda alıntılanmış olduğumuz metinde ifade edilen sebep üzerine 25. sayıya ertelenmiştir.

“İhtar - Seyyah Kami'nin seyahat-ı fevkaladesindeki müşahedatını şamil olarak idaremize gönderdiği mekatibin 18 adedi *Umran*'ın bidayet-i intişarından beri derc edilmiştir ki bu 18 mektupta *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat* kısmı tekml edilmiş ve kısm-ı sani olan *Maşrık-ı Aksa'da Seyahat*'ın mukaddimesi gösterilmiştir.

Asya-yı Şarkî'ye Seyahat kısmı hitame-i reside olan birinci senemizde münderiç idi *Maşrık-ı Aksa'da Seyahat* kısmını dahi ikinci sene-i *Umran*'da bulundurmak üzere işbu mektupların devamına 25. adetten itibaren başlanılacaktır.”¹¹⁹

20, 25, 26, 27 ve 29. sayılarda olmak üzere toplam 5 mektup olarak tefrika edilen *Maşrık-ı Aksa'da Seyahat* kısmı derginin kapanması üzerine yarım kalmıştır. Çalışmanın 1. Bölüm'ünde “Ahmet İhsan'ın Telif Eserleri” kısmında da değinildiği üzere bu seyahatnamelerde anlatılan olaylar bir kurgudur. Ahmet İhsan, Seyyah Kami adlı hayali bir gezgin kahraman kurgulamış ve ona bir dünya turu yaptırmayı planlamıştır. Bu kurguda hayali gezgin Kami'nin yanında Baba Feyzi adlı bir de yardımcı karakter vardır. Seyyah Kami, efendi; Baba Feyzi ise onun işlerini gören hizmetkarıdır. *Umran* dergisinin 1. sayısında yer verilen ilk mektupta Seyyah Kami, yapacağı seyahat ile ilgili şu bilgileri verir:

“Maksadım Asya-yı Şarkî'yi keş ü güzardan sonra Bahr-i Muhit-i Kebir'i¹²⁰ mürur ile Amerika-yı Garbi'ye muvasalat ve oradan dahi Cemahir-i Müttefika'yı¹²¹ demir yolu vasıtasıyla geçerek vatan-ı azizime avdet olduğunu ve bu fikrin tervici için ne kadar vakittir sarf-ı mesai ettiğimi biliyorsunuz. Vakıa Asya-yı Şarkî'ye bahren Süveyş Kanalı tarikiyla eshel olarak gidiliyorsa da bu yolu zaten Kalküta'ya¹²² kadar görmüş olduğum için bir gördüğümü bir daha görmek mecburiyetinde bulunmaktan başka hakikaten şayan-ı temaşa olduğu birçok ecnebi seyyahların

¹¹⁹ *Umran*, Cilt. 1, Nu. 22 (Temmuz 1888), s. 204

¹²⁰ Pasifik Okyanusu

¹²¹ Birleşik Devletler

¹²² Hindistan'ın Batı Bengal eyaletinin başkenti ve ülkenin en önemli liman şehri.

medayih ve şikayatiyla müsbit olan Sibirya'yı görmek için Japonya'ya bu tarik vasıtasıyla azimet-i suret-i katiyede tasvip etmişim.”¹²³

Ahmet İhsan Umran dergisinde 17 mektup halinde tefrika olarak yayımladığı bu bölümü 1307/1891 yılında kitap olarak yayımlar. Kitabın “İfade” kısmında bu seyahatin bir kurgusal bir metin olduğu şöyle ifade edilir:

““Üç sene mukaddem neşrettiğim ‘Umran’ risalesinde killet-i bidâ’aya bakmayarak; karilerime fikr-i seyahat vermek üzere bir seyyâh-ı muhayyel¹²⁴ farz ile Maşrik-ı Aksa’ya doğru yola çıkar dedim. En müntehâb seyahatnameleri tedkîk ederek meydana getirdiğim mezkûr risalede kısmen münderic bulunan seyahat mektuplarını bu defa bir de kitap şeklinde enzâr-ı kariine arz eyliyorum. Muhayyel seyyahımız Kami’nin kaleminden çıkan mektuplar umarım ki asar-ı hakîrâneme ihâl-i nazar-ı rağbeti diriğ buyurmayan erbâb-ı kıraâtın şeref-i mütalaâsına mazhar olur.”¹²⁵

Bu metinde kullanılan, “En müntehâb seyahatnameleri tedkîk ederek meydana getirdiğim...” cümlesi de gösteriyor ki Ahmet İhsan, okuma sevdalı bir aydın olarak iyi derecede bildiği Fransızcası ile bulabildiği bütün seyahatnameleri okumuş, notlar almış ve bu birikimi Seyyah Kami adlı hayali bir gezginin anlatımıyla okuyuculara sunmuştur. Zaten Ahmet İhsan, babası Ahmet Halid Bey’in memuriyet görevi nedeniyle Osmanlı topraklarında seyahat etme şansını daha küçüklüğünde yakalamıştı. Bu gezi hatıralarını okuduğu seyahatnamelerle birleştirerek böyle bir eser vücuda getirmiştir. Seyyah Kami’nin hayali bir gezgin olduğunu kendisi belirtmeseydi bu eseri okuyan hiç kimse yapılan seyahatin kurmaca olduğunu anlayamazdı. Kitabı yayımlarken bu noktaya dikkat çekmesi onun mesleğini tam bir dürüstlük içerisinde yaptığının kanıtıdır.

Seyahatnamenin içeriğine bakılacak olursa; birinci kısım olan *Asya-yı Şarkî’ye Seyahat* bölümünde yolculuk İstanbul’dan başlar ve vapur ile Karadeniz geçilerek

¹²³ *Umran*, Cilt. 1, Nu. 1 (Eylül 1887), s.3

¹²⁴ Hayali gezgin.

¹²⁵ Ahmed İhsan , *Asya-yı Şarkî’ye Seyahat*, İstanbul : Ahmed İhsan ve Şürekası, 1307

Odessa şehri üzerinden Moskova'ya oradan da bütün Rusya baştan başa gezilerek ülkenin en doğusundaki liman şehri olan Viladivostok'ta sona erer. Yolculuk, ulaşım imkanı varsa nehir boyunca vapurla yoksa demir yolu ile yapılır. Bu iki imkanın da olmadığı durumlarda ise seyahat, bulunan yöreye özgü kara ulaşım araçlarıyla sağlanır. Seyyah Kami gezdiği bütün şehirler hakkında ayrıntılı bilgiler verir. Şehrin kuruluş tarihinden, mimarisinden, kent planlamasından, nerede kalınıp nerede yemek yenilebileceğinden ve insanların yaşam tarzı gibi birçok ayrıntıdan bahseder. Yolculuk 6 Mayıs-2 Ağustos arasında yaklaşık 3 ay sürer.

İkinci kısım olan *Maşrık-ı Akse'da Seyahat* bölümünde ise yolculuk Viladivostok'tan başlayarak tamamen vapurla olmak üzere önce Nagazaki sonra da Yokohama şehirlerine varılır. Yokohama'ya yakın olan Tokyo şehri hakkında da bilgiler verilir. Bu ikinci kısım *Umran* dergisinin kapanması nedeniyle tamamlanamamıştır.

4.1.5 Biyografiler

Umran dergisinin çıkarılma amaçlarından birisi de “Tevsi-i Malumat” yani bilgi dağarcığını genişletmektir.¹²⁶ Bu amaçla okuyuculara birçok yararlı bilgiler sunan dergi yönetimi, bu bilgilerin arasına tarihe adını yazdırmış önemli insanların hayatlarını da eklemiştir. Dergide 3 önemli şahsiyetin hayat hikayesi anlatılmıştır. Bunlar: Geothe, Jul Sezar ve İbn-i Cabir'dir. İlk iki ismin biyografisini derginin yazı işleri ortağı olan Süleyman Suphi hazırlamıştır. İbn-i Cabir biyografisini ise Mehmet Refet adlı bir yazar hazırlamıştır. Bu yazarın dergide başka bir eseri olmamakla beraber kendisi hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Umran dergisinde en çok yer ayrılan biyografi Geothe'ye aittir. Derginin 11, 13, 14, 16, 17, 18 ve 19. sayılarında olmak üzere toplam 7 sayıda yayımlanmıştır. Jul Sezar'ın biyografisine 22. sayıda başlanmış 25 ve 28. sayılarda devam edilmiş ama *Umran* dergisinin kapanması üzerine bu tefrika da yarım kalmıştır. İbn-i Cabir'in hayat hikayesi ise 23 ve 24. sayılarda yayımlanarak iki bölüm halinde tamamlanmıştır.

¹²⁶ *Umran*, Cilt. 1, Nu. 1 (Eylül 1887), s.2

4.1.6 Çeşitli Edebi Yazılar

Umran dergisinin sahibi ve aynı zamanda içeriklerin büyük bir kısmını hazırlayan Ahmet İhsan bu başlık altındaki yazıları da bizzat kendisi meydana getirmiştir. Çeviri romanlarıyla edebiyat dünyasında tanınan Ahmet İhsan bu tercümelerle yaptığı hizmeti daha ileriye götürerek tenkit ve mütalaa türünün Osmanlı edebiyat dünyasında benimsenmesi için gayret göstermiştir. Dergide yayımladığı yazılarla hem edebi eserler ve şahsiyetler hakkında düşüncelerini dile getirmiş hem de dergisinde “Yeni Kitaplar” başlığı altında bir yazı dizisi yayımlayarak bu tenkit yazılarının edebiyat zeminine oturması için uğraşmıştır. Avrupa edebiyat dünyasını özellikle de Fransız edebiyatını çok iyi bir şekilde takip eden Ahmet İhsan’ın bizim edebiyatımızın da o seviyeleri yakalaması için yaptığı çalışmalardan birkaç yazı örneği şunlardır:

Matbuat-ı Osmani Hakkında¹²⁷: *Umran* dergisinin 17. sayısında yayımlanan bu yazıda Ahmet İhsan, o dönemde edebiyatımızda takdir edilmesi gereken birçok yeniliğin görüldüğünden ancak örnek alınan Batı edebiyatlarının en önemli ürünlerinden birinin tenkit türü olduğundan ve bu türün edebiyatımızda yerleşmesi için herkesin gayret göstermesi gerektiğinden bahseder. Tenkit türünde eserler verilmezse bu yeniliklerin faydasız kalacağını vurgular. Okuyucuların beğenisine sunulan eserlerin farklı fikirler tarafından değerlendirilmesinin hakikat güneşini ortaya çıkaracağına ve tarafsız bir şekilde yapılan eleştirilerin yazarlar için en güzel yol gösterici olacağına parmak basar.

Roman Nedir?¹²⁸: Çeviri roman konusunda döneminin önde gelen yazarlarından biri olan Ahmet İhsan, özellikle Fransız edebiyatının ürünlerini aslından okuma şansına sahip olduğu için roman konusunda Avrupa’da meydana gelen değişimleri ve eğilimleri de yakından takip edebiliyordu. Bu güncel birikimini bizim edebiyatımızda daha yeni sayılan roman ve hikaye sahasına aktarma çabasıındaydı. O dönemde kendisiyle aynı dertte olan ve sonradan yazdığı romanlarla edebiyatımızın en başarılı romancıları arasında yerini alacak olan Halit Ziya

¹²⁷ Bu yazıya çalışmanın Seçilmiş Metinler bölümünde yer verilmiştir.

¹²⁸ Bu yazıya çalışmanın Seçilmiş Metinler bölümünde yer verilmiştir.

Uşaklıgil de bu konuda fikirlerini beyan ediyordu. Halit Ziya'nın İzmir'de çıkardığı Hizmet gazetesinde yayımlanan “Hikaye” başlıklı yazı dizisinde roman ve hikaye hakkında düşüncelerini beyan etmesi Ahmet İhsan'ı da bu konuda bir yazı yazmaya teşvik etmiştir.

Yazıda “Hikaye” başlıklı yazı dizisinde öne sürülen görüşlerle aynı doğrultuda fikirler beyan edilmiştir. Edebiyatımızda gittikçe artmaya başlayan tercüme romanların ve yerli roman denemelerinin ne mahiyette olması gerektiği konusu tartışılmıştır. Çeviri ve telif romanların, çok okunsun ve basımı için yapılan masrafı karşılansın diye tamamen birbirini ardınca gerçekleşen ve çoğunlukla merak unsurunu ön plana çıkaran olaylarla dolu olmasına karşı çıkmıştır. Bunun yerine kahramanların iç ve dış portrelerine ve tabiat tasvirlerine daha çok yer veren, merak unsurunun ikinci planda kaldığı, masalsı olaylardan uzak romanların iştiaqla okunması gerektiği ileri sürülür. Çünkü Avrupa'da durum böyledir. Masalsı olaylarla dolu binlerce sayfalık romanlar az basılırken kısa ama hayal ve hakikat tasvirleriyle dolu romanlar daha çok basılmaktadır. Ülkemizde ise şimdilik durum tam tersi olarak görülmektedir. Bu durumun değişmesi için yazar ve çevirmenlere büyük bir görev düştüğü vurgulanır.

Yeni Kitaplar: Ahmet İhsan bu başlık altında o dönemde yeni piyasaya çıkmış kitaplar hakkında tenkit yazıları kaleme almıştır. Özellikle yerli bir roman denemesi olan ve Mehmet Tevfik Efendi tarafından yayımlanan *İştiaql* adlı romanı çeşitli yönlerden ele alarak eleştirmiştir. “İştiaql Romanı Hakkında Bir Mütalaa”¹²⁹ başlığıyla kaleme aldığı bu yazıyı *Umran* dergisinin 16. sayısında yayımlamıştır. Fransız romanlarının büyük çoğunluğunu okumuş ve o zamana kadar üç dört tanesini tercüme etmiş ve dolayısı ile roman konusunda yetkin bir isim olan Ahmet İhsan, *İştiaql* romanını beğenmez ve romanın kurgusundaki hataları tek tek açıklar. Eksik yönleri çok olmakla birlikte edebiyatımızda yeni sayılan bir tür için verilen bu emeği de alkışlamaktan geri durmaz.

Ahmet İhsan'ın hakkında eleştiri yazısı kaleme aldığı bir diğer eser de çeviri bir roman olan *Familya Çocukları* adlı eserdir. Fransız yazar Eugene Sue tarafından

¹²⁹ Bu yazıya çalışmanın Seçilmiş Metinler bölümünde yer verilmiştir.

yazılan bu romanı Fazlı Necip Bey tercüme etmiştir. Romanın aslı konusunda *Umran* dergisinin 13. sayısında bir değerlendirme yapan Ahmet İhsan hem yazar Eugene Sue için hem de eser için övgü dolu sözler kullanmıştır. Fakat derginin 15. sayısında tercüme dili açısından romanı değerlendiren ve tercüme işinde önemli bir isim olan Ahmet İhsan, bu romanın çevirisini beğenmemiş ve bulduğu hataları örnek cümleler üzerinden göstererek tercümenin çok zayıf kaldığını vurgulamıştır. Türkçe ve Fransızca arasındaki farklılıkları dile getirerek çeviri roman konusunda dikkat edilmesi gereken durumları izah etmiştir. Yine de edebiyatımızın tercüme romanlarla zenginleşmesi yolunda atılan bu adıma destek olmayı da ihmal etmemiştir. Ahmet İhsan Fazlı Necip Bey'in çeviri romanını beğenmemesine rağmen yazarın Türkçe romanı olan *Tebessüm* eserini ise övmekten geri durmamıştır. Zira eserde Recaizade Mahmut Ekrem'in bir mektubu da bulunmaktadır.

Ahmet İhsan'ın bir diğer övdüğü roman ise yine Türkçe bir roman olan *Cemal Bey* adlı eserdir. Sonradan Balıkesir mutasarrıflığı yapacak ve Balıkesir'in mamur bir yer haline gelmesinde büyük emekleri olacak olan Ömer Ali Bey¹³⁰ tarafından yazılan bu roman için Ahmet İhsan şu ifadeleri kullanmıştır:

“Ömer Ali Bey tarafından tahrîr edilen şu sernâme tahtındaki millî roman şâyân-ı mütalaadır. Hele ashab-ı mütalaa tarz-ı tahrîrindeki letafeti itiraftan geri duramazlar. Memleketimizde millî roman yazmak –romancılık hakîkaten güç bir sanat olduğu için- henüz hal-i sabavettedir. Birkaç azam-ı erbab-ı kalemin asarı istisna edilmek şartıyla *Cemal Bey* memleketimizde neşrolunacakların pişdarı gibi telakkî olunabilir. Müellifi tebrîk eyleriz.”¹³¹

Henüz çocukluk devresinde olan Türk romanının gelişmesi için atılan adımları yakından takip eden Ahmet İhsan, kaleme aldığı eleştiri yazılarıyla bu alanda gayret gösteren yazarları teşvik etmiş, eserlerin iyi ve kötü yanlarını güzel bir üslupla

¹³⁰ Ömer Ali Bey'in gayretleri ile 1901 yılında Balıkesir'de kurulan Hamidiye Kütüphanesi, günümüzde Ömer Ali Bey Yazma Eserler Kütüphanesi adıyla hizmet vermektedir.

¹³¹ *Umran*, Cilt. 1, Nu. 13 (Mart 1888), s.155

ortaya koyarak gazeteci-yazar-aydın kimliğinin gereklerini başarıyla yerine getirmiştir.

Ahmet İhsan, Mekteb-i Mülkiye'den edebiyat hocası olan Recaizade Mahmut Ekrem'in çıkarmış olduğu *Tefekkür*¹³² adlı eseri hakkında da övgü dolu cümleler kullanmıştır. Eser hakkında beğenilerini dile getirmiş ve bu eserin okunurken insanda ne kadar güzel duygular uyandırdığını belirtmiştir. Yine Samipaşazâde Sezai Bey'in yayımlamış olduğu *Sergüzeşt* romanı hakkında kaleme aldığı yazıda bu romanın teknik açıdan gayet başarılı olduğunu belirtmiş ve başka yazarlar tarafından romana getirilen olumsuz eleştirilerin yersiz olduğunu da ifade etmiştir. Aynı şekilde Ebüzziyâ Mehmet Tevfik Bey tarafından hazırlanan *Lügât-ı Ebüzziyâ*'yı da hem *Umran* dergisi okuyucularına haber vermiş hem ülkemizde sözlük çalışmaları alanında yapılan bu hizmetin çok büyük bir iş olduğunu söyleyerek yazarı tebrik etmiştir. Bir diğer sözlük çalışması da Şemsettin Sami Bey'in hazırlamış olduğu *Kâmus-ı Âlâm* adlı lügattir. Ahmet İhsan yine bu çalışma hakkında övgü dolu ifadeler kullanarak tebrik ve teşekkürlerini dile getirmiştir. Şemsettin Sami Bey'in Ahmet İhsan için yeri çok ayrıdır. Zira çeviri roman işine daha öğrenciyken başladığı için üstadın *Kâmus-ı Fransevî* adlı sözlüğü onun için bir cankurtaran görevi yapmıştır. Ahmet İhsan, ilk yerli roman denemesini de kaleme alan bu büyük üstadı her zaman saygıyla anmıştır.

4.2 Sosyal İçerikli Yazılar

Ahmet İhsan, *Umran* dergisinin son sayısının kapağında da belirttiği üzere bu dergi siyaset haricinde her konuda okuyucularına faydalı bilgiler sunmak için çıkarılıyordu. Dolayısıyla hem okuyucuların bilgi dağarcığını artıracak hem de onlara çeşitli pratik bilgiler verecek yazılara sıklıkla yer verilmesi gayet doğaldı. Bu durum Ahmet İhsan için de gayet önemliydi zira Batı medeniyetinin gelişimini yakından takip eden bir aydın olarak bu gelişmelerin Osmanlı toplumunda da yerleşmesi için elinden geleni yapmaya hazırdı. İşte Ahmet İhsan birkaç sene sonra

¹³² Recaizâde Mahmut Ekrem'in tebrik oğlu Nijad Ekrem için yazdığı ilk kitap. Ayrıntılı bilgi için bk. Recaizâde Mahmut Ekrem, *Nijad Ekrem ve Tefekkür*, Hakan Sazyek ve diğerleri (drl.), Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2014

Servet-i Fünûn ile çok güzel bir şekilde icra ettiği bu vazifenin ilk adımlarını *Umran* dergisinin sayfalarında atmıştır.

Toplumun eğitilmesi hususunda *Umran* dergisinde kullanılan ilk başlık “Nesayih-i Hikemiyye” olmuştur. Faydalı öğütler olarak kullanabileceğimiz bu başlık altında kısa ve faydalı bilgiler ve nasihatler verilmiştir. Bir diğer başlık ise “Mebahis-i Hıfzıssihhat” olarak belirlenmiştir. Sağlığın önemi ve korunması hakkında faydalı bilgilerden oluşturulmuş bir bölümdür. Bu başlıkların haricinde tek bir bölüm olarak çeşitli sayılarda yayımlanan yazılardan bazıları şunlardır: Nafi deva ve Çareler, Aile, Tûl-i Ömür...

Toplumun geneline hitap eden bu yazıların yanında “Hanımlara Mahsus” başlığı altında yayımlanan bazı yazılar ise şunlardır: Zevcine Hoş Görünmek, Ellerin Hıfzıssihha ve Taraveti, Tırnak ve Ellerin Hıfzıssihhati, Moda Hakkında Bir İki Söz, Bir Validenin Vesayası...

4.3 İktisadî ve Hukukî Konularla İlgili Yazılar

Umran dergisi sahibi Ahmet İhsan’ın Mekteb-i Mülkiye ve idare ortağı Süleyman Suphi’nin Mekteb-i Hukuk mezunu olması, *Umran* dergisinin makale açısından etkili bir yayın organı olmasını netice vermiştir. Derginin bu etkinliği makalelerin çeşitli olmasından değil; az ama sağlam kurgusal yapıya sahip olmasındandır. Nitekim derginin 29 sayılık macerası boyunca her iki yazar da temelde bir makale kaleme almışlardır; ancak her iki makale de konuları itibariyle çeşitli alt başlıklara ayrılmış ve her bir alt başlığa farklı sayılarda yer verilerek adeta iki adet makale tefrikası ortaya çıkmıştır. Bu makalelerden Ahmet İhsan tarafından yazılan iktisat alanına aitken; Süleyman Suphi tarafından kaleme alınan ise hukuk alanına aittir.

Ahmet İhsan’ın kaleme aldığı “İlm-i Servet” adlı makale tam 45 alt başlıktan oluşmaktadır ve *Umran* dergisinin 1,3,4,5,6,8,9,10. sayılarında bölümler halinde yayımlanmıştır. Bu kadar hacimli bir makalenin oluşması elbette ki hem sonradan “İktisat” adını alacak olan sermaye veya ekonomi biliminin çok geniş bir alan olmasından hem de Ahmet İhsan’ın Mekteb-i Mülkiye’de bizzat bu dersi almış olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan Ahmet İhsan’ın gazetecilik hayatında matbaalar vesilesiyle gerek tek başına gerekse ortaklarıyla kurup

başarıyla yönettiği iktisadi kurumlar da kendisinin “İlm-i Servet” i ne kadar iyi anladığının açık bir göstergesidir.¹³³

Toplam 8 sayıda tamamlanabilen makalenin giriş bölümü *Umran* dergisinin 1, 3 ve 4. sayılarında yayımlanmıştır. Bu bölümün alt başlıkları sırasıyla şunlardır: İlm-i Servet Nedir? - İlm-i Servet Hakkında İtikad-ı Batıla - İlm-i Servetin Taksimi - Servet ve Eşya-yı Tabiiye - Servet Nedir? - Servet Kabil-i Nakildir - Servet Kemiyeten Mahduttur - Servet Faidelidir - Esbab-ı İstirahat – İhtiyacatımız Mütenevvidir – Eşya ne Vakit Müfid Olur? – Maksudımız ne Olmalıdır? – Serveti Ne Vakit Sarf edebiliriz? – Sarfıyata Dair Olan Fıkr-i Batıl – Vasıta-i İstihsaliye – Mevaddın Menbai Arzdır – Say ve Amel – Sermaye – Say ve Amelin Ziyade Müsmir Olmak Çaresi – Münasip Vakitte Çalışmak - Münasip Yerde Çalışmak - Münasip Usulde Çalışmak.

Makalenin ikinci bölümü ise derginin 5 ve 6. sayılarında yayımlanan “Taksim-i Amal” kısmıdır. Bu bölümün alt başlıkları ise şunlardır: Taksim-i Amalin Menşei Nedir? – Adem-i İsmiyet ve Taksim-i Amal – Teksir-i Hidemat – Teksir-i Suver – Kabiliyet-i Şahsiye – Kabiliyet-i Mevkiye – Terkiib-i Amal – Taksim-i Amale arız Olan Mevani.

Üçüncü bölüm ise “Sermaye” başlığı altında derginin 8. sayısında yayımlanmıştır. Bu bölümün alt başlıkları da şunlardır: Sermaye Nedir? – Sermaye-i Sabite ve Sermaye-i Mütedavile – Sermaye Nasıl İstihsal Olunur? – Sermaye Koymak – Say ve Amel Bir Sermaye Olamaz.

Makalenin dördüncü bölümünün başlığı “Tevzi-i Servet” tir. Derginin 9. sayısında yayımlanan bu bölümün alt başlıkları şunlardır: Servet Neleri Havidir? – Sainin Hassası, Ücret – Arzın Hassası, İrad – Sermayenin Hassası, Nema.

¹³³ Ahmet İhsan hatıralarında Mekteb-i Mülkiye hocalarından bahsederken şu bilgileri verir: “Maliye dersi veren Portakal Paşa ve Sakızlı Ohannes Efendi, Türk olmadıkları halde kendilerinin sevdirmişlerdi. Dünyada hayatın ancak ekonomi üzerine kurulmuş olduğunu, ulus ve ülkeler güçlerinin her şeyden çok mali örgütlenmeden ve çalışma hayatından kaynaklanacağını Mülkiye mezunlarına hep bu hocalar öğretmişti.” Ayrıntılı bilgi için bk. *Matbuat Hatıralarım*, s.s 30-32

Makalenin son bölümü ise “Ücret Bahsi” başlığıyla derginin 10. Sayısında yayımlanmıştır. Bu bölümün iki alt başlığı vardır: Ücret-i Hakiki ve Ücret-i Zahiri – Ücüratın Sebeb-i Tahallüfü.

Ahmet İhsan bu bölümün son paragrafında makalenin devam edeceğini belirtir ve bir sonraki bölüm hakkında bilgi verir ama bu vaat *Umran* dergisi yayın hayatına veda edene kadar gerçekleşmez.

Umran dergisinin diğer önemli ve hacimli makalesi ise Süleyman Suphi tarafından kaleme alınan ve aslında “Hukuk” başlığı altında oluşan bir yazı dizisidir. Zira bu yazı dizilerinde Ahmet İhsan’ın makalesinde olduğu gibi birbiri ardınca bir devamlılık yoktur. Derginin 2, 5, 7, 9, 10, 12, 19, 20, 21, 24, 25 ve 27. Sayılarında olmak üzere toplam 12 nüshada kendine yer bulan bu hukuki yazılar, okuyucuların bu alandaki ihtiyaçlarını karşılaması bakımından önemli bir görev üstlenmiştir. *Umran* dergisinin yayınlandığı yıllar dikkate alındığında Tanzimat yıllarında hukukun üstünlüğü kavramını öğrenmeye başlamış Osmanlı toplumunun sonrasinda gelen II. Abdülhamid Han’ın istibdat yönetiminde bu kavrama yeniden ne kadar ihtiyaç duyduğu malumdur. Her ne kadar bu baskıcı yönetimde hukuk konusunun ele alınması *Umran* dergisi açısından sıkıntılı bir durum oluşturmuş olsa bile konu içeriklerinin genel hukuki kurallardan oluşturulmasıyla bu sıkıntılı durum bertaraf edilmiştir.

Derginin 2. sayısında yer alan makalede hukuk kavramı hakkında bilgilendirme yapılmış ve soru-cevap tekniği kullanılarak genel hukuk terimleri tanıtılmıştır. 5. sayıda yayımlanan bölümde “Hukuk Nokta-i Nazarından Düello” başlığı kullanılarak o dönemlerde Batı dünyasında cari bir kavram olan düellonun hukuki zemini hakkında açıklamalar yapılmıştır. 7, 9 ve 10. sayılarda yer verilen bölümün başlığı ise “Hakk-ı Muavenet” tir. Kişiler arasında veya devlet ile kişiler arasında meydana gelen yardımlaşma hukukunu ele almıştır. 12. sayıda yayımlanan bölümde “Namus, Haysiyet ve İtibara Dair Olan Hukuk” başlığı altında insan onuruna yönelik davranışların hukuki boyutu üzerinde durulmuştur.

19 ve 20. sayılarda “Hakk-ı Say” başlığı altında çalışma hukuku ele alınmıştır. Yine bu bölümün devamı olarak 21 ve 24. sayılarda “Hakk-ı Say ve Amel” başlığıyla o

dönemde Osmanlı toplumunda yeni yeni oluşmaya başlayan işçi sınıfının hakları ve işçi-işveren ilişkisinin hukuki zemini açıklanmıştır. Son olarak 25 ve 27. sayılarda “Makale-i Hukuk” başlığı altında insanın sosyal hayatta kanunlara ne kadar ihtiyaç duyduğu ve tarih boyunca her zaman hukuk kurallarıyla düzenini sağladığı dile getirilmiştir.

4.4 Bilimsel ve Teknolojik Gelişmelerle İlgili Yazılar

Ahmet İhsan Batı medeniyeti hayranlığı olan aydın bir kişiliğe sahiptir. Ancak bu hayranlık sadece yaşam tarzı olarak değil her alanda gelişmiş Avrupa ülkelerinin özellikle teknoloji alanında ortaya koydukları icatlar yönünde daha ağır basar. İnsan hayatını kolaylaştıracak ve toplum içinde değerli bir varlık olarak yaşamasına imkan sağlayacak bütün bu gelişmeler Ahmet İhsan’ın yakın takibinde olmuştur. Nitekim *Umran* dergisinin kapatılmasından sonra *Servet-i Fünûn* dergisinin Batı standartlarında bir dergi olabilmesi için yapmış olduğu Avrupa gezisi sayesinde bu gelişmişlik seviyesinin bizzat tanığı olmuştur. Bu gelişmişlik seviyesini Osmanlı toplumuna taşıyabilmek için başta gazetecilik olmak üzere çeşitli alanlarda elinden geleni yapan Ahmet İhsan *Umran* ve *Servet-i Fünûn* dergileri aracılığıyla bu gayesi doğrultusunda çalışmıştır. Hatta İttihat ve Terakki yönetimi zamanında Beyoğlu Belediye Dairesi Müdürlüğü vazifesiyle Batı medeniyeti standartlarını Beyoğlu ve İstanbul hayatına taşımak için çalıştığı yıllar da vardır.

Bu amaç doğrultusunda çalışmayı kendine vazife edinen Ahmet İhsan *Umran* dergisinin önemli bir bölümünü “Şuunat-ı Medeniye ve Fenniye” başlığı altında bilimsel ve teknolojik gelişmeleri ele alan yazılara ayırmıştır. Öğrencilik yıllarından beri uğraşmış olduğu tercüme işleri sayesinde ileri düzeyde kullandığı Fransızcası ile başta Fransız gazete ve dergileri sayesinde Batı medeniyetinin gelişimini yakından takip ederek *Umran* dergisi aracılığıyla okuyucularıyla buluşturmuştur.

Umran dergisinde “Şuunat-ı Medeniye ve Fenniye” başlığı altında yayımlanan bazı yazılar şunlardır: Simplon Tüneli, Ateşe Mukavemetli Bir Elbise, İngiltere Postaları, Paris’ten Bir Şuun-u Fenni, Bir Kaşıktaki İki Ayine Yani İnikas-ı Ziya, Fotoğraf, Ziraat, Fenni Eğlenceler, Erbab-ı Merak Kimyahanesi...

4.5 Batı Kültürü ve Edebiyatı İle İlgili Yazılar

Ahmet İhsan bir çevirmen olarak özellikle Fransız edebiyatını çok yakından takip ettiği için tercüme roman ve hikayeleri *Umran* dergisinde tefrika olarak yayımlamasının yanında Batılı yazarlarla ilgili bazı anekdotları veya mektupları da okuyucularına aktarmayı ihmal etmemiştir. Dergide 3 adet mektup yayımlanmıştır. Bunlardan ilki *Umran* dergisinin ilk sayısında yer verilen ve “Victor Hugo’dan Bir Çocuğa”¹³⁴ başlığıyla yayımlanan mektuptur. Bu kısa mektubun başına Ahmet İhsan şu notu düşmüştür: “Victor Hugo Sadâ-yı Dahlî unvanlı eserini bir çocuğa göndermesi ve ondan iki defa teşekkürnâme alması üzerine âtideki gayet selis mektubu yazmıştır. İtaât ve riâyeti o kadar tatlı göstermiştir ki çocuğa bundan iyi nasihat olamaz.” Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere mektup çocuğun büyüklere itaati konusunda yazılmıştır.

Umran dergisinin 18. sayısında yer verilen mektup ise “Jean Jacques Rousseau’nun Bir Mektubu”¹³⁵ başlığıyla yayımlanmıştır. Mektubun başındaki not şöyledir: “Madam İnya on üç yaşına girmiş olan oğluna rehber-i a mâli olmak ve harekâtını irâe etmek üzere mektuplar yazmak istemiş ve mezkur nasihatnâmeleri evvelemirde Jean Jacques Rousseau’ya gönderip re ’yini suâl etmiştir. Jean Jacques Rousseau dahi âtideki mektupla etfâlin ahvâl-i iptidâi ’yesini şerh ile terbiye ve irâe ’-i ahlak hususunda beyân-ı fikir eylemiştir.” Rousseau mektupta çocuklara verilecek en güzel eğitimin davranışlarla örnek olmaya gayret etmek olabileceğini vurgulayarak çocuklara hitap ederken kullanılan dilin onların yaşına göre olması gerektiğinin altını çizmiştir.

Derginin 22 ve 23. sayılarında iki parça halinde “Paul Luis Courier’dan Madam Pigalle’e Mektup”¹³⁶ başlıklı mektup yayımlanmıştır. Mektubun başındaki not şöyledir: “Paul Luis Courier’in İtalya seyahatinde cenupta vaki dağlık Calabria vilayetinde müsadif-i nazargahı olan bir vakıa-yı müthişeyi naklederek şu mektubu hemşirezadesi Madam Pigalle’e vilayet-i mezkure müstemilatından Rajna şehrinden

¹³⁴ Bu metne çalışmanın Seçilmiş Metinler bölümünde yer verilmiştir.

¹³⁵ Bu metne çalışmanın Seçilmiş Metinler bölümünde yer verilmiştir.

¹³⁶ Fransız Helenistik ve siyasi yazar Paul Louis Courier (1772-1825)

yazmıştır.” Bu ifadede geçen müthiş vaka aslında bir gezi sırasında yazarın başından geçen ve yanlış anlaşılma sonucu ortaya çıkan gülünç bir olaydan ibarettir.

4.6 Eğlence Amaçlı Yazılar

Ahmet İhsan, *Umran* dergisiyle okuyucularını bir taraftan edebi metinlerle güzel sanatlarla meşgul ederken bir taraftan da bilimsel metinlerle onların bilgi dağarcığını zenginleştirmeye çalışmıştır. Her dönemde olduğu gibi elbette ki okuyucular arasında fıtraten farklılıklar vardır ve iyi bir dergi idaresi abonelerin farklı beklentilerini de karşılamayı becerebilmelidir. İşte bu amaçla Ahmet İhsan da her yaştan insana hitap edebilecek bir bölüme derginin bütün sayılarında yer vermeyi ihmal etmemiştir. Bu amaçla ayrılan bölüm, “Letaif, Bilmeceler, Vakit Geçiriş, Eğlence, Lügat Oyunları, Yeni Usulde Bilmeceler” başlıklar altında okuyucularla buluşmuştur.

4.7 Fihristler

Umran dergisi 29 sayılık kısa yayın hayatında Ahmet İhsan’ın üstün gayretleri ile Osmanlı kültür dünyasına tutunmaya çalışmış bir süreli yayın olmuştur. Mekteb-i Mülkiye’den yeni mezun olmuş bir gencin basın yayın dünyasına güçlü bir iştahla adım atması ve Fransız edebiyatının meşhur romanlarını güzel bir Türkçe ile tercüme edebilecek kadar iyi olan yabancı dil bilgisi, kendisini hayatta kalmanın çok zor olduğu bu dünyada ayakta tutan sebepler olmuştur. Ahmet İhsan’ın bu benzersiz okuma, öğrenme aşkı ve çalışma azmi *Umran* dergisinin içeriklerinin çok büyük bir bölümüne yansımıştır. Derginin birinci senesinin bittiği 24. sayıda yer verilen fihristte¹³⁷ bu durum açıkça görülmektedir. Diğer yazarlardan sınırlı sayıda yazı yayımlanan *Umran* dergisinde Ahmet İhsan’ın en büyük yardımcısı da derginin yazı işleri ve idare ortağı olan Süleyman Suphi olmuştur. Fihristten önce “İhtar” başlığı altında şöyle bir nota yer verilmiştir: “*Umran*’a münderic asarın muharrirlerini fihristte göstermek üzere Ahmet İhsan Bey’in muharrerâtının önüne 1 rakamı, Süleyman Suphi Bey’in muharrerâtının önüne 2 rakamı vaz ve hariçten vürud eden açık bırakılmıştır.” Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere fihristte sadece

¹³⁷ Bk. *Umran*, Cilt. 1, Nu. 24 (Ağustos 1888), ss. 285-286]

Ahmet İhsan ile Süleyman Suphi'nin isimlerine yer verilmiş ve diğer yazarların isimleri zikredilmemiştir. Ayrıca fihristte derginin sayı numaralarına yer verilmemiş ve yazılar, birinci altı aylık ve ikinci altı aylık olarak gruplandırılıp sayfa numaraları verilerek belirtilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde fihristler yazar, metin, sayı ve sayfa sıralamasıyla oluşturulmuştur.

4.7.1 Umran Dergisi Konulara Göre Fihrist

4.7.1.1 Edebiyat

Ahmed Hamdi (Serbestzâde), Manzume, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 2, s. 13

Ali Ferruh, Manzume, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 3, s. 26

Abdülhalim Memduh, Bir Gün Ki, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 12, s. 135

Abdülhalim Memduh, Ey Ebr-i Kedernâk, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 14, s. 161

Abdülhalim Memduh, Kalb, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 14, s. 161

Rahmi Bey, Gazel, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 14 (Mart 1888), s. 161

Sadık Vicdanî, Hiç Unutamam, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 24, s. 281

Mekkî Bey, Manzum Mersiye, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 28, s. 38

Mekkî Bey, Tarih, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 28, s. 39

İbnülkamil Mehmed Abdurrahman, Manzum Mektup, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 27, s. 30

Süleyman Suphi, Eğer Dul Olsa İdim (Tercüme Hikaye), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 3, s. 30

Süleyman Suphi, Eğer Dul Olsa İdim (Tercüme Hikaye), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 5, s. 54

Süleyman Suphi, Güzel Madam Bernard (Tercüme Hikaye), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 6, s. 65

Süleyman Suphi, Güzel Madam Bernard (Tercüme Hikaye), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 7, s. 79

Süleyman Suphi, Güzel Madam Bernard (Tercüme Hikaye), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 8, s. 92

Ahmet İhsan, Gülle (Tercüme Hikaye), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 8, s. 89

Ahmet İhsan, Fabyan (Tercüme Fıkra), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 26, s. 20

Ahmet İhsan, Fabyan (Tercüme Fıkra), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 27, s. 34

Ahmet İhsan, Fabyan (Tercüme Fıkra), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 28, s. 43

Ahmet İhsan, Bir Altun (Tercüme Fıkra), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 28, s. 41

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 1, s. 7

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 2, s. 21

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 3, s. 32

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 4, s. 43

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 5, s. 56

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 6, s. 66

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 7, s. 80

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 8, s. 92

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 9, s. 104

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 10, s. 117

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 11, s. 127

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 12, s. 139

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 13, s. 152

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 14, s. 164

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 15, s. 176

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 16, s. 186

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 17, s. 198

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 18, s. 210

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 19, s. 226

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 20, s. 235

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 21, s. 247

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 22, s. 259

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 23, s. 270

Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 19, s. 224

Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 20, s. 235

Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 21, s. 245

Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 22, s. 260

Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 23, s. 274

Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 24, s. 283

Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 25, s. 9

Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 26, s. 18

- Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 27, s. 30
- Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 28, s. 46
- Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 29, s. 55
- Ahmet İhsan, Roman Nedir?, *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 7, s. 78
- Ahmet İhsan, Matbuat-i Osmanî Hakkında (Tenkit), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 17, s. 202
- Ahmet İhsan, Yeni Kitaplar-*Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniye* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 10, s. 118
- Ahmet İhsan, Yeni Kitaplar-*Nokta* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 13, s. 154
- Ahmet İhsan, Yeni Kitaplar-*Tebessüm* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 13, s. 155
- Ahmet İhsan, Yeni Kitaplar-*Cemal Bey* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 13, s. 155
- Ahmet İhsan, Yeni Kitaplar-*Kamus-ı Alam* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 13, s. 155
- Ahmet İhsan, Yeni Kitaplar-*Tefekkür* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 15, s. 177
- Ahmet İhsan, Yeni Kitaplar- *Famîlya Çocukları* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 15, s. 178
- Ahmet İhsan, Yeni Kitaplar-*İştîyak* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 16, s. 185
- Ahmet İhsan, Yeni Kitaplar-*Lügat-i Ebüzziya* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 22, s. 258
- Ahmet İhsan, Yeni Kitaplar-*Sergüzeşt* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 22, s. 258
- Mahmut Sadık, Hem Asilzade Hem Haydut, *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 26, s. 22
- Mahmut Sadık, Hem Asilzade Hem Haydut, *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 27, s. 35

4.7.1.2 Mektuplar

- Ahmet İhsan, Victor Hugo'dan Bir Çocuğa, *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 1, s. 10
- Ahmet İhsan, Jean Jacques Rousseau'nun Bir Mektubu, *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 18, s. 209
- Ahmet İhsan, Paul Luis Courier'den Madam Pigalle'e Mektup (1), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 22, s. 258
- Ahmet İhsan, Paul Luis Courier'den Madam Pigalle'e Mektup (2), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 23, s. 268

4.7.1.3 Seyahat

- Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*¹³⁸, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 1, s. 3
- Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 2, s. 16
- Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 3, s. 26
- Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 4, s. 38
- Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 5, s. 50
- Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 6, s. 62
- Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 7, s. 74
- Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 9, s. 99
- Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 10, s. 111
- Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 11, s. 123
- Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 13, s. 147
- Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 14, s. 159
- Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 15, s. 171
- Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 17, s. 195
- Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 18, s. 207
- Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 19, s. 219
- Ahmet İhsan, *Maşrık-ı Akse'da Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 20, s. 231
- Ahmet İhsan, *Maşrık-ı Akse'da Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 25, s. 3
- Ahmet İhsan, *Maşrık-ı Akse'da Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 26, s. 15
- Ahmet İhsan, *Maşrık-ı Akse'da Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 27, s. 28
- Ahmet İhsan, *Maşrık-ı Akse'da Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 29, s. 50

4.7.1.4 Biyografi

- Süleyman Suphi, Geothe'nin Tercüme-i Hali, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 11, s. 127
- Süleyman Suphi, Geothe'nin Tercüme-i Hali, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 13, s. 150
- Süleyman Suphi, Geothe'nin Tercüme-i Hali, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 14, s. 163
- Süleyman Suphi, Geothe'nin Tercüme-i Hali, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 16, s. 184
- Süleyman Suphi, Geothe'nin Tercüme-i Hali, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 17, s. 197

¹³⁸ Bu seyahatname Ahmet İhsan'ın kurgusuyla ortaya çıkan hayali gezgin Seyyah Kami Bey tarafından oluşturulmuştur.

Süleyman Suphi, Geothe'nin Tercüme-i Hali, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 18, s. 209
Süleyman Suphi, Geothe'nin Tercüme-i Hali, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 19, s. 222
Süleyman Suphi, Jül Sezar, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 22, s. 256
Süleyman Suphi, Jül Sezar, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 25, s. 5
Süleyman Suphi, Jül Sezar, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 28, s. 40
Mehmet Re'fet, İbn-i Cabir, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 23, s. 269
Mehmet Re'fet, İbn-i Cabir, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 24, s. 280

4.7.1.5 Kadın ve Toplum

Ahmet İhsan, Aile, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 25, s. 5
Ahmet İhsan, Bir Validenin Vesayası, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 15, s. 173
Ahmet İhsan, Tul-i Ömür, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 27, s. 26
Ahmet İhsan, Nesayih-i Hikemiye, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 1, s. 6
Ahmet İhsan, Moda Hakkında Bir İki Söz, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 26, s. 16
Ahmet İhsan, Ellerin Hıfzıssıhha ve Taraveti, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 11, s. 125
Ahmet İhsan, Tırnak ve Ellerin Hıfzıssıhhati, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 14, s. 161
Ahmet İhsan, Mebahis-i Hıfzıssıhhat, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 23, s. 266
Ahmet İhsan, Zevcine Hoş Görünmek, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 21, s. 243
Mahmut Sadık, Avrupa'da Kadınlar, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 25, s. 7

4.7.1.6 Hukuk

Süleyman Suphi, Hukuk, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 2, s. 14
Süleyman Suphi, Müdafa-i Muhakka, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 4, s. 42
Süleyman Suphi, Hukuk Nokta-i Nazarından Düello, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 5, s. 52
Süleyman Suphi, Hakk-ı Muavenet, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 7, s. 76
Süleyman Suphi, Hakk-ı Muavenet, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 9, s. 103
Süleyman Suphi, Hakk-ı Muavenet, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 10, s. 110
Süleyman Suphi, Hakk-ı Sa'y , *Umran*, Cilt. 1, Nu. 19, s. 221
Süleyman Suphi, Hakk-ı Sa'y , *Umran*, Cilt. 1, Nu. 20, s. 233
Süleyman Suphi, Hakk-ı Sa'y ve Amel, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 21, s. 245
Süleyman Suphi, Hakk-ı Sa'y ve Amel, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 24, s. 280
Süleyman Suphi, Makale-i Hukuk, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 25, s. 6
Süleyman Suphi, Makale-i Hukuk, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 27, s. 28

4.7.1.7 Ekonomi

Ahmet İhsan, İlm-i Servet, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 1, s. 4

Ahmet İhsan, İlm-i Servet (Faide), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 3, s. 28

Ahmet İhsan, İlm-i Servet (İstihsal-i Servet), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 4, s. 40

Ahmet İhsan, İlm-i Servet (Taksim-i Amal), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 5, s. 53

Ahmet İhsan, İlm-i Servet (Taksim-i Amal), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 6, s. 64

Ahmet İhsan, İlm-i Servet (Sermaye), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 8, s. 87

Ahmet İhsan, İlm-i Servet (Tevzi-i Servet), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 9, s. 102

Ahmet İhsan, İlm-i Servet (Ücret), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 10, s. 113

4.7.1.7 Bilim ve Teknoloji

Ahmet İhsan, Ziraat, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 7, s. 76

Ahmet İhsan, İnikas-ı Ziya, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 8, s. 86

Ahmet İhsan, İngiltere Postaları, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 3, s. 34

Ahmet İhsan, Erbab-ı Merak Kimyahanesi, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 13, s. 150

Ahmet İhsan, Bambu Ağacı, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 20, s. 234

Ahmet İhsan, Cama Resim Yapmak, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 21, s. 244

Ahmet İhsan, Mahtab İmali, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 21, s. 244

Ahmet İhsan, Simplon Tüneli, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 1, s. 11

Ahmet İhsan, Uykusuzluk, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 1, s. 11

Ahmet İhsan, Ateşe Mukavemetli Bir Elbise, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 1, s. 10

Ahmet İhsan, New York'ta Yeni Su Kemerleri, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 7, s. 82

Ahmet İhsan, Tereyağı ve Süt Ağacı, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 7, s. 82

Ahmet İhsan, Tahtelbahir Seyr-i Sefain, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 10, s. 110

Ahmet İhsan, Nesayih-i Fenniye, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 13, s. 147

Ahmet İhsan, Evlerde Derece-i Hararet, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 14, s. 158

Ahmet İhsan, İnsanda Tavuk Derisi, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 19, s. 218

Ahmet İhsan, Fotoğraf, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 29, s. 51

Mehmet Re'fet, Hüsuf ve Kūsuf, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 12, s. 138

Hüseyin Faik, Paris'ten Bir Şuun-u Fenni, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 5, s. 58

4.7.2 Umran Dergisi Yazarlara Göre Fihrist

- Abdülhalim Memduh, Bir Gün Ki, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 12, s. 135
- Abdülhalim Memduh, Ey Ebr-i Kedernak, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 14, s. 161
- Abdülhalim Memduh, Kalb, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 14, s. 161
- Ahmed Hamdi (Serbestzâde), Manzume, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 2, s. 13
- Ahmet İhsan, Gülle (Tercüme Hikaye), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 8, s. 89
- Ahmet İhsan, Fabyan (Tercüme Fıkra), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 26, s. 20
- Ahmet İhsan, Fabyan (Tercüme Fıkra), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 27, s. 34
- Ahmet İhsan, Fabyan (Tercüme Fıkra), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 28, s. 43
- Ahmet İhsan, Bir Altun (Tercüme Fıkra), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 28, s. 41
- Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 1, s. 7
- Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 2, s. 21
- Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 3, s. 32
- Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 4, s. 43
- Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 5, s. 56
- Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 6, s. 66
- Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 7, s. 80
- Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 8, s. 92
- Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 9, s. 104
- Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 10, s. 117
- Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 11, s. 127

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 12, s. 139

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 13, s. 152

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 14, s. 164

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 15, s. 176

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 16, s. 186

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 17, s. 198

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 18, s. 210

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 19, s. 226

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 20, s. 235

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 21, s. 247

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 22, s. 259

Ahmet İhsan, *Kruva Mor (Croix Mort) Kadınları* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 23, s. 270

Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 19, s. 224

Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 20, s. 235

Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 21, s. 245

Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrans*, Cilt. 1, Nu. 22, s. 260

Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 23, s. 274

Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 24, s. 283

Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 25, s. 9

Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 26, s. 18

Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 27, s. 30

Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 28, s. 46

Ahmet İhsan, *Seksen Günde Devr-i Alem* (Tercüme Roman), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 29, s. 55

Ahmet İhsan, *Roman Nedir?*, *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 7, s. 78

Ahmet İhsan, *Matbuat-i Osmanî Hakkında* (Tenkit), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 17, s. 202

Ahmet İhsan, *Yeni Kitaplar-Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniye* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 10, s. 118

Ahmet İhsan, *Yeni Kitaplar-Nokta* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 13, s. 154

Ahmet İhsan, *Yeni Kitaplar-Tebessüm* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 13, s. 155

Ahmet İhsan, *Yeni Kitaplar-Cemal Bey* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 13, s. 155

Ahmet İhsan, *Yeni Kitaplar-Kamus-ı Alam* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 13, s. 155

Ahmet İhsan, *Yeni Kitaplar-Tefekkür* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 15, s. 177

Ahmet İhsan, *Yeni Kitaplar-Familya Çocukları* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 15, s. 178

Ahmet İhsan, *Yeni Kitaplar-İhtiyak* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 16, s. 185

Ahmet İhsan, *Yeni Kitaplar-Lügat-i Ebüzziya* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 22, s. 258

Ahmet İhsan, *Yeni Kitaplar-Sergüzeşt* (Mütalaa), *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 22, s. 258

Ahmet İhsan, *Victor Hugo'dan Bir Çocuğa*, *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 1, s. 10

Ahmet İhsan, *Jean Jacques Rousseau'nun Bir Mektubu*, *Umrân*, Cilt. 1, Nu. 18, s. 209

Ahmet İhsan, Paul Luis Courier'den Madam Pigalle'e Mektup (1), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 22, s. 258

Ahmet İhsan, Paul Luis Courier'den Madam Pigalle'e Mektup (2), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 23, s. 268

Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*¹³⁹, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 1, s. 3

Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 2, s. 16

Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 3, s. 26

Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 4, s. 38

Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 5, s. 50

Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 6, s. 62

Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 7, s. 74

Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 9, s. 99

Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 10, s. 111

Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 11, s. 123

Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 13, s. 147

Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 14, s. 159

Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 15, s. 171

Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 17, s. 195

Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 18, s. 207

Ahmet İhsan, *Asya-yı Şarkî'ye Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 19, s. 219

Ahmet İhsan, *Maşrık-ı Akse'da Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 20, s. 231

Ahmet İhsan, *Maşrık-ı Akse'da Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 25, s. 3

Ahmet İhsan, *Maşrık-ı Akse'da Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 26, s. 15

Ahmet İhsan, *Maşrık-ı Akse'da Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 27, s. 28

Ahmet İhsan, *Maşrık-ı Akse'da Seyahat*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 29, s. 50

Ahmet İhsan, *Aile*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 25, s. 5

Ahmet İhsan, *Bir Validenin Vesayası*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 15, s. 173

Ahmet İhsan, *Tul-i Ömür*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 27, s. 26

Ahmet İhsan, *Nesayih-i Hikemiye*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 1, s. 6

Ahmet İhsan, *Moda Hakkında Bir İki Söz*, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 26, s. 16

¹³⁹ Bu seyahatname Ahmet İhsan'ın kurgusuyla ortaya çıkan hayali gezgin Seyyah Kami Bey tarafından oluşturulmuştur.

Ahmet İhsan, Ellerin Hıfzıssıhha ve Taraveti, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 11, s. 125

Ahmet İhsan, Tırnak ve Ellerin Hıfzıssıhhati, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 14, s. 161

Ahmet İhsan, Mebahis-i Hıfzıssıhhat, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 23, s. 266

Ahmet İhsan, Zevcine Hoş Görünmek, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 21, s. 243

Ahmet İhsan, İlm-i Servet, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 1, s. 4

Ahmet İhsan, İlm-i Servet (Faide), *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 3, s. 28

Ahmet İhsan, İlm-i Servet (İstihsal-i Servet), *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 4, s. 40

Ahmet İhsan, İlm-i Servet (Taksim-i Amal), *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 5, s. 53

Ahmet İhsan, İlm-i Servet (Taksim-i Amal), *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 6, s. 64

Ahmet İhsan, İlm-i Servet (Sermaye), *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 8, s. 87

Ahmet İhsan, İlm-i Servet (Tevzi-i Servet), *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 9, s. 102

Ahmet İhsan, İlm-i Servet (Ücret), *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 10, s. 113

Ahmet İhsan, Ziraat, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 7, s. 76

Ahmet İhsan, İnikas-ı Ziya, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 8, s. 86

Ahmet İhsan, İngiltere Postaları, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 3, s. 34

Ahmet İhsan, Erbab-ı Merak Kimyahanesi, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 13, s. 150

Ahmet İhsan, Bambu Ağacı, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 20, s. 234

Ahmet İhsan, Cama Resim Yapmak, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 21, s. 244

Ahmet İhsan, Mahtab İmali, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 21, s. 244

Ahmet İhsan, Simplon Tüneli, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 1, s. 11

Ahmet İhsan, Uykusuzluk, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 1, s. 11

Ahmet İhsan, Ateşe Mukavemetli Bir Elbise, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 1, s. 10

Ahmet İhsan, New York'ta Yeni Su Kemer, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 7, s. 82

Ahmet İhsan, Tereyağı ve Süt Ağacı, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 7, s. 82

Ahmet İhsan, Tahtelbahir Seyr-i Sefain, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 10, s. 110

Ahmet İhsan, Nesayih-i Fenniye, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 13, s. 147

Ahmet İhsan, Evlerde Derece-i Hararet, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 14, s. 158

Ahmet İhsan, İnsanda Tavuk Derisi, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 19, s. 218

Ahmet İhsan, Fotoğraf, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 29, s. 51

Ali Ferruh, Manzume, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 3, s. 26

Hüseyin Faik, Paris'ten Bir Şuun-u Fenni, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 5, s. 58

İbnülkamil Mehmed Abdurrahman, Manzum Mektup, *Umrān*, Cilt. 1, Nu. 27, s. 30

- Mahmut Sadık, Hem Asilzade Hem Haydut, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 26, s. 22
- Mahmut Sadık, Hem Asilzade Hem Haydut, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 27, s. 35
- Mahmut Sadık, Avrupa’da Kadınlar, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 25, s. 7
- Mehmet Re’fet, Hüsuf ve Küsuf, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 12, s. 138
- Mehmet Re’fet, İbn-i Cabir, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 23, s. 269
- Mehmet Re’fet, İbn-i Cabir, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 24, s. 280
- Mekkî Bey, Manzum Mersiye, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 28, s. 38
- Mekkî Bey, Tarih, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 28, s. 39
- Rahmi Bey, Gazel, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 14 (Mart 1888), s. 161
- Sadık Vicdanî, Hiç Unutamam, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 24, s. 281
- Süleyman Suphi, Eğer Dul Olsa İdim (Tercüme Hikaye), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 3, s. 30
- Süleyman Suphi, Eğer Dul Olsa İdim (Tercüme Hikaye), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 5, s. 54
- Süleyman Suphi, Güzel Madam Bernard (Tercüme Hikaye), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 6, s. 65
- Süleyman Suphi, Güzel Madam Bernard (Tercüme Hikaye), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 7, s. 79
- Süleyman Suphi, Güzel Madam Bernard (Tercüme Hikaye), *Umran*, Cilt. 1, Nu. 8, s. 92
- Süleyman Suphi, Geothe’nin Tercüme-i Hali, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 11, s. 127
- Süleyman Suphi, Geothe’nin Tercüme-i Hali, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 13, s. 150
- Süleyman Suphi, Geothe’nin Tercüme-i Hali, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 14, s. 163
- Süleyman Suphi, Geothe’nin Tercüme-i Hali, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 16, s. 184
- Süleyman Suphi, Geothe’nin Tercüme-i Hali, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 17, s. 197
- Süleyman Suphi, Geothe’nin Tercüme-i Hali, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 18, s. 209
- Süleyman Suphi, Geothe’nin Tercüme-i Hali, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 19, s. 222
- Süleyman Suphi, Jül Sezar, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 22, s. 256
- Süleyman Suphi, Jül Sezar, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 25, s. 5
- Süleyman Suphi, Jül Sezar, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 28, s. 40
- Süleyman Suphi, Hukuk, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 2, s. 14
- Süleyman Suphi, Müdafa-i Muhakka, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 4, s. 42

- Süleyman Suphi, Hukuk Nokta-i Nazarından Düello, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 5, s. 52
- Süleyman Suphi, Hakk-ı Muavenet, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 7, s. 76
- Süleyman Suphi, Hakk-ı Muavenet, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 9, s. 103
- Süleyman Suphi, Hakk-ı Muavenet, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 10, s. 110
- Süleyman Suphi, Hakk-ı Sa'y , *Umran*, Cilt. 1, Nu. 19, s. 221
- Süleyman Suphi, Hakk-ı Sa'y , *Umran*, Cilt. 1, Nu. 20, s. 233
- Süleyman Suphi, Hakk-ı Sa'y ve Amel, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 21, s. 245
- Süleyman Suphi, Hakk-ı Sa'y ve Amel, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 24, s. 280
- Süleyman Suphi, Makale-i Hukuk, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 25, s. 6
- Süleyman Suphi, Makale-i Hukuk, *Umran*, Cilt. 1, Nu. 27, s. 28

BÖLÜM V

SEÇİLMİŞ METİNLER

5.1. Manzûme

Şâir-i hikem-müessîr izzetli Ahmed Hamdî Bey tarafından hasbe'l-îcâb yazılmış bir manzûmedir.

Sabâ düşerse yolun semt ü kûy-ı dildâre

Selâm u şevkımı arz u ifâde kıl yâre

Eğerçi hâl-i dil-i zârımı kıalarsa suâl

Müşâhedâtını bir bir hikâye kıl fi l-hâl

Düçüşm-i mestine dilbeste olduğum arz et

Belâ-yı aşkı ile haste olduğum arz et

Ifâde kıl cereyân-ı sirişk-i çeşm-i teri

Harâret-i dil-i pürşevk ü sûziş-i ciğeri

Gözüm sirişk ile Ceyhûn'a döndüğün söyle

Dil iştiyâkla Mecnûn'a döndüğün söyle

Çekinme söyle perîşânî-i dil-i zârı

Şemâtet-i rukebâ vü cefâ-yı ağyârı

Hikâye eyle giriftâr-ı mâtem olduğumu

Enîs-i nâle vü âh-ı demâdem olduğumu

Nahîfî-i beden ü rûy-ı zerdimi bildir

Füzûnî-i elem ü hüzn-ü derdimi bildir

Vekîlim ol tarafımdan beyân-ı hâl eyle
Cefâ vü cevrinin esbâbını suâl eyle
Niçün rakîbe uyup cevri eder bana her gâh
Bu hâle kâil ü râzı mı Hazret-i Allah
Hukûk u sohbet-i dîrîneyi kılıp nisyân
Revâ mı eylemek izhâr-ı nefret ü üdvân
Eğer gücenmiş ise eylesin beyân-ı sebeb
Ki yalvarıp edeyim afvını niyâz ü taleb
Muhibb-i ehl-i maârif iken o mâh-ı münîr
Acep neden bu kadar etti bendesin tahkîr
Benim gibi yok iken bir muhibb ü gamhârı
Beni adûv sanarak dost bildi ağyârı
Bana o rütbe cefâ kıldı kim o gonca-dehen
Acır terahhum eder görse hâlimi düşmen
Sanır iken anı bir yâr-ı gâr-ı sâdık âh
Beni bu hâle koyup etti cism ü cânı tebâh
Nedir bu bendeki baht-ı siyâh u tâlî -i dîn
Nedir bu lezzet ü idbâr ü ye's-i rûz-ı efzûn
Gönül bu ye'sle bir inkisâr ederse eğer
Misâl-i tîr kılar korkarım o şûha eser
Dütâ olup kadd-i mevzûnu sonra pîr gibi
Şikeste hâtır olur Hamdî-i fakîr gibi

[Umran, Cilt. 1, Nu. 2 (Ekim 1887), s. 13]

5.2. Manzume

Müst'adân-ı şebân-ı zamandan olup li-eceli't-tahsîl Paris'te bulunan şâir-i ateş-zebân Ali Ferruh Bey tarafından mersûl eser-i bihîndir.

Ey leyle-i belâ seherin yok mudur senin

Ey levha-i semâ kamerin yok mudur senin?

Ey nâhüdâ-i keştî-i deryâ-yı herc ü merc

Tûfâna döndü dil haberin yok mudur senin?

Gerd-i rehünde olmasa da yüz mahv ü hâksâr

Dil-hastegâne ber-güzerin yok mudur senin?

Ağreb nedir bu sendeki lâkaydî-i hayât

Dünya yüzünde bir kederin yok mudur senin?

Îsâ demem diyüp de vebâl eylemek neden?

Ey tıfl-ı nâzenîn pederin yok mudur senin?

Âşıkların başında mı tuttun neşîmeni

Ey şûh-ı kûh-ı Kâf yerin yok mudur senin?

Taşlattın el uşağına bâb-ı muhabbeti

Bundan şerefli bir hünerin yok mudur senin?

Ashâb-ı septe taş çıkarır kahramanlığın

Ahz-u itâda bir zararın yok mudur senin?

Ferruh masûndur âteş-i işvenden ey fidân

Uğraş anınla derd-i serin yok mudur senin?

[*Umran*, Cilt. 1, Nu. 3 (Ekim 1887), s. 26]

5.3. “Bir gün ki...”

Nazmen tercüme

Hava gâyet zalâm içinde, hazîn,
Müncelî iğbirâr hâverde,
Mündemic bir gumûm her yerde,
O zalâmın içinde y’es-i mekîn!

Her taraf sâkit, âfitâb safır,
Zulmeti indirir sehâb-ı semâ!
Kâh bârânı serpilir, gûyâ
Rahmet-i Hakk’ı eyliyor tebşîr!

Müncelî her tarafta bir kasvet,
Kainât ağlıyor sanırdı gören;
Filhakîka o sûret-i şîven
Gönlüme verdi pek büyük haşyet!

Orta yerde yavaş yavaş tâbut,
Ebediyyet fezâsına âzim!
Ezeliyyet semâsına âzim!
O kasâvet cemaâti mebhût!

Ne mükedder meşîme-i mâtem!
Ebr-i hasret ridâ-yı şeb-gûnî!
Meyyitin onda çeşm-i mahzûnî!
Ebediyyen kapandı âh ol dem!...

Kondu tâbut ma bed içre taşa;
Her tarafta sükûn ederdi figân!
Anası bir tarafta da giryân!
Karalar bağlamış o gamlı başa!

Ah o mağdur hurbe-i takdîr,
Levm ederdi hayâtına ol dem!
Varlığından kaçardı, pürmâtem,
Edemezdi bu hikmeti tefsîr!

Tutuşurdu kalb-i zârı hasretten!
Ki buhârı gözünde bâhir idi!
İnkisârı yüzünde zâhir idi!
Kahrolurdu o dem felâketten!

Bakar etrâfa pek melûlâne,
Sanki göklerden istiyor imdâd!
Yere geçti o ğussalı feryâd!
Bir cevâb olmadı o nâlâne!

Bitti âyin, alây düzüldü yola,
Gark-ı gam ol meşîme-i mebhût!
Yani doğruldu medfûna tâbut!
Bu tabîat hayâta nıkmet ola!

Âh o biçâre genç, ömrüne zîb
Müteessir likâsı mihnetten!
Gözün açmaz o ferş-i râhetten!
O kadar ta'ab içinde, zâr u garîb!

Bir büyük kârı eylemiş itmâm!
Ebediyen fenâyâ bir uzanış!
Ah o hikmetle müstetîr uzanış!
Ne aceb hikmet-i garâbet-nâm!

Önde gâyet müdîr vech-i ebed!
Peyde gâyet amîk cây-ı ezel!
Ortada yok fakat karâra mahal!
Cism-i âlem ki dâir-i bîhadd!

Hâh u nâhâh makbere geldik,
Ne de vahşî açık o bâb-ı ebed!
Esfel-i i tikâda dek mümted!
O zalâm-ı girîve-i mühlîk!

Pek derin bir karanlığı meşhûd!
Bir tahakküm yüzünde zulm-âver!
Bir fezâ ki o zulmet-i yekser,
Ömre rağmen hudûdu nâmahdûd!

Atıverdın o ferd-i ma sûmu,
Onun ağûş-ı rahmine ol ân!
Yine de arkadan bakar, giryân
Vâlid-i pürhümûm u mağmûmu!

Âh o gam yorgunu çocuk, vâveyl!
Onun ağûşuna emânettir!
Bu gidiş bir celi tabîattır!
Ömrünün subhuna erişti o leyl!

Evine avdet eyledik, eyvâh!
Bir mezâra şebîh idi o mekân!
Her taraf bir mesâ-yı bîpâyân:
Reng-i hasrette müncelî her gâh!

Perdeler inmiş ortalık mağmûm,
Âh o bîçâre vâlide her gâh,
İstiyor ağladıkça ağlamak âh!
Vaz -ı pürmihneti saçardı ğumûm!

Ruhu topraklar içre; vâhayfâ
O kederli tahassürü o idi!
Subhunun ilk tefekkürü o idi!
Şebinin son tahatturu, hattâ!

Ebediyyen sabâhı kayboldu!
Kapladı âhir ömrünü bir leyl!
Geçer ömrü ğumûm ile, vâveyl!
Gül ümîdzâr olup soldu!

“Leyl idi, leyl-i âzimü’l-makber,
Leyl idi, leyl-i zîhayât ü cismânî!
Leyl idi, leyl-i âlem-i sâni!
Gördüğüm mahşer-i siyeh-i munzer!”

Abdülhalim Memduh

[*Umran*, Cilt. 1, Nu. 12 (Mart 1888), s. 135]

5.4. Manzume

Şair-i hoşgû Rahmi Bey biraderimiz tarafından ihdâ buyrulmuştur.

Niçün bu bahsi hikem-nâşinâyâ söylersin

Anı bir anlayan ehl-i dehâyâ söylersin

Görür mü rûşenî-i rûzı dîde-i huffâş

Ziyâyı nâfile sen zül-amâyâ söylersin

Bilir mi zevk ü muhabbet füsürde hissiyât

Safâsını dil aşk etmeye söylersin

Nazîre söyleyeceksen levâyih-i şi re

Zemîne, bahre, semâyâ, havâyâ söylersin

Nigârâ arza sezâvâr varsa bir dem âh

Kemâl-i sûziş ile gûş-ı nâye söylersin

Suhanşinâs âdab-ı aşçılıktan anlamıyor

Şikemperest ânı bir nâşitâyâ söylersin

[*Umran*, Cilt. 1, Nu. 14 (Mart 1888), s. 161]

5.5. “Ey ebr-i kedernâk”

Ey ebr-i kedernâk! -ki bâlâlar içinde-
Keşfeyledi kalbim yine, bâmükeddirât u bâk,
Sinendeki âfâtını, ey ebr-i kedernâk!

Ey ebr-i kedernâk! O yeldâlar içinde,
.....¹⁴⁰

Ey mahz-ı keder sûreti, ey ebr-i kedernâk!

Ey ebr-i kedernâk! E yâ mâni-i muzlim!
Ettim yine sinendeki envârını idrâk!
Aç setre-i deycûrını, ey ebr-i kedernâk!

Ey ebr-i kedernâk! E yâ vech-i müellim.
Elbetteki bir bâd edecek, zulmetini çâk;
Oldum mütesellî yine ey ebr-i kedernâk!

Abdülhalim Memduh

[*Umran*, Cilt. 1, Nu. 14 (Mart 1888), s. 161]

¹⁴⁰ Bu dize yazılmamıştır.

5.6. Kalb

Güller açılıp hanendeler eyler iken âlem,
Giryanlığın ey kalb-i nezârım neye matûf?
Bir sırr-ı hafîdir ki sebebtir buna, lâkin
Ol sır ne ki etmekte seni derd ile me'lûf?

“Bâlâya! Yere! Kurbe, buûda!” diye her dem
Derd ü heyecânın niçin ey ka'r-ı felâket?
Şu kubbe-i firûzeye nazarım süzülünce
Ey kalb ne istersin o demde? .. Ebediyyet!!

Abdülhalim Memduh

[*Umran*, Cilt. 1, Nu. 14 (Mart 1888), s. 161]

5.7. Hikaye: Eğer Dul Olsa İdim

---Parist'e Kayt sokağında “âsar-ı nâdire ve eşyâ-yı sanâyi-i nefise” tâciresi
Francine Mevarot'u tanır mısınız?

---Hayır.

---Öyle ise bu kadını size tanıtayım çünkü bu bâbda ihtiyâr edilecek zahmet
boşa gitmez.

Bu Francine, bir resim tâcirinin kızıdır ki tâli-i ticâreti rûnümûn-u ikbâl
olmadığından dolayı iflas etmiştir. Nihâyet-ül emr resim tâciri olan pederi vefât
ettikde mağazada kalan resimleri kemâl-i bürûdetle elden çıkarmış ve pederinin

ashâb-ı matlûbuna alel-hesâb tarîkiyle birer miktar şey verdikten sonra matlûbât-ı mütebâkiyelerini dahi tekâsıta rabt eyleyip kendi nev-i ticâretine hasr-ı iştigâl eylemiş idi.

Bu Francine, umûr-u ticâretini o kadar mahâretle idâre eder idi ki bir şey almak için değil mücerred bir teferrûc için bile mağazasına giren bir şey almaksızın çıkamaz idi bu ise emtiasının satılmasını tervîçde kendisinin mahâret-i fevkalâdesine dâl idi.

Francine, hakiki bir tâcir olduktan maadâ kendisi de mücerred bir mevhibe-i ilâhiye olmak üzere bir letâfet-i fevkalâdeye mâliktir.

Francine ile ülfetten iktisâb eylediğim lezzet semeresi olarak hânemin duvarları eski maden çanak çömlek ile doldu.

Kendisi cilveger ü şâtır ve irâe-i zevk ü şevkde mâhir ve saçları uzun, gözleri halâvet-nümûn, ağzı bir lâne-i tebessümât vücûdu telhâ-yı letâfet kaddi müdevverimsi bir suretle karîn-i itidâl ve elleri ile ayakları dahi vücûduyla mütenâsib elhâsıl hakîkaten bir nüsha-i mükemmele-i hüsn ü cemal idi.

Bundan maadâ kimseyi aldatmaz idi demek ki ticâretle iştigâl kalp merhametini tunç gibi katılaştırmamıştı bu maddemizin delili ise bir fakir gördük de sadaka vermeden ve bir at veya sair hayvanın düştüğünü müşâhede eyledik de sarf-ı heyecân etmeden velhâsıl müheyyiç merhamet bir hâl-i rikkat-engîzi görüp de ona çaresâz olayım diye çalışmadan geçmemesi idi.

İşte bu ahvâliyle beraber mümaileyha pençe-i aşk u garâma dahi esîr oldu.

Aşk u garâm birinci defa olarak kendisine Pierre Vesperin Mevarot nam şahsın tesirâtı tahtında arz-ı endâm eyledi.

Bu Pierre Vesperin sanâyi-i nefise mektepten neş'et etmiş, tahsili akîm yani bîsemere ve kendisi her şeyden biîbahre birisiydi az çok her şeye parmak sokmuş ve hiçbir şeyde hatme-i muvaffakiyeti elde edememişti daima taliinden şikayet ve muvaffkıyetsizlik beni takip ediyor vadisinde sarf-ı ifâdete gayret eder idi kendisi sahaflığa, ve sergi gardiyanlığına ve daha bazı mesleklere sülûk etmiş ve oldukça

cerbezeli bulunmuş idi şu izahâtımızdan müstebân oldu ki kendisinin bir meziyet-i mahsûsası yok ise de hadd-i zâtında fena bir adam değildir.

Pierre Vesperin, Francine’e kendisini istidâd-ı sanatkârâne ve tâcirânesiyle, büyük bir maden mühendisi olabilecek ve hiç olmazsa menâfi-i ticâretini üç kat edebilecek bir adam olmak üzere göstermiş olduğundan nihâyetü’l-emr beynlerinde râbita-i izdivâç takarrür etti. Fakat ne çâre ki çok sürmeden asâr-ı nedâmet meydân-ı aleniyete çıktı.

Pierre Vesperin’in istidâd-ı saniâne ve tâcirânesi madamın kasasından para almak ve birahânelerde mest ve bîhûş olarak geç vakitlerde hânesine avdet etmek hususlarına muhtasar kaldı.

Francine kendisine evveleminde ihtarât ve saniyen takdirât tevbihât icrasında kusur etmediyse de bu hal bir netice-i hasene ve salâhiyeti mucip olmadı yani edilen nümâyîş-i tekdirkârâne bir işe yaramadı.

Fakat Francine faâl bir kadın olduğundan bu hale bir nihâyet vermeyi katiyyen zihninde kararlaştırdı ve Pierre Vesperin mûtaadından ziyade sergirân ve iki canibe hıramân olarak gelmek üzere bulunduğu bir günde bâb-ı kabûlü sedd ve artık merkûmu küllîyen reddeyledi.

Pierre Vesperin, karısının faâl ve her verdiği kararı icradan geri durması muhâl olduğunu bildiğinden Kalenjenecourt caddesinde vaki bir hanenin altıncı katında ihtiyâr-ı ikâmet etmeye karar verdi. Fransin mütehallik bulunduğu şîme-i merhemete tebâiyetten geri durmayıp kocasına bir miktar şeyi tahsis ve her ay kapıcısı marifetiyle irsal etmekte devam etti.

İşte birinci perde-i aşk u garâm bu vecihle hitam buldu.

Francine, ikinci defa olmak üzere “Vincent Borneo” nam şahsın tesîr-i muhabbetinden müteessîr oldu ve bu defa tamamıyla mesûdiyeti mümkinâtan idiyse de ne çâre ki serlevhâmızda mûnderîç olduğu vecihle eğer¹⁴¹ şartının

¹⁴¹ Dul olsa idim.

dahil olduğu cümlelerin mazmûnu mümkünü'l-tahkîk oldu! Fakat bu bâbda isti'câl etmeyelim de Vincent'ı tarif edelim:

Vincent Borneo âkil ve fatîn olan ameleden biri idi tahsîl-i ibtidâisi yolunda olsaydı büyük bir sanatkâr olabilirdi.

Mevzu-u amelleri tunç ve ahşap ve fildişi olan sanayide alâ bir usta idi.

İşte kendisini, Francine'e, tanıtan bu hâli olmuştur evvel emirde Fransin kendisine birkaç şeyler tamir ettirdi ve nihâyet muhtaç-ı tashîh ve takvîm olan bilcümle eşyâyı dahi bu suretle kendisine yaptırdı.

Bundan sonraları Vincent artık Francine için çalışmaya başladı çünkü Francine kendi ticâretgâhının arka tarafını Vincent için bir destgâh-ı imâlât hâline ifrâğ etti.

Vincent'ın bu suretle elde ettiğı şey elbette anlaşılmıştır. Francine, Vincent'ı, tanıdığı vakit Vincent otuz yaşında ve Francine ise otuz beş yaşında idi. Bununla beraber Vincent pek harâretli bir cızbıza; Francine'in hüsn-ü ânı ise derece-i kemâle doğru mütezâid bulunmuştu.

Muâşaka başladı ve bunun birinci devri pek müştâkâne bir suretle güzerân etti.

Vincent bir taraftan işiyle meşgûl ve diğer taraftan bin türlü kelimât-ı âşıkâne ile ilân-ı mafi'l-zamîre say bulunur idi.

Francine ise bu kelimât-ı âşıkâneyi can kulağıyla dinler idi. Hafta bu suretle güzerân ettikten sonra pazarları dahi Boulogne ormanına azîmet ve Vincent mutâdı olan kelimât-ı aşk u garâmı tekrara say u gayret ve Francine ise bin kere tekrar edilmiş olan bu cilveleri hüsn-ü telakkîye müsâraatla (eğer dul olsaydım) diye tahassüre mübâşeret ederdi. Bizim Pierre Vesperin'i suâl ederseniz Kalenjenecourt caddesindeki hanenin altıncı katında mukîm ve kendi hâl-i menkûbiyetinde müstedîm idi. Francine'e gelince zevcinden dolayı kendini medh ü senâyâ mahal yoğidiyse de bununla beraber kendisine karşı mucîb-i âr olacak her bir şeyden dahi begâyetü'l-gâye tevakki eyledi. Vincent ile aralarındaki hubb u garâmı fevkalâde bir sûret-i mütেকâbilede icra edip durur iken bu hâl her kadın için mümkünü't-

tahammül bir şey değil iken Fransin yine eser-i zaâf irâe etmedi ve her defada müdâfaya muvaffak oldu.

Vincent iyice bilir idi ki Francine kendisiyle tehhülü pek arzu ediyor idi ne çâre ki bu sûret gayr-i mümkün idi. Gayr-i mümkün bir şeye ise çâresâz olmak nasıl sûretyâb-ı imkân olabilir?

Öyle ise Vincent mütevekkîlâne bir sûretle bekleyecek miydi?

Burası pek meşkûk idi. Ol zamana kadar beklemek mümkün değildi birisini sevebilmek için ömrünün o kadar müsaâdesi yok idi binâenaleyh birine bağlanmak istiyor idi. Sabır ve tahammül Vincent'ın kârı değildi.

Kendi teklifât-ı müştakânesine karşı Francine'in gösterdiği imtinaât-ı musırrâne tahfîf-i muhabbet ve daha doğrusu bir dereceye kadar mucîb-i bürûdet oldu.

Francine, bu hâle birdenbire vâkıf olmadı her ne kadar kadın idiyse de fakat tâcir kadınlardan idi.

Bir taraftan Vincent'a rûy-i muvâfakat göstermediğinden dolayı müteessîr ve mükedder ve diğer taraftan mağazasında hâsıl olan intizâmından nâşi mesrûr bulunuyor idi.

Binâenaleyh Francine tâcirâne bir suretle deryâ-yı teemmüle dalarak mağazasını tevsi ve kendi nev-i ticaretinde Paris'te birinciliği iktisâb etmek tasavvur ediyordu.

Bu maksada vüsûl için, Otel Doro'da muntazaman icrâ-yı muâmele-i dâdusitad etmek ile beraber ara sıra vilayet dahilinde devre çıkıp da alım satım ile iştigâl eylemek muktazî idi.

Halbuki şimdiki halinde bu suret kâbil değil idi çünkü mağazaya kendinin yerine birini ikâme ederek müşterileri karşılamak ve gaybûbet mevkûtesini bu vecihle setretmek üzere bir adama daha ihtiyaç vardı.

İşte Francine zihninde bu kararı vermiş olduğu şu sırada Luneville'de mukîm olan kilim tâciri olan biraderi vefat etti bir kızı kaldı Francine kararını

mevki-i icrâyâ koymakta vakit kaybetmedi hemen yeğenine, oradaki işlerini katiyen tesviye eylemesini yazdı.

Francine’in yeğeni Hanriyet on sekiz yaşında idi. Daha ziyâdece görünüyor idi. Pek ciddi ve mülâhazalı bir genç kız idi. Pederi tarafından icrâ-yı ticârete me’zun ve mükellef olduğu günden itibâren pek mâhir bir sanatçı olmuştu.

İşte Francine kendisini haberdâr ederek çok geçmeksizin nezdine götürdü. Birinci mâh zarfında işler mümkün olduğu kadar yolunda gitti Hanriyet müşterileri istikbâl ve Francine dahi muktazî yerlerin devrini ikmâl eder idi.

Bazen de geç olarak avdet ettikde Vincent’ı dükkânın arka tarafında mukîm görür idi. Üçü beraber taâm edip ba’dettaâm Vincent işler, Hanriyet faturaları hazırlar ve Francine hesabâtının muvâzenesini bulmayla meşgul olur idi.

İkinci mâh Vincent çalışır iken pek mükedder görünür idi. Francine ise bu hâlin sebebini bakınız nasıl tayin eder idi: “Evet mükedderdir çünkü Hanriyet’ten vakit bulup da bana arz-ı aşk u garâm edemiyor ve bu vecihle vâsıl-ı merâm olamıyor biçâre Vincent beni bu kadar seviyor!” der ve “Âh! Eğer dul olsaydım!” cümle-i şartiyesini dahi makâm-ı tahassürde irâd eder idi.

İkinci mâh hitâm buldukta Vincent birkaç defa Francine ile yalnız bulunabildi. Artık kendi hâlinden bahisle arz-ı niyâz edebilir iken şakk-ı şefh etmedi.

Bu sefer de bakınız Francine bu hale nasıl tâyin-i sebep ediyor idi:

“Bana bir şey söylemiyor çünkü artık me’yus bir hâlde bulunuyor. Fakat “Ne yapayım kocam matlûb olan vesîle-i hoşnûdiyi istihzâr etmiyor” dedikten sonra bir dakika bile tereddüt etmeksizin Francine kendi kendine bir büyük karar verdi. Vincent’ı müşfikâne bir suretle seviyordu. Fakat kendine mâlik değildi binâenaleyh kendi kendini fedâ ve Vincent’ın verdiği sözü kendine iâde etmeyi ve artık intizârdan kendine de bir bürûdet geldiğini beyâna kadar zarâfeti pâymâl etmeyi kurdu.

Bu hâl Vincent’a bir darbe-i müthîşe îsâl edecektir diye Francine bunda şüphe etmezdi. Ve fakat erkeklerin en iyileri bile unutkan olurlar Vincent dahi bir

zevceye iktirân ile dâhil-i zümre-i bahtiyârân olacaktır. Ve mûcib-i mesûdiyeti olan kadını Francine kendi eliyle takdîm ettiğinden dolayı Vincent mecbûr-u şükrân bulunacaktır diye tasavvurda bulunur idi.

Vincent’a bir zevce intihâbına gelince bunda bir güne müşkülât yoktu çünkü elde Hanriyet gibi hem güzel hem tâcir bir kız var idi Vincent için bundan iyisi olamaz idi.

Francine’in bulunduğu hal-i tâkatfersâyı tehvîn eden bir şey var ise o da zevç ve zevce ile şirket ve böylece güzel güzel işler etmekle imrâr-ı vakt etmek tasavvuru idi.

Kendi tasavvurâtını Vincent’a söylemeden evvel Hanriyet’e istinâd edebilip edemeyeceğini bilmek istedi.

Francine bir sabah yeğeni ile mağazayı tanzim ederken izdivâca dâir mükâleme kapısını açtılar Hanriyet hemen kulaklarını kabarttı.

-- Hanriyet! Evlenmekte arzun var mıdır?

-- Evet evlenmek isterim teyze.

-- Eğer Vincent’ı sana teklif edecek olur isem?

-- Demek ki beni sevdiğini size söyledi?

-- Vay! Çapkın diye Francine bağırdı ve garîk-i dûm-ü tekeddür oldu.

Vincent Hanriyet’i seviyordu! Vincent’ın mûcib-i tekeddür ve sükûtu olan hâl bu idi! Fakat Francine bu hâli anlayamamıştı binâenaleyh tasavvurâtından Vincent’ı haberdâr eder ise pek me’yus olacağını zanneder idi ne büyük hata eder idi.

Artık ehemmiyeti yok! Hiçbir şey tagayyür etmeyecekti. Olan olmuş, iş yerini bulmuştu fakat bu hâli anlayamadığından dolayı Francine’e yazıklar olsun!

Yine aynı günde Vincent’a mülâkî oldukda ona dedi ki:

--Her şeye âgâhım. Hanriyet’i seviyorsunuz o da sizi seviyor... İzdivâcınıza râzıyım... Biraz sonra her şey alâ suretle olup bitecektir. Evrâk-ı lâzimenizi hâzır

ediniz ben de Luneville'e yazar Hanriyet'in evrakını celb ederim bu sözlerden sonra Francine ikisini yalnız bıraktı. Binâenaleyh Vensan ilân-ı mesarra vakit bulamadı.

Francine'in telaş ve gözyaşları Vincent'a lakırdı söyler iken meşhûd olan heyecânı ve giderken ona attığı nazar Hanriyet için hakikat-ı hâle rehber-i intikâl olmuştu.

--Teyzem sizi seviyor muydu? diye Vincent'a sual etti.

Vincent cevaben evet dedi.

--Siz de onu sevdiniz mi?

--Evet.

--Eğer dul olsaydı onunla evlenecek miydiniz?

--Evet öylece va'd etmiştim fakat nihâyetü'l-emr bu vaâdin icrâsı gayr-ı mümkün olduğunu kendisi dahi anladı ve sizin gördüğünüz vecihle vermiş olduğum vaâdi bana iâde etti. Hanriyet bu kararı pek hâlisane bulduğundan dolayı Vincent'a dest-i kabûlünü med etti.

Bilcümle tedarikât icrâ edildi ve ancak merâsime-i akdin icrâsı için bir yevm-i mahsûs tayini kaldı.

Ayın başında bulunuluyordu binâenaleyh kapıcı bermutâd Pierre Vesperin'e tahsîs edilmiş olan şeyi götürdü.

Kapıcı avdet ettikde Hanriyet mağazada yalnız bulunuyordu kapıcı ile Hanriyet arasında bervech-i zîr bir mükâleme geçti.

Kapıcı--- Matmazel götürdüğüm parayı geri getiriyorum Pierre Vesperin şimdi vefat etmiş yukarıya çıkmaya hacet kalmadı. Pierre Vesperin'in sabahtan akşama kadar işretle meşgûl olduğu birahânenin hizmetkârı bu haberi verdi. (Biraz sonra da Vincent geldi yetiştı.)

Hanriyet --- (Vincent'a hitaben) Teyzem duldur siz de bir namuslu adamsınız onunla teehhül ediniz.

Deyip başka kelâm îrâdına muktedîr olamadı ve hıçkırâ hıçkırâ yukarı çıktı.

Akşamüstü, biraz hastayım diye bast-ı mâzeret ve yemeğe gelemeyeceğini beyâna mübâderet etti.

--- Nesi var? diye Francine Vincent'dan sordu.

--- Sizin beni sevdiğinizi anladığınızla tevhîl etmekte istiyor.

--- Pek alâ ammâ evli olduğumu dahi biliyor.

--- Hayır şimdi dul kaldınız!

--- Ammâ ettiniz hâ!

Francine birdenbire mesrûr olduysa da serîan hissiyâtını ketmedip şapkasını giydi ve bir arabaya atladı doğru Kalenjenecourt caddesinde soluğu aldı.

Pierre Vesperin (Mevarot) elan berhayât idi fakat ölümünün tevâtür bulması, akşamüstü hekim tarafından “İşi bitmiştir” diye sarf edilen ifâdeden ileri gelmişti.

Hekim merdivende rast gelerek Francine'e dahi bu haberi te'kiden beyân etti.

Francine mağazaya hîn-i avdetinde Vincent işiyle meşgul olmakta ve Hanriyet faturaların üzerine isâle-i dümû etmede idi.

Francine bunlara hitâben: (Gülmeye cehd ederek) “Çocuklarım mükedder olmayınız birbirinizi deragûş edebilirsiniz fakat acele lazımdır zirâ kocam ölmek üzeredir dünyada sekiz günlük bir alaka kalmıştır.” dedi.

Mütercimi Süleyman Suphi

[*Umran*, Cilt. 1, Nu. 3 (Ekim 1887), s. 30-32]¹⁴²

¹⁴² Bu hikâye *Umran* dergisinin 3. ve 5. sayılarında tefrika olarak yayımlanmıştır.

5.8. Hikâye: Güzel Madam Bernard de Bruxelles

1867 senesi mayısının güzel bir sabahında Montmartre caddesinden geçer iken muhibbim Mösyö Şarl’a tesadüf ettim.

Şarl’ın refâkatinde, üstü başı düzgün, nâsiyesi güzel, çehresi ciddi ve o zamanın âdâtına nazaran nâdirattan olarak bütün bütün matrûş, tahminen kırk yaşında bir mösyö daha var idi.

Bu adamı gözümler ısıyor idiyse de nerde gördüğümü bir türlü derhâtır edemiyor idim.

Bu aralık Şarl yanında bulunan bu zâtı takdîm etmek için söze başlamış ise de bu bâbda müstamel olan tâbirâtın hitâmında ismini zikredecek sırada diğer bir dördüncü adam berk-i hâtıf gibi geldi, sözünü kesti ve ikisinin birden ellerini sıkarak dedi ki: “Vây! Sevgili dostlarım! Ne güzel tesadüf! İkinizi birden bir yerde bulmak ne büyük bahtiyârlık! Sizi gelip göreceğimi bilmiyordum; çünkü hiç vaktim yok, halbuki size edilecek hikâyatım pek çok.”

Bu adam, Octave Lavazou namında bir mektep refiki idi. Her bir hareketin mukaddimesi perolo levinda olduğundan dolayı artık herkes kendisini “O! Lavazou!” nâmıyla tesmiye eder idi.

Octave, nihâyetsiz derecede şarlatan ve nakil ve ihtirâ eylediği bilcümle hikâyâtta kendi hak tefâhur ve mübahâtı bir mevki-i mühim işgâl eder idi.

Bununla beraber, kendisi, iyi, pürneşât, ve işe yarar ve gayretkâr birisidir, haddizâtında mâlik olduğu letâfet ve melâhat-sima dahi bu evsâfa bir zamîme addolunabilir.

Octave bir ehemmiyetli komisyoncu mağazası için seyâhat ederek bunun neticesi olmak üzere kendisine pek nâfi ve pek mühim bir mevki ihrâz etmişti.

Hatta kendisinin yâdıyla telezzüz ettiği vecihle hakikaten bu yolda seyâhat etmiş olanların en bahtiyârı idi.

Şarl’ın dirsekle hafifçe dürtmesi üzerine, yanındaki ecnebî adama şöylece bir selam verdikten sonra dedi ki:

--- Tasavvur ediniz, göz önüne getiriniz ki Bruxelles’de en nâzik, en zarîf, en güzel bir mahlûka-i letâfetnessâr ile kesb-i râbıta-i ülfet ettim!... Bu güzelin mecnûnu oldum!

Güzelim orada bulunan büyük bir tâcirin zevcesidir; letâfet ve melâhatı ve aşıkâne olan negâh-ı inâyeti; artık darb-ı mesel hükmünü almıştır.

Bruxelles’de bu kadını “ Güzel Madam Bernard” diye tesmiye ederler.

Anlıyorsunuz ya bu nâm yâd edilince sahâbesi bilcümle hemnâmlardan ayrılıyor. Kesb-i imtiyâz ediyor! Efendim tarife sığar şey değil! Hele gözleri yek lahzâda insanı meshur ediyor. Uzun saçları buğday gibi sarı olarak perişân hâlinde baldırlarına kadar sarkıp gidiyor.

Bu aralık lakırdısını kat’ederek: “Vay şeytan oralara kadar göz gezdirebildin hâ!” dedim.

O vakit cevaben: “ Hây hây!” dedi.

Bunu müteâkip şimdiye kadar birkaç kere sabırsızlık alâimi irâe etmiş olan zât hemen kısaca vahdetâmiz bir suretle selam vererek bizi terk etti gitti.

Şarl arkasından yetişerek onunla birkaç lakırdı teâtî ettikten sonra döndü, geldi.

Octave yine bahse devam ederek: “Bernard orada olmadığından kendisine arz-ı hizmet etmeye gittim.” dedi.

Şarl bu aralık bir sükûn-u manidâr ile kelâma karışıp bir vech-i âti muhâvere cereyân eyledi:

--- Octave sen Mösyö Bernard’ı tanımıyor musun?

--- Hayır! Hiç gördüğüm adam değildir.

--- Tamam öyle ise pek güzel bir muâmelede bulundun.

--- Ne var bir şey mi yaptım?

--- Canım bu yanımızdan ayrılıp giden adam Mösyö Bernard denilen zâttır.

--- Pekalâ ammâ niçin bana ihtâr etmedin?

--- Birçok işaretler ettim fakat sen hiçbirine dikkat etmedin çünkü bir kere lakırdıya başlayınca seni kim durdurabilir ki ben muvaffak olayım.

--- Fakat şu saatte elbette Bruxelles’de bulunması lâzım olan bu zâtın Paris’te Montmartre sokağında bulunacağına kim inanır!

--- Behey lâfperdâz senin de böyle bilmediğin bir adamın önünde sonra hesâbını veremeyeceğin muâmelâtтан bahsetmek nene lâzım!

--- Senin bir derse ihtiyacın var, Allah vere de bu ders sana ağıra oturmasın.

--- Bundan sanki ne demek istiyorsun?

--- Mösyö Bernard gayetle hadîd bir adamdır.

Bana dedi ki: “Senin dostun, zevzek, boşboğaz, kâzib birisidir. Sokağın ortasında bir rezâlet çıkarmak istemedim kendini bir darbe-i hakârete hedef olmuş sayabilir bu akşam şâhitlerimi kendisine göndereceğim.

--- Onunla düello etmek hâ! Bu kâr-ı akıl değildir. Ben Madam Bernard hakkında herkes ne diyor ise onu söyledim fazla bir şey ilâve ettim dersiniz yalandır.

Mesela saçlarının güzelliği hakkında medh ü senada bulundum; melâhat-ı simâca orta halde bir şeydir (Mösyö Octave korkudan az kaldı ki Madam Bernard çirkindir diyecekti) Ben Madam Bernard ile yazıhânesinin kafesleri arkasından ancak bir kere görüştüm kendisine arz ettiğim hizmete birkaç kelimât-ı zarîfâne ile tezyinât vermek istedim ertesi günü betekrâr bulunduğu mahalle gittiğimde, meşgûliyeti görmeye mani olduğundan, eğer emtiâmıza lüzum görülür ise bulunduğumuz mağazaya işâr edeceği beyânıyla bana lüzum-u tebâüdü ihtâr eyledi.

“İşte Madam Bernard ile beynimizde cereyân eden münâsebet bundan ibarettir.

Eğer bundan dolayı kocasının intikâmına arz-ı vücûd etmeye bir mecbûriyetim olacak ise onu bilmem!” diyerek Octave kemâl-i ızdırâb-ı kalple sözü kesti.

--- Dostum Octave, vakîâ hakkın var o güzel kadının hem naklettiğin suretle bir şeyine mazhar olmak ve hem de fazla olarak kocasıyla düello etmek!

Bu güç bir şeydir değil mi? Husûsiyle Mösyö Bernard kılıç oynatma husûsunda mâhir olduğu gibi nişancılıktaki mahâreti de bundan aşağıya kalmaz!

--- Bu adam her gün silâhâneleri dolaşacağına ticâretle meşgûl olsaydı daha iyi etmiş olurdu!

Böylelere de tâcir deniyor asıl câlib-i dikkat olan cihet bundadır!

--- Octave birâder herifi ayıplamaya pek de hakkın yok, çünkü güzel karısı bulunduğundan senin gibiler ile işi çok bulunur.

Binâenaleyh istimâl-i eslihâda kesb ettiği mahâret kendisi için bir zarûrettir denebilir.

--- Canım ben onunla düello etmeyeceğim vesselâm. Çünkü ben bir şey yapmadım ve hiçbir şeye teşebbüs etmedim.

--- Pekalâ ammâ aksini inandırmak istediğin neden ileri geldi?

--- Canım size bir şaka etmek istedim onu da yüzüme gözüme bulaştırdım dilimden bir kazadır çıktı şimdi bunu uzatmakta bir manâ var mı?

--- Canım! Biz ne yapalım? Herife fenâ tesir etmiş, seninle düelloya kalkmış!

Sen şâhitlerin önünde kendini beri göstermeye gayret et bakalım ne olur.

--- Amân dostlarım tek beni şu belâdan kurtarınız da ben şâhit falan istemem! Bu müthiş adamın elinde vücudumu av edemem! Ciddi olamayan bir söz uğrunda vücûdumu rahnedâr edip de ibrâz-ı hamvkat eyleyemem.

--- Pekalâ söylediklerini tekzip etmeye ve böylece tâlib-i afva râzı mısınız?

--- Hay! Hay! Ne isterseniz yapmaya hazırım tek şu heriften kurtulmuş olayım ve bir şaka uğrunda telef olmayayım da!

--- O halde sana yardım ederiz benimle Leon senin şâhitlerin oluruz.

--- Pekalâ edersiniz bu rey hiç itiraz götürür bir şey midir ya?

--- Bu teklifi katî suretle kabul ediyorsun demek? Pekalâ !

Şimdi evine git hazırlığını gör ihtimal ki muvaffak olamayız ben hasmını nerede bulacağını bilirim şâhitlerini göndermeden evvel icâbına bakmak lazımdır. Biçare dostum sen cesareti yine elden bırakama.

Bunun üzerine kemâl-i heyecânla Octave’ın elini sıkarak ondan ayrıldık ve biçare Octave can korkusu yüreğinde olduğu halde gitti.

Octave uzaklaştıktan sonra refikime: “Bu iş pek fena tesâdüf etti çünkü öğleden sonra işim var.” dedim.

Şarl cevâbında dedi ki: “Sen sıkılma! İşin mukaddemâtını ben yalnızca tertip ettikten sonra neticesini sana yazarım.

Akşam filvâkıa âtîdeki mektubu aldım:

“Her şey yolunda, yarın sabah alafranga on birde, Beignon’da sabah taâmı edilecektir. İmza-Şarl”

Tamam sabahleyin saat on birde Beignon’da bulundum.

Şarl ile Octave benden daha evvel gelmişlerdi.

Octave söze başlayarak der ki:

--- Şarl haylice meşakkat çekmiş görünüyor. Çünkü bu Mösyö Bernard vahşî bir adamdır. Doğrusu bu karışık işten beni kurtarmaya sarf u gayret ettiğinden dolayı Şarl’a teşekkür borçluyum. Şarl işler yolunda olmak için sarf u gayret etmekliğim lâzım geleceğini talep ediyor vâkıa hakkı var.

Ne ise bir sabah taâmı ile bu işten kurtuluruz her ne kadar tuzluca oturdu ise de yine ucuzdur.

Octave sustuğu sırada Mösyö Bernard, bir gün evvelki gibi düzgün ve metânet-nümûn bir halde oldukça süslü bir surette içeriye girdi ve şapkasıyla hafifçe bir suretle resm-i temannâyı icrâ etti.

Kendisini takip eden şâhitleri ise Mösyö Bernard’ın ini’kaspezîr etvârı denebilecek bir surette Bernard’a müteşâbih bulunduklarından hemen hemen bunlar kendisinin iki timsâl-i taklîdîsidir denilebilir idi.

Her ne ise bunların odaya girmesini müteâkip Şarl koluyla Octave’ı dürterek tamam şimdi sırasıdır göreyim seni dedi.

Bunu üzerine Octave kelâma mübâderetle boğuk bir sadâ ile dedi ki: Mösyö vâhî bir latîfeye herkes indinde hâiz-i riâyet ve hürmet bulunan bir namuskâr kadının

ismini karıştırdığımdan dolayı pek ziyâde müteessif oldum. Eğer kimin huzurunda olduğumu bile idim...

Derken Mösyö Bernard sözünü kesip soğuk bir tavırla: “Ondan eminim eğer burada görüşmeye idik başka yerde mülâkat etmekliğimiz lâzım gelecek idi.” dedi.

Yemek masasına oturulur. Fakat Mösyö Bernard’ın sert cevabı Octave’ın iliklerine kadar tesir ve meduvvîn arasında bürûdeti tevfir eyledi.

Mösyö Bernard ile şâhitlerin kemâl-i metânetle tenâvüle devam ve muhâfaza-i sükût ile beraber kuru kuru içmeye bezl-i ihtimâm ediyorlardı.

Gide gide içkinin tesiriyle perde-i sükût kalkmağa başladı.

Mükâlemeye germî-i tâm verildi.

Octave birkaç kadeh şampanya nûş etmiş üzerine bulunduğu mevkîi unutarak, az kaldı ki mahûd hikayelere başlayacaktı.

Bereket versin ki o sırada Mösyö Bernard ayağa kalkarak ziyâfetten dolayı idâre-i akdâh edilmesini teklif edip sevgili Mehano Azmaz’ın aşkına nûş edelim diyerek içildikten sonra yine kemâl-i metânetle söze devâm edip: arz-ı teşekkür ve ihtirâm ederim ziyâfetiniz pek mükemmel, idâmesi pek nefis ve içkileri civanmerdâne bir suretle tertîb edilmiş.

Artık şükrâne-i ziyâfet olmak üzere size meseleyi ikrâr ve itirâf etmeye mecbûrum.

Ben Mösyö Bernard de Bruxelles değilim fakat ben olmaklığım mümkün idi bu size bir ders-i ibrettir bademâ bilmediğiniz adamların önünde bîmühâba ıtlâk-ı lisân etmeyiniz ve hiçbir şeyde medhali olmayan namuskâr bir kadını mevzubahis etmeyiniz dedi. Bu kelâmı müteâkip müteselsil kahkahalar gûnâgûn handeler meclis-i ziyâfeti mâlâmâl etti Octave’ın çehresini hiç sormayın şâyân-ı tersîm-i tebeddülât-ı müressem idi.

Octave nâzikâne bir suretle davranıp doğrusu bu ders değdi dedi ve Şarl’ın kulağına eğilerek fakat tuzluca oldu fıkrasını dahi ilâve etti.

Bundan istifâdeye gayret edeceğim ve beni zarardîde eden âdetten vazgeçeceğim diye nâdimâne etvar gösterdi.

Octave kelâmı hadd-i hitâma îsâl ettikde şu beni takdîm edeceğin zât kim idi yani görmüş olduğumu tahattur ettiğim kimse necidir diye sual ettim.

Cevabında Paris'in meşhur aktörüdür filan tiyatrodadır diğer iki refiki dahi kendisiyle beraberdir bu gece bize bir de loca bileti veriyor dedi.

Bu güzel günümüze bir hâtîme-i rengîn vermek içindir diye hatm-ı kelâm eyledi.

Muharriri: Edvar Proton Mütercimi: Süleyman Suphi

[*Umran*, Cilt. 1, Nu. 6 (Aralık 1887), s. 65-66]¹⁴³

5.9. Hikâye: Gülle

---Fransızcadan mütercem gayet müdhîk bir hikâyeciktir---

Sâl-i cedîdin hulûlü, Paris'in muhâsarası zamanında başımdan geçen tuhaf bir vâkıayı hâtırıma getirdi. Hakîkten bu vâkıada icrâ ettiğim vazife ile iftihar ederim.

Kâriîn-i kirâm emîn olsun! Onları ne ateşler arasına, ne muhâsara ve muhârebe yerine sevk edeceğim. Bahsimiz Paris'te "Trevisé" sokağında mukîm eczâ-yı kimyevîye zengin tâciri gayet müdebbire bir kadının zevci, güzel bir kızın pederi, mâhir sanatkâr, vatanperver vefâkâr fakat biraz politikaya ziyâde meraklı eski dostum Mösyö Dotabie'nin hânesine ait olacaktır.

Firâr etmek üzere eşyâsını ihzâr ile meşgûl iken şehrin taht-ı muhâsaraya alınmasından dostum fevkalâde mütehâyir kalmış fakat bunun sekiz günden ziyâde imtidâd etmeyeceği hakkındaki şâyiâyâ emniyet ederek teselliyâb olmuştu. Müdebbire zevcesi kocasından daha tedbirli davranarak hâneye o kadar me'külât ve meşrubât cem eylemişti ki muhâsara üç ay mümted olsa bile familyaca hiçbir şeye ihtiyaç olunmayacaktı. Hatta iki inek beş on koyun birçok tavukları dahi tedârik

¹⁴³ Bu hikâye *Umran* dergisinin 6,7 ve 8. sayılarında tefrika olarak yayımlanmıştır.

ederek beslemeye koyulmuştu. Hakikat bir müddet sonra iddihâr ettiği zâhire fûruht etmek istese idi ağırlığınca altın alırdı.

Daha muhâsaranın ilk günlerinde ev halkı Madam Dotabie'ye duâ etmeye başladı. Bu duâcıların birincisi de ben idim. Her pazar ve perşembe akşamı sofrada benim için yer hâzır bulunur ve bir hafta zarfında me'külat darlığından çektiğim sıkıntının burada acısını çıkarırdım nasıl duâhân olmayayım ki bir hafta hemân yavan ekmeğe kaldığım halde buraya geldiğim gibi alâ tereyağlı yumurta ve tavuk dolmalarına kavuşurum hele şu itâme-i nefisenin dostumun fûruht ettiği emtia-yı ticâriye ile asla münâsebeti yok idi!

Sofranın misâfiri sâde ben değildim. Taâmımıza bir diğeri daha iştirâk eder idi. Bu misafir Anatole Berisou isminde ve fabrikanın birinci memuru ve Dotabie'ye şerîk-i ticâret ve damatlığa namzettir. Bu âlicenâb çocuk dostumun kızı olan Matmazel Kerterot'a çıldırırcasına âşık olmuştu. Anatole tatlı sîmâlı, zaîfçe, mahcûb bir delikanlıdır. Matmazel Kerterot dahi Anatole'un temâyülâtına pek gayr-ı mütehassîs davranmıyordu. Vâkıa bu hususta hiçbir söz teâtî olunmamış idiyse de gençlerin yekdiğere gösterdikleri meclûbiyet kızın peder ve mâderi tarafından anlaşılmış ve işbu izdivâc münasip görülmüş olduğundan mümanaât bîlüzum addedilmişti. Ne fâide ki harp meselesi işi dûçar-ı te'hirât ediyordu Anatole bilcümle Paris ahalisi gibi askerî mülkiye sınıfına kaydolarak onbaşı intihâb edildiğinden ve vazifesini her şeyde olan gayreti gibi icrâ ediyor idiyse de - doğrusunu söylemek lazım gelirse- mesû' diyeti geri bırakan bu meseleye ta'n ve teşni'den beri durmuyordu.

Anatole'un muhârebât ve mücâdelâtı ta'riz vadisinde îrâd ettiği sözler Mösyö Dotabie'nin mûcib-i iğbirârı olurdu. Dediğim üzere dostum gâyet vatanperver olduktan mâadâ muhârebâtın sur-u icrâi yesine ve planlarına gâyet meraklıdır. İşin fenâ ciheti de şu idi ki bu aralık Tan gazetesi vilâyâtta asâkir manevralarına dair birtakım bendler neşrine başlamış idi ki muharrîrin sarf-ı hisâlinden ibaret malumâta müstenîd olan bu bendler dostumun bütün bütün vatanperverlik hissini tahrîk ediyordu.

Dostum, Tan'ın hayalâtını ciddi telakkî etmişti. Anatole bilâteemmül Tan'ın neşriyâtını cerh vadisinde bazı mûlahazâta mütecâsir oldu mu, artık Mösyö Dotabie'nin hiddetini seyretmelidir! Güç hal ile aralarını bulabilirdim.

Yeni bir misafirin daha zuhûru hâl-i hâzırı tebdîl etti. Bir akşam az geççe gelmiştim sofrada oturmak mutâdım olan yerde diğer bir zâtın bulunduğunu gördüğüm gibi hayrette kaldım bu meçhûl zât kırmızı suratlı, uzun boylu, geniş omuzlu velhâsıl iri yarı bir adam idi. Pejmürde bir yüzbaşı elbisesi lâbis idi ki elbisesini gören vehle-i ûlâda aldanabilirse de nazar-ı tetkîkten geçirildiği gibi mâhiyeti tahkîk eder. Bana kalsa bu adam elbisesini bir tiyatrodan aşırmış olsa gerektir.

Mösyö Dotabie merkûmu irâe ederek:

--- “Coubouda” fırka-i askeriyesi yüzbaşısı Mösyö Rebiar'ı takdîm ederim dedi. Karnımı doyurduktan sonra herife dikkatlice baktım. Herifin taâm esnasında naklettiği hikâyelerini dinleyip itimâd edenler merkûmu bahâdrân-ı zamânın serfirâzı olarak kabul etmelidir. Nasıl olup da bu münâsebitsiz adamın müsâmeremize dâhil olduğunu bir türlü anlayamadım. Hele Madam Dotabie meseleyi anlattı da meraktan kurtuldum: Bizim Madam sabahleyin “Pevassenoir “ sokağından bir iş için geçerken ayağı kayar düşer ve bayılır. O aralık geçmekte olan Mösyö Rebiar merkûmeyi kaldırarak yakındaki eczâhâneye götürerek müdâvât eder, Madam dahi makâm-ı teşekkürde akşam taâmına davet eder. Misafirimiz bir akşamlıktır diyerek teselliyâb oldum.

Herif hikâyeyi açtı. Birtakım vekâyî nakline başladı ki vekâyî-i mezkûrede ibrâz ettiği besâlet ve şecaâte hayrân olmamak kâbil değildir. Gayet mühim bir mesele-i ticâriye için bütün Avrupa'yı keş t ü güzâr ettiğini Coubouda'da maiyetinde on bin kadar askeri bulunduğunu, şöyle cesur, böyle bahâdır olduğunu tatlandırarak ballandırarak anlatmaya başladı herifin gevezeliğinden ruhum sıkıldı. Bir mazeret vesîle ederek taâmdan sonra savuştum. Bu defalıkla herzegûdan yakayı kurtardım sanıyordum meğerse hata ediyordum. Herif çam sakızı gibi imiş! Haftaya geldiğim vakit dahi müsâmeremize dâhil buldum. Bilahere o da bizim gibi misafirperver madamın daimî misafirleri sırasına geçti.

Hikâyâtıyla Mösyö ve Madam Dotabie'nin hüsn-ü teveccühünü kazanmaya başladı. Bu hüsn-ü teveccüh zaman geçtikçe te 'yid ediyordu. Aksi gibi bu aralık zavallı Anatole bir muhâcemede yaralanıp hasta düşmesin mi? Üç dört haftalar müsâmerelerimizde bulunamadı.

Kesb-i ifâkat edip geldiği vakit o da meçhûl yüzbaşının az müddet zarfında familya erkânı nezdinde -Matmazel Kerterot müstesnadır ha- kesbettiği teklifsizliğe hayrân kaldı.

Yüzbaşı nihâyetü'l-emr Matmazel Kerterot'a dahi göz takarak familyasından izdivâca talep eylesin mi? Artık sabrım tükendi! Sûret-i mutlakada müsâmerelerimizden def etmeyi tasmîm ettim.

Hattâ bir akşam gelip de Matmazel Kerterot'u fevkalâde muzdarib ve gözleri şişmiş olarak gördüğüm gibi hemen kararımın icrâsına teşebbüs ettim. Zira şüphem yok idi ki kızın kederengîz bu hâli pederiyle kendi beyninde istemediği bir madde için olan bir maddeden neş'et etmiştir.

Bu aralık sâl-i cedîd hulûl etmişti. Madam Dotabie'ye sene hediyeleri takdîm etmek âşikâr idi.

Yüzbaşı bile bir gün evvel madama:

--- Azîzem Madam, size gâyet dikkatâmiz bir hediye göstereceğim, demişti.

Sene başı günü oldu. Anatole gâyet kıymettâr bir hediye getirdi. Bizim yüzbaşı ise ne hediye getirse beğenirsiniz? Bir Alman şapkasının içine kestane şekeri doldurup getirmesin mi?

Madam Dotabie sordu ki:

--- Amân bu şapka nedir?

--- Ne olacak madam, şapka ile beraber sahibinin başını dahi arz edebilirdim ammâ vakit geçmiştir.

--- Ne? Sahibini siz mi öldürdünüz?

--- Evet kulunuz madam! Böyle bir hediye de herkes getiremez zannederim.

Nasıl olup da bu şapkayı elde ettiğine dair herzegûmuzun bize naklettiği vâkıayı size anlatıp başınızı ağrıtmak istemem. Artık onu sizin kuvve-i muhayyilenize terk ederim. Sıra bana gelince dedim ki:

--- Vakıa arz edeceğim hediye yüzbaşımızın hediyesi kadar câlib-i dikkat olamaz ise de ben de nedretini iddia edebilirim. Lakin henüz vürûd etmedi. Biz taâm ederken vürûd edeceğine şüphem yoktur.

Taâmdan sonra sigaraları içre iken bir hizmetkâr gelip benim nâmıma bir şey getirdiklerini ve salonda masanın üzerine koyduklarını söyledi.

Cümlemiz salona geçtik. Masanın üzerinde kağıtta sarılı mavi kurdela ile bağlı bir şey duruyordu.

Madam Detabie dedi ki:

--- Acaba bu nedir?

--- Yorulmayın bulamazsınız. Hediye bir gülledir.

--- Gülle mi?

--- Dostum Mösyö Dotabie çok defalar atılmış bir gülle tanesini görmek istediğini söylerdi. Talebim üzerine topçu binbaşlarından dostum Roland göndermiştir. Bu vâkıa atılmış ise de toprağa saplanıp patlamamıştır.

Kağıdı yırttım, siyah, müthiş gülle meydana çıktı. Mösyö Dotabie kemâl-i memnûniyetle dedi ki:

--- Teşekkür ederim, dostum, bununla odama bir saat yaptırım.

Madam Dotabie:

--- Ya patlarsa?

Ben:

--- Emin olunuz madam, dostum boşaltmadan göndermeyeceğini va'd eylemişti. Mektubu da içinde!

Mektubu açtım. Yüksek sesle okumaya başladım ise de ilk satırdan rengim değişti, ellerim titremeye başladı.

--- Ne oluyorsunuz?

--- Ya Rabbî.... Şu ki.... Okuyayım da dinleyiniz....

Sûret-i Mektup

Azîz dostum,

İşte istediğin gülleyi gönderiyorum. Lâkin içini boşaltacak bir silahçıyı ordumuzda bulmak kâbil olmadı. Hemen Opera caddesindeki silahçıya götürünüz. Bu hususta mahâreti bence müsellemdir. Fevkalâde ihtiyatlı bulunmalısınız. Üzerine bir şey çarpmasın savrulmasın. Cüzî bir darbe ile gülle patlayabilir!

Herkeste havf ve dehşet alâmetleri!!! Madam Dotabie bağırarak dedi ki:

--- Allah aşkına! Götürünüz! ... Salonumda patlamamış bir gülle! ...

--- (Elimi uzatarak) Ya Rabbî! ...

--- Dokunmayınız!

--- Rahat olunuz. Getiren adam götürür.

Hizmetkâr:

--- (Titreyerek) Lâkin efendim, getiren adam gitti!

Bir daha dehşet alâmetleri!!!

Ben:

--- O halde ben götüreyim.

Mösyö Dotabie:

--- Sen olmaz! Opera caddesine kadar götürecek kuvvetin yoktur ! Ya düşürürsen!!!

Anatole götürmek istedi. Madam ona da sarılarak:

--- Sen hiç olmaz! diye bağırdı.

Mösyö Dotabie dedi ki:

--- Bu kuvvetli bir askerin işidir! Şükrolsun ki yüzbaşımız buradadır!

Yüzbaşı:

--- Ben mi?

--- Evet, sizin kuvvetiniz buna kâfidir. Gülle ve kurşunlar ile bir mektep çocuğunun topaçlarıyla oynadığı gibi eğlendiğinizi siz söylemiyor muydunuz?

Yüzbaşı:

--- (Sararak) Afedersiniz! Afedersiniz ammâ! Sabaha kadar beklesin nasıl olur! Yarın silahçıyı çağırırız!

Madam:

--- Sabaha kadar mı? Bu gece gözümeye uyku girmez! Hayır, hayır! İllâ bu gece evimde kalmamalıdır!

Ben:

--- Ey ne yapalım. Ben olmaz, Anatole hastadır!

Dotabie:

--- Canım yüzbaşımız deruhte eder, haydi dostum, şunu götürünüz!

Yüzbaşı fena halde bozuldu. Biraz düşündükten sonra dedi ki:

--- Doğrusu da budur. Yalnız yayan bir adamın gülleyi bu kadar uzak bir yere götürmesi tehlikeden hâli değildir. Allah saklasın! Ayak kayacak olsa! Araba ile götürmek herhâlde evlâdır.

Dotabie:

--- Ey! Gece yarısı arabayı nerde bulalım?

Yüzbaşı:

--- Dostum Jean Ral Brebant'ın arabası med'uv olduğu balonun kapısının önündedir gider getiririm. Bu husûsta sözüm geçer!

Madam:

--- Haydi öyle ise. Çabuk olunuz.

Yüzbaşı:

--- Şimdi!

Deyip şapkasını giyerek hemen çıktı!

Allah selâmet vere! Artık avdet etmez zannederim.

Herkes kemâl-i havf ile bekliyordu. Anatole dedi ki:

--- Bana müsâade etmeliydiniz.

Dotabie:

--- Hele şuna bak! Hâline bakmaz da kendisinden büyük teşebbüslere mütecâsir olmak ister! Tam yüzbaşının işidir.

Madam:

--- Allah vere de çok bekletmese!

Ben:

--- (Gülerek) Bekleteceğine emîn olmalısınız. Zirâ gelmeyecektir!

--- Gelmeyecek mi?

--- Öyle ya, Jean Ral Brebant'ın hânesine gitmek için sağ tarafa sapmak lazım gelir ki yüzbaşımız sokaktan sol tarafa gitti! Ne de hızlı gidiyordu!

--- Tuhaf! Bu ne demek olacak!

--- Bu şu demektir ki sizin yüzbaşınız doğruca bir hilekârdır! Şu vesîe ile hilekârlığını isbâta muvaffak oluşuma doğrusu pek memnunum!

Deyip elime aldığım bir kitabı şiddetle güllenin üzerine vurdum. Güllemiz parça parça oldu. Şekerli çikolatadan mamul olduğu için ortalığa yayıldı! Herkeste bir kahkaha!

Bu sayede üç ay sonra Anatole, Matmazel Kerterot ile izdivaç etti! Yüzbaşyı sorarsanız, gidiş o gidiş oldu!

Ahmed İhsan

[*Umrân*, Cilt. 1, Nu. 8 (Ocak 1888), s. 89-92]¹⁴⁴

¹⁴⁴ Bu hikâye *Umrân* dergisinin 8. sayısında tek parça olarak yayımlanmıştır.

5.10. Hikâye: Hem Asilzâde Hem Haydut

“Fransızcadan”

1849 senesi kışında Madrid’in en birinci salonlarından birinde verilmekte olan baloda hâzır bulundum.

Bütün nazarlar Madam Labaron de Miroza’ya atfedilmiş idi. Labaron, Lima şehrinde tevellüd etmiş ve Portekiz generallerinden biriyle akd-i izdivâc eylemiş ise de zevcinin pek çabuk vukû ‘-u vefâtıyla dul kalmış idi. Nihâyet Madrid’e gelerek orada ikâmet eylemekte ve fevkalâde hüsün ve cemâliyle bütün İspanya asilzâdegânının matma ‘-ı nazarı olduğu gibi Madrid güzellerinin dahi nazar-ı hasûdânelerini kendine celb etmekte idi.

Baloda Labaron’un yanında cemâlinin meftûnu olduğu hâl ve tavrından anlaşılan İsveçli Kont Valerin nâmında bir delikanlı bulunmakta idi.

Bu asilzâdenin çehresi nazar-ı dikkatimi celbetti. Kendisini dikkatle muâyene ettim. Bu Kont ile ancak bir defa ve münasebetsiz bir mahalde gördüğüm şahs-ı garîb arasında pek ziyâde müşâbehet var idi.

Kendisiyle iyi görüştüğüm Kontes Santaflor önümden geçer iken biraz tevakkuf etmesini ricâ ettim bir tarafa geçerek şu sualleri sormaya başladım:

--- Kont de Valerin’i tanır mısınız?

--- Pek iyi tanırım.

--- Ne ile meşgûldürler?

--- Ne ile mi meşgûl bulunur? Güzel Baron de Miroza’nın dest-i izdivâcına nâil olmak için uğraşıyor.

--- Nâil olabilecek mi?

--- Baron’un eli o kadar küçük ki kendi üftâdelerinin parmakları arasından kayıp çıkıyor. Hiçbiri bu nazik eli derdest edemiyor.

--- Bu adamın Kont de Valerin olduğuna emin misiniz?

--- Sarışın olduğunu nasıl görüp duruyorsam Kont de Valerin olduğunu da öyle biliyorum. Lâkin bu sualler niçin Allah aşkına? Ne o kendinizi müstantık mı nasbettiniz Mösyö Damonville?

--- Azîzem Kontes, Kont de Valerin'e pek ziyâde benzetiyorum da...

--- Kimi?

--- Üç ay evvel beni tevkîf eden bir eşkıyâ çetesi reisini.

--- Zannederim aklınızı kaybediyorsunuz azîzim Damonville. Gâlibâ Madam Labaron'a bu akşam pek ziyâde baktınız gözleriniz kamaşmış da etrâfı iyi göremiyorsunuz.

--- Kontes, bana bir lütuf etmek ister misiniz?

--- Nasıl lütuf? Hırsız var diye haykırayım ve Kont'un üzerine atılarak sıkı sıkı ellerini ayaklarını mı bağlayayım?

--- Canım beni dinleyiniz. Kont de Valerin'in bulunduğu cemiyete karışmak istiyorum. Beni onların yanına götürünüz ve benden haydutlar hikâyesinin naklini isteyiniz.

Kontes Santaflor tebessüm ederek onlara doğru yürüdü ve beni göstererek:

--- Madamlar! Mösyö Şövalye Damonville'i size takdîm ile kesb-i şeref ederim. Güzel bir haydutlar fıkrası biliyor. Ve size nakletmeyi nihâyet derecede arzu ediyor. Bu arzusu hâsıl olmazsa kahrından helâk olacak. Doğrusu ya bana va'dettiği polkayı oynamadan ölmesini bir türlü kalbim istemiyor. Rica ederim şunun hikâyesini dinleyiniz.

Biraz fısıltıdan sonra güzel madamlar beni dinlemek için sustular.

Ben de Kont de Valerin'e tevcîh-i kelâm ederek fıkrayı nakle başladım:

--- Bundan üç ay mukaddem Minares'e gidiyordum. Vakit gece ben de yalnız idim. Nivaou ormanını geçerken Kont de Valerin gibi uzun boylu bir mösyö yolumu keserek nezâketle para kesemi teslim etmemi etmediğim hâlde hayatıma kastolunacağını ifhâm etti.

Hırsız terbiyeli olursa yolcunun yalnız nâzikâne para kesesini ister. Ben de böyle bir saygılı hırsıza tesâdüf etmiş isem de ne çâre ki cüzdanımı unutmuş idim. Yanımda bir akçe bile yok idi.

Vukû ‘u hâle ve sözüme emniyet etmez ise üstümü başımı aramasını beni tevkîf eden hayduta söyledim. Cevap verip dedi ki:

--- Allah etmesin. Asilzâdesiniz sözünüze itimâd ederim. Birkaç altın için hiçbir vakit yalan söylemeyi irtikâb etmezsiniz. Seyâhatinizde devâm etmek için kesemi kabul etmenizi rica ederim. Her ne kadar Mösyö Şövalye Damonville için pek az ise de olanını takdim ediyorum.

Bu teklîfi kabul etmekten içtinâb ediyordum. Benim bu hareketim üzerine hırsızım sözünde devam etti:

--- Evet anlıyorum tekayyüdle davranıyorsunuz size bir şey hediye etmeye cesâret etmiyorum ancak birkaç para ikrâz ediyorum bunu kabulden imtinâa bir sebep olamaz işte size bu deynin te’diyesi için de bir tarîk: Şu hançerin demirini siz alınız kabzası da ben de kalsın her kim her nerede olursa olsun bu kabzayı size gösterirse demiri iâde eder ve akçeyi de teslim eylesiniz.

Bunları söyler söylemez keseyi avucuma ve hançeri önüme koyarak kayboldu gitti o vakitten beri ne haydutu gördüm ne de kabzayı bana irâe eden oldu. El’an hırsızımın borçlusuyum.

Hikâye bitince Kontes Santaflor dedi ki:

--- Hani hançer nerede?

--- İşte burada.

Diyerek cebimden küçük bir hançer kabzası çıkararak hâzirûna irâe ettim. On kadar madam mini mini elleriyle bu müthiş aleti muâyene ettiler.

Hikâyeyi dinleyen bir çapkın delikanlı diyor idi ki:

--- Nivaou ormanı nerede acaba? Tevkîf olunmak için ben de gitsem...

Labaron Miroza hançeri muayene ettikten sonra:

--- Mutlak bunu bir peri vermiş dedi hemen Kont de Valerin cevap verip:

--- İhtimâl sarrâfınızın işidir, dedi.

Bu esnada mûsîka bir vals çalmaya başlamasıyla benim hikâyemi dinleyen madamlar dağılıp oyuna dahil olmak için gittiler. Biz Kont de Valerin ile karşı karşıya ve yalnız kaldık. Etrâfına dikkatle bakıp kimse olup olmadığını muâyene ettikten sonra avucunda tuttuğu bir şeyi göstererek yavaşça dedi ki:

--- Bunu tanır mısınız?

Dikkatle baktım. Bendeki hançerin kabzası idi. Bir adım geri çekilerek hayretle:

--- Demek aldanmamıştım. Ormanda gördüğüm siz idiniz, dedim

--- Evet ben idim. Lâkin ricâ ederim susunuz. Şimdi burada Prens Loridas'ın hânesindeyiz ben de size on lui altını ikrâz eden Kont de Valerin'im. Lütfen deyninizi te'diye eder misiniz Mösyö?

Borcum olan on altını kendisine teslim ettikten sonra dedim ki:

--- Lâkin siz nasıl adamsınız?

--- Burası pek uzun ve firâklı. Hem şimdi balodayız.

--- Lakin Mösyö istikbâli düşünmüyor musunuz?

--- İstikbâl mi? İhtimâl benim için hiç yoktur. Şu kadını görüyor musunuz Mösyö, hayâtım baht ve ikbâlim o kadının elindedir. Onun için dünyada her bir şeyi yaparım. Her fedâkârlığın icrâsına hâzırım. Eğer dest-i izdivâcımı kabul ederse işte o vakit...

Sözünü burada keserek beni bıraktı gitti. Vals hitam bulmuş idi. Bu garip şahıs da gülerek kolunu Madam Labaron de Miroza'ya takdîm ediyordu.

Birkaç gün sonra bütün Madrid ahâlisinde bir hareket görülüyordu. Kadın erkek çoluk çocuk birçok kesân sokaklara dolmuşlar güzel madamlar balkonlara çıkmışlar bazı merâklılar da evlerin dâmlarından aşağı bakmakta bulunmuşlar idi. Vakit vakit kalabalık içinden “Na işte geliyor ıraktan görüyorum” sadâları işitilir ve bir cemaatin velvele ve şemâtet ile bir cihete hücum ettikleri görülüyordu.

Bu derece merakla beklenen zât-ı meşhûr acaba kim idi? Bir eşkıyâ reisi olup akıl ve hayâle gelmeyen ef'al ve harekâtıyla cümleyi havf ve dehşet, beht ve hayret içinde bırakmış idi.

Bu aralık bazıları bu reis-i eşkıyânın bir asilzâde olduğunu söylüyorlar birtakımı da buna isnâd ederek garip fıkralar naklediyorlardı.

Nihâyet bu garip şahıs zincirbend ve dört tarafı askerle muhât olduğu hâlde göründü.

Uzun boylu ve vakarlı olup vaziyet-i asliyesini ve tavr-ı mağrûrânesini cesâret ve metânetini asla kaybetmemiş idi. Ahz olunmuş olan cânî haydutun Kont de Valerin olduğunu tanıyan Madrid kibâr cemiyetlerinin hayret ve taaccübü nihâyet dereceyi bulmuş idi.

Mahbûs saray meydânını dahi asla tavır ve hareketini tebdîl etmeyerek mürûr etti. Boğazına takılmış olan ağır gerdanlığı ipek bir boyun bağı gibi taşıyor kollarını kaplayan demirler de kendisine bir çift eldiven gibi geliyor idi. Bu esnada kalabalık arasından işitilen bir sadâ gürültüyü muvakkaten kesmiş ve herkesin dikkatini celbetmiş idi.

Bir kadın sokağın orta yerinde düşüp bayılmış idi. Bu da Labaron de Miroza idi. Acaba midesi mi bulanmış veya başı mı dönmüş idi? Yahut fevkalâde bir ızdırâb-ı kalbe mi uğramıştı? İhtimâl Kont de Valerin'in şu son sözlerini tahattur eylemiş idi: "Dest-i izdivâcınızı ilelebet bahtiyâr edecek ve hayâtımı kurtaracak mısınız?"

Bu anda Labaron de Miroza'nın kalbinden neler geçtiğini söylemeyeceğiz lâkin aşağıda göreceğiz ki pek mühim şeyler geçmiş. Madrid sâkini muhâkemeyi ne kadar sabırsızlıkla bekledikleri kusûr olunabilir şimdiye kadar mestûr kalmış olan birçok garîp şeyler meydân-ı a'leniyyete çıkaçaktı... Lâkin muhâkemenin alenen icrâsı musammem olan ertesi gün bütün meraklıların ümîdi bir hava oldu gitti. Herkes beht ve hayret içinde kaldı.

Mahbûsu huzûr-u hâkime getirmek için bulunduğu zindanı açtıkları vakit De Valerin'den eser görememişlerdi... Zindan bomboş...

Bu havâdis Madrid’te pek çok kıyl ü kâli mûcib oldu. Labaron de Miroza’nın gece hapishâne civârında görüldüğü ve o sabah şehri terk ettiği haberi de başkaca herkesin dikkat ve taaccübünü celbeylemiş idi.

Seneler geçmiş ben de haydut veya asilzâde Kont de Valerin ile güzel Miroza’yı büsbütün unutmuş gitmiş idim. Cezâyir’de seyâhatim esnâsında küçük bir kasabada tesâdüf ettiğim bir vâkıa bunları bana derhâtır ettirdi.

Yolda giderken dört nefer omuzlarında sedye ile kasabanın civârında vuku bulan bir muhârebede birkaç yerden yaralanarak vefât etmiş bir zâbitin cesedini getirmekte olduklarını müşâhede ettim. Neferler “Âh ne kadar âlicenâp ve cesur idi!” diyerek bîçâre zâbitleri için izhâr-ı te’essür ve te’essüf eyliyorlardı.

İlerledim omuzlarında getirdikleri mülâzım elbisesini lâbis olan cesedin Kont de Valerin’in cesedi olduğunu tanıdım. Genç ve güzel bir kadın saçını başını yolarak âh u figân ederek meyyitin üstüne kapandı. Ve yaralarını gözyaşlarıyla ıslattı. Bunun da Baron de Miroza veyahut nâm-ı cedîdiyle Kontes de Valerin olduğunu tanıdım.

Valerin hakîkten kont olduğu halde bütün servetinin mahv u telef olmasıyla o cinâyeti irtikâb eylemiş idi. Labaron mahbûsu kurtardıktan sonra ahlâk ve vicdânını tasfiye ederek insan-ı kâmil sıfatına koymuş ve namuslu bir asker neferi olmuş olan De Valerin ile akd-i izdivâc etmiş idi.

Ertesi gün Kontes’i görmek için pek ziyâde çalıştım ise de muvaffak olamadım çünkü Cezâyir’i terk edip gitmiş idi.

Birkaç sene sonra Alma mevkiinde vukua gelen muhârebede mecrûhların yaralarını sarmak ve hasta ve bîçâregâna bakmak için bezl-i vücûd eden dindâr ve sâliha kadıncağız meydân-ı muhârebede yaralıların imdâdına şitâb ederken göğsüne isâbet eden bir kurşundan müte’essiren vefât etmiş ve tekâmîl ordu halkı bu bîçâre kadıncağıza bir büyük kumandân zâyi olmuş gibi ağlamışlardı.

Ordu efrâdı ekseriyâ kendisini hemşire Emely ismiyle telkîb ederlerse de asıl hemşire Kontes nâmı daha ziyâde meşhûr idi işte bu kadın Labaron de Miroza nâmını taşıyan Kontes de Valerin’dır.

Merkûme zengin, âkıl, zeki ve zarîf bir asîlzâde konta dest-i izdivâcını uzatmaktan imtina etmiş lâkin bir eşkıyâ sergerdesi ile akd-i izdivâc eylemiş ve bunun kesb-i safvet ederek şanlı bir asker olmasına sebep olmuştur.

Hayâtını kurtardığı zâtın muhârebede yaralanarak vefâtı üzerine vücûdunu mecrûhîne muâvenet için vakfeylemiştir ve nihâyet kendisi de o yolda teslim-i ruh ederek âlem-i fâniden el çekmiştir.

M. Sâdık

[*Umrân*, Cilt. 1, Nu. 26 (Eylül 1888), s. 22-23]¹⁴⁵

5.11. Bend-i Mahsûs: Roman Nedir?

Bir millet edebiyâtın kısm-ı mühimmini işgâl etmesi lâzım gelen ve Avrupa’da bihakkın sâha-i edebiyâtta bir mevki-i mühim ihrâz eden “roman” lar hakkında tetebbuât ve tedkîkâtımız neticesi olan bazı mütâlaâ ‘tı beyan ederek bu hususta biraz da muhâkemâta girişmek ve roman nasıl yazılmak lazım geldiğini ve hangileri tercüme olunmak îcâb ettiğini bildirmek arzusunda idik ki bu arzumuz dahi icrâsına hâhişger olduğumuz birçoklarıyla beraber sırasını bekliyordu.

Bu defa İzmir’de neşredilen “Hizmet” gazetesinde birkaç haftadır bizim yazmak niyet eylediğimiz madde hakkında mübâhesâta girişilerek “Hikâye” unvan-ı umûmîsi altına bir makale neşredilmekte olduğunu kemâl-i memnûniyetle müşâhede ederek hemen mütâlaâ sına şitâbân olduk. Hakîkatın pek çok yerlerini değil hemen kâffesini efkârımıza mutâbık bulduk ki şu bendimizi yazarak fikrimize muhâlif gelen cihâtı dermeyân etmeyi ve bu ma ‘razda mütâlaâ ‘tımızı dahi bast ve temhîdi muvâfık bulduk, vâkıa mezkûr gazetenin son gelen nüshasında “hikâye”

¹⁴⁵ Bu hikâye *Umrân* dergisinin 26 ve 27. sayılarında tefrika olarak yayımlanmıştır.

bendi hakkında beyân-ı mütâlaâ etmek isteyenlerin bendin hitâmını beklemeleri tavsiye olunuyorsa da şu birkaç sözü söylemekten kendimizi alamıyoruz.

Refikimizin dediği gibi romanlarda kalb-i beşerin en mu'tenâ hissiyâtı ve cemiyet-i insâniyenin en mühim ahvâli hadde-i tedkîkten geçirilerek enzâr-ı kârii'ne arz olunduğu için onun muharriri bir hekim kadar şâyân-ı takdîr ve tahsîn ve eser bir şâirin mecmuâ-i eşâ'ından herhâlde daha câlib-i dikkattir. Hele bu mecmuâ-i eşâ'r sözünün şâmil olduğu kitaplara zamanımızda yetişen birtakım şâirlerin (!) zâde-i tabileri de idhâl edilecek olursa onlara nispetle romanların ne derece mühim tutulması iştibâhtan âzâde olur.

Filhakîka her cihette olduğu gibi bizde roman sanatı dahi hâl-i sabâvettedir. Şimdi ise roman tercümesine beda' edecek bir mütercim evveleminde rağbet-i umûmîyenin ne cihetle meyâal olduğunu pîş-i nazar dikkate alarak ona göre eser intihâbında bulunmaya mecbûr olduğundan mütercimlerimiz Garb'ın nazar-ı ehemmiyetinden dûr olmuş ve sarf-ı hayâlât u vâhiyeden ibâret bulunmuş âsârını tercüme ederek müdakkikîn-i hissiyât-ı beşeriye unvânına bihakkın sezâvâr olan "Doumazad" "Octave Föye" "George Ohnet" gibi eâzım-ı hikâyenüvisânın âsârı tercüme olunmuyor diye onları tahtie etmek muvâfık-ı hakkâniyet değildir. Üstad-ı mu'zamımız Ahmed Mithat Efendi hazretleri dahi esâmîsini ta'dâd eylediğimiz eâzım-ı üdebâ gibi birkaç zâtın âsârından en mu'tenâ bahâlarını tercüme ettikten sonra o meslekte devam buyurmamaya sarf-ı hayâlâtâ müstenid âsârın lisânımıza naklinde karar kılmaları elbette bir sebep-i meskatla müsteniddir ki bu sebep dahi olsa olsa zann-ı hakîrânemize göre roman kâri'lerinin bu cihetle meyyâl olmalarından ibâret bulunacaktır filvâkıa "La Dame Aux Camelias" ve "Serge Panine" ler mazhar-ı rağbet olmadı demek hata ise de biz sûret-i kati'yede biliriz ki bugünkü günde roman mütâlaâ eden zevâtın lâakal yüzde yetmiş hayâlperestâne yazılmış romanlardan hoşlanırlar. Hatta bendin muharrîri bile en terakkîperver ve en zeki bildikleri bir zâtın roman denilen şeyde vekâyi'nin çok, muhâkemât ve mütâlaâ'nın ise az olması lâzımgeleceğini dermeyân ettiklerini söyleyerek ibrâz-ı teessüf ediyorlar. Biz de kendileri ile beraber teessüfte iştirâk ederiz zirâ "Umran" ımızda dercini devâm ettiğimiz "Kruva Mor Kadınları" ismindeki roman kendilerinin medhinde bulundukları yolda yazılmış âsârın en mükemmeli ve müellifi ise yazdığı dört kitapla rağbet ve şöhret-i umûmîyeye mazhar olmuş "George Ohnet" olduğu halde

birçok yerlerden almış olduğumuz ihtârnâmelerde birkaç tanesi müstesnâ tutulursa intihâb ettiğimiz eserde roman denilecek vekâyî bulunmadığı ve sırf mütâlaâ 't ve muhâkemât-ı müellif ile memlû olduğu beyân edilmiştir. Lâkin biz bu sözlerden münkesîr ve “âyine-i hissiyât-ı insâniye” demek olan romanların tercümesinden fâri olarak birtakım hayâlî âsârı lisânımıza nakle şitâbân olmayacağız ammâ yeni usulde romanların kârî lerini tezyîd etmeye gayretle beraber ondan lezzetyâb olamayanların dahi iğbirârını mûcib olmak üzere karîben hâzırda bulunan “Emile Garbieux” ve yahut “Paul de Kock” un âsârından bir tercümenin dercine daha başlayacağız.

“Xavier de Montepin” yahut “Pierre Zakon” un âsârı bir gazeteye tefrika edilirse kârî leri binlerce tezyîd olunur derler. Halbuki Garb'ta bugün o nevi yeni yazılan romanlar eskisi kadar mazhar-ı rağbet olmadıktan başka dört beş defadan ziyâde tab olunamadığı görölüyor. Halbuki “George Ohnet” ve “Octave Feuillet” in âsârı kalîl olduğu halde dahi her biri yüzlerce defa basılmış ve el'an basılmakta bulunmuştur, demek ki Garb'te dahi eski usul romanlar rağbetten düşmüştür. Bu hal ise roman devrinin kûşâdından bir asır sonra zuhûra gelmiş ve bizde ise roman neşriyâtı pek yeni bulunmuş olduğundan o hali bulmak için şimdiden şikâyâta kalkışmak pek büyük bir acelede bulunmak demektir.

Zaten efkâr ve hissiyât-ı beşeriye üzerine mütâlaâ 't-ı amîkada bulunduktan sonra kaleme alınan bu gibi âsârın müellifleri ma'dûd ve âsârı ise ötekilere nisbeten pek cüzîdir. Mesela “George Ohnet” nin sebab-i işihârı “Demirhane Müdürü” ve “Kontes Sara” ve “Serge Panine” ve “Kruva Mor Kadınları” olup bundan başka ancak bir iki ufak tefek eseri daha vardır ve her biri ufak sahife ile beş yüzü tecâvüz etmemiştir. Halbuki “Xavier de Montepin” az bir müddet zarfında her biri en aşağıdan bin sahifeden mürekkekb olmak şartıyla belki beş yüzü mütecâviz eser yazmıştır! Vekâyî '-i basîte üzerine mübteni ve muhâkemât ve mütâlaâ 't-ı latîfe ve ruhfez ile müzeyyen bir eserden lezzetyâb olamayanlar efkâr-ı sathîye ashâbındandır demek de biraz aceleciliktir. Zira bugün âyine-i hissiyât olan âsârdan lezzetyâb olmayarak hayâlâta münhemik bir adamın roman okuya okuya nihâyet tebdîl-i fikir edeceği ve bu cihete meyelân edeceği mesâil-i müsbitedendir. Zirâ nefsimizde dahi müsbitedir ki henüz kitap okumaya başlayan bir şahsa birdenbire “Ladam O Kamelya” yı arz etsek hiçbir şey anlamaz ve fırlatıp atar, halbuki onun eline “Lü'lü Esfer” verirsek kemâl-i hâhişle mütâlaâ 'sına koyulur, lâkin o yoldaki âsârı okuya

okuya birtakım safsatadan ibâret olduğuna zihnen kâni olmaya ve tesâdüfât-ı garbiye ve muhayyirü'l-ukul cinâyât-ı müthîşeden canı sıkılmaya başlayınca “Serge Panine” ve “Kruva Mor Kadınları” gibi âsârın mütâlaâ’sından lezzetyâb olmaya başlar.

Esasen bu mütâlaâ tımızı “Hikâye” bendinin muharriri dahi sonunda tasdik ederek hayâlât ve vakâyi-i müthîşe ve cinâyât esasları üzerine mübteni âsârın çocuklarımız ve ta mîk-i hayattan mücteneb adamlarımız için lâzım olduğunu dermeyân ederek ciddi ve hikmetâmiz erbâb-ı mütâlaâ bulunmaz mı? diye feryâd ediyorlar.

Hemen yalnız çocuklarımız ve ta mîk-i mesâil-i hayattan mücteneb adamlarımız bugünkü günde roman kârii safını teşkîl ettiği için ve kitabı neşreden adam hiç olmazsa sarf ettiği masrafı olsun çıkarmaya mecbur olduğundan her mütercim onların efkârına mutâbık sûrette eser intihâbında bulunmaya mecburdur. Ciddi ve hikmetâmiz erbâb-ı mütâlaâ mızın ekserisi ise bir ecnebi lisânına âşinâ olduğu için Türkçe tercümelere tenezzül etmiyorlar ve bir ecnebi lisânına âşinâ olmayıp mütâlaâ t-ı ciddiyeden lezzetyâb olanların miktarı ise kalîldir. Ekalliyetin fikrine hizmet etmek dahi bilâhere hâdiminin ziyânını mûcib olur. Bu ise kabul olunur keyfiyetler olmadığından şimdilik zamanını beklemek, ma mâfih ara sıra yine böyle “âyine-i hissiyât-ı beşeriye” demek olan âsârın lisânımıza nakline hâmerân olmak lâzım gelir itikâdındayız.

Ahmed İhsan

[*Umrân*, Cilt. 1, Nu. 7 (Aralık 1887), s. 78-79]

5.12. Yeni Kitaplar: İştîyâk

Geçenlerde mûteber *Tarîk* gazetesi müştâkân-ı nefâis-i âsara bir tebşîr-i mahsûs olmak üzere “İştîyâk” namında milli bir romanın Mehmed Tevfik Efendi tarafından yazılmakta olduğunu ve karîben vaz-ı’ mevki’-i intişâr edileceğini bildirmişti bu da bizde “İştîyâk” ı görmek için bir iştîyâk hâsıl olmasına bâdi olmuştu.

Bu kere şu eser manzûr-u âcizânemiz oldu her millette matbûât meyânında bir mevki’-i mühimm-i edebî ihrâz eden romancılık sanatının bizde dahi terakkîsini görmekle mübâhî olmak isteyenlerden olduğumuz için romanlar çıktıkça kemâl-i tehâlükle elde etmeye şitâbân oluyor vâesefâ ki birkaç eâzım-ı erbâb-ı kalemin ma’dûd âsârından başkalarını sırf safsata ve saçma buluyoruz.

“İştîyâk” ın neşrolunan kısmı 80 ufak sahifelik ilk formasıdır, revîş-i ifâdeye nazaran uzunca olacak gibi istidlâl olunuyor, binâenaleyh sözlerimizi eserin hitamına ta’lik etmeye karar vermiş idiysek de yine şu birkaç satırları yazmadan geçmeye muvaffak olamıyoruz. Malûm olduğu üzere romancılar üç sınıftır, birinci kısım “Hakîkiyyûn” ikinci “Hayâliyyûn” üçüncüsü “Masalcılar” dır. Uşakîzâde Hâlid Bey biraderimiz dahi “Hizmet” gazetesinde neşrelediği makâle-i mahsûsasında bu sunûfu güzelce tetkîk eyleyerek farklarını enzâr-ı kâriî’ne arz eylemiştir; hakîkiyyûnun âsârı doğru romandır huşûyâtta yalandan âridir, doğrudan maksadımız olmuş vaka’yı naklediyor demek değildir, fakat her gün olan, olduğu halde nazâr-ı dikkate çarpmayan husûsâtı tetkîk ve tasvîr ederler, cemiyet-i beşeriyenin dekâik-i ahvâlini sûret-i mükemmelede şerh ve tefsîr eylerler, işte asıl eser bunlardır, lâkin bizde henüz hakîkiyyûndan bir müellifin eseri bile tercüme olunmadığı için inşâallah ileride kari’lerimize onları tanıttırmaya muvaffak olmak ümidiyle tatvîl-i makâl etmemeye mecburuz, kari’ler boş yere izâa ‘-i vakit eylememek; hem müstefid olmak ve hem bilmediklerini öğrenmek isterlerse hakîkiyyûn âsârını okusunlar. “Hayâliyyûn” a gelince bunlar âsârlarında icâd ederler – hakîkiyyûn ise yalnız nakleder- tasvîr eylerler, müellif muhâkemât-ı

mahsûsasını bast ve temhîd eder, o da bir dereceye kadar yalan yazmaz, hissiyât-ı beşeriyei bittercûme mevki-i tetkîke kor; îcâd etmek için ise uydurmak kâfi değildir, başkasının uydurmadığını îcâd etmeli, azâ-yı vak'anın ahlâk ve efkârını tasvîr eylemelidir; hayâliyyûnun serfirâzı olan "George Ohnet" nin âsârından birkaçı lisânımıza mütercemdir, nasıl ki "Umran" ımızdaki "Kruva Mor Kadınları" dahi onun âsâr-ı bergüzîdesindendir. Meşhûr hayâliyyûnun beş on âsârı daha lisânımıza naklolunmuş olduğu için erbâb-ı tetkîkten olan ehl-i mütâlâa elbette bunların kadirlerini teslim ve âsârını masalcılara tercîh eylemişlerdir. Masalcılara gelince onlar muttasıl uydururlar, kitapları cinâyât, vekâyî '-i müthîşe tesâdüfât-ı garîbe-i haşviyât, tafsilât-ı zâide ve tab'a kelal getirici ilaveler ile doludur. Bizde Fransız romanlarının evveleminde bu kısmı tercüme edilmeye başlandı, sonra ikinci kısım yazıldı, halkın nazar-ı basîreti açıldı, öbürler müştâkân-ı nefâis-i âsârın nazar-ı ehemmiyetinden düştü.

Şimdi mes'elenin şurasını oldukça îzâh eyledik â, sözü burada keselim de bizi şu bahislere girişmeye sevk eyleyen "İştîyak" a avdet eyleyelim:

"İştîyak" hakîkî değildir, hayâlî hiç yalnız masaldır! Binâenaleyh muharirin emeğine acır ve hem darılmamasını rica ederiz, kanûn-u münâzara dairesinde idâre-i kelâm eyliyoruz. Çünkü bunu yazmakla bir hizmet etmiş olmuyorlar.

Mukaddimesinde diyor ki: "İştîyâk" olmuş bir vâkıanın yazılmışıdır, istib'ad etmeyiniz;

Hem zâten eseri daha tekmîl okumadık ki hükmediverelim ve mesele işin sıhhatinde değildir.

"Masal" diye hükmedişimiz ise içinde ne bir tasvîr-i hakîkî ve ne de îcâd bulamayışımızdan ileri gelmiştir.

Bakınız size "İştîyâk" ın birinci formasını bir hülâsa ediverelim:

Birinci Bâb: iki arkadaş varmış, mektepte imişler, biri erbâb-ı mütâlâa'dan diğeri atâletkester, biri sâf diğeri hakikatbîn imiş. Divan yolunda birbirlerine rast gelmişler, biri araba ile geçen bir hanımdan aldığı nâmeyi arkadaşına göstermiş.

İkinci Bâb: Müellif bize dallandırarak ballandırarak bir araba tarif ediyor, içinde bir hanım var, uzakta görünen beye müştâk! Beyin refîkiyla ettiği

muhâvereden yukarıda nâmeyi hanımdan alan bey olduğu anlaşılıyor ise de cihet-i garîbi muharirin burada onu gâyet mütelevvinü't-tabî bir dalda durmaz takımdan göstermesidir ikinci bâbdaki vâkıa birinciden evvel olmuş, yani bu bâb hanım ile beyin bidâyet-i muâ şakalarını musavverdir!

Üçüncü Bâb: Boğaziçi'nde tulû 'u seyrediyoruz! Yalıda bir kız doğuyor bu kız sonra büyüyor. Şu son iki bâba ne lüzum var? Hanımın sûret-i tevellüdü ve muâ şakanın bidâyetini anlamak için niçin bu kadar uzun sözlere, haşvlere hâcet görülüyor? Bu kıssa-i müellif bize hissiyât-ı beşeriyeyi tasvîr, vekâyî 'î îcâd, ondan hikmeten netâic çıkaracak yere şairâne tulû tarifleriyle mi iktifâ eyleyecek? Eğer o husustaki mahâret irâe olunmak isteniliyorsa roman yazmaya ne ihtiyaç var?

Dördüncü Bâb: Bir bağdayız, küçük hanım câriyesi ile konuşuyor, -bu vâkıa da birinciden evvel geçiyor- beyi göremediğinden bahseylıyor, velhâsıl yanıp tutuşuyor. Şunun da tasvîr neresinde? İcâd neresinde biz göremiyoruz. Vesselâm!

Beşinci Bâb: Bey aldığı nâmenin cevâbını refikına yazdırdı, hanıma îsâl etti, muhâbere tekrâr eyledi, hanımı arkadaşıyla beraber uzaktan kırdı gördüler.

Altıncı Bâb: Mektuplaşıyorlar, hanımda üslûb-u ifâdeler! Müellif burada mektup yazmaktaki mahâret-i kitâbânesini gösteriyor. Küçük hanımlara, âşık beylere nâme sûretleri tahrîr eyliyor! Gâlibâ beyin refikı da hanıma göz atmaya başladı.

Evvelemirde bir Müslüman kızı konuşmadığı görmediği adamlarla muhâbereye girişemez, şu ahlâk-ı İslâmiye nokta-i nazarından merdûttur.

Saniyen 80 sahifelik yazıda masaldan başka bir şey bulunmuyor. Anlaşılan vâkıa-i mühimme daha sonra gelecek, o halde bu derece tatvîl-i kelâma nereden lüzum hâsıl oluyor, iki kelime ile sûret-i tevellüd ve muâ şaka anlaşıldıktan sonra esas meseleye girişmek, eşhâs-ı vâkıanın ahlâk ve etvârını tasvîr eylemek daha iyi olmaz mıydı? Yahut onu tasvîr etmeyip de yalnız hareketlerini yazarak ahlâkını kâri'lere anlatmak daha becâ değil midir? Uzun uzun mektup sûretleri dercolunmaya sebep nedir?

İşte şu vecihleri anlamak istiyoruz. Ma 'mâfih "İştîyâk" hakkında şimdilik sözü burada kesip bahsimizi eserin hitâmına ta 'lik ve o vakit bâb bb beyân-ı mütâlaâ edeceğiz.

A.İ.¹⁴⁶

[*Umran*, Cilt. 1, Nu. 16 (Nisan 1888), s. 185-186]

5.13. Tenkîd: Matbuât-ı Osmânî Hakkında

Matbuât-ı Osmânîye bir nazar-ı teftîşîden geçirilecek, ve on senedir gördüğü tebdilât, halât tetkîk ve muâyene olunacak olursa bu az müddet zarfında ne derecelerde terakkî ettiğini anlamak pek kolaydır; öyle ya pek çok âsâr yakında neşrolundu, nefâis-i âsâr-ı garbîye lisânımıza naklolundu, güzel güzel edebîyâne te lifât yazıldı, velhâsıl yalnız Türkçe bilen bir ehl-i mütâlaâ 'yı daima oyalayacak tensît eyleyecek vesâit mevcuttur, külliyyetli roman tercüme olundu, tiyatrolar basıldı, âsâr-ı fenniye telif edildi, şiirler söylendi, kitap şekline girdi hepsi oldu ammâ daimâ bir şey noksan kalıyor o da "Tenkîd" dir. Yazılan ve basılanları tetkîk, hakkında beyân-ı mütâlaâ ve mülâhaza etmek velhâsıl intikâdkârâne idâre-i kelâm eylemek Avrupa gazete ve resâilinin birinci sermâyesi, erbâb-ı mütâlaâ 'nın en tatlı okuduğu neşriyât olduğu halde bizde henüz bu his yeni yeni uyanmaya başlamıştır, vâkıa gazetelerde evvela "İntikâd" diye başlayıp da sonra "kâide-i münâzara" unutulurak pek ileriye varılan mebâhis dahi görüldüyse de bunları "Tenkîd" den addetmek muhaldir. "Bârîka-i hakikat müsâdeme-i efkârdan çıkar." kavî-i sahîhi ortada durduğu halde başkasının yazdığını, söylediğini bir diğeri tetkîk ve mütâlaâ 'sını dermeyân eylemesi lazımgelir ki ancak bu sâyede "hakikat" meydana çıkabilir. Yoksa söylenilen ve yazılan söylendiği yazıldığı gibi kabul olunursa ondan ne muhassenât me 'muldur? Vâkıa erbâb-ı tetkîk asla yazılanları yazıldığı gibi kabul etmezse de yine herhalde kabul olunmadığı ve onun esbâbı ne olduğu ortaya konulmak îcâb eder, işte bunun içindir ki "Umran" ımızda "Yeni Kitaplar" diye bir

¹⁴⁶ Ahmet İhsan

kısım açarak âsâr-ı cedîde hakkında idâre-i efkâr eylemeye karar vermiştik hatta geçen nüshamızda “İştiyâk” namındaki millî roman hakkında epeyce sözler söylemiştik. Tenkîdâtımıza “İştiyâk” tan başladık onu itmâm edeceğiz yani niyet-i hakîrânemiz “İştiyâk” ın nüshaları neşrolundukça fasıl fasıl okuyup öylece hakkında mülâhazalarımızı dermeyân eylemektir, şâyân-ı i tirâz ve takdîr olan yerlerini göstereceğiz. Sâir âsâr hakkında dahi bu meslekte devam etmek ise a hz-ı âmâlimizdir.

[*Umran*, Cilt. 1, Nu. 17 (Mayıs 1888), s. 202-203]

5.14. Jean Jacques Rousseau’nun Bir Mektubu

Jean Jacques Rousseau’dan Madam İnya’ya Mektup

(Madam İnya on üç yaşına girmiş olan oğluna rehber-i a mâli olmak ve harekâtını irâe etmek üzere mektuplar yazmak istemiş ve mezkûr nasihatnâmeleri evveleminde Jean Jacques Rousseau’ya gönderip re’yini suâl etmiştir. Jean Jacques Rousseau dahi âtideki mektupla etfâlin ahvâl-i iptidâi yesini şerh ile terbiye ve irâe ’i ahlâk hususunda beyân-ı fikir eylemiştir.)

Mahdûmunuza yazdığımız mektupları kemâl-i dikkat ile mütâlaâ ettim irâe ’sine mükellef olduğum sıdk ve hulûs ile bu mektupların pek nefîs ve a lâ olduğunu fakat mahdûmunuz hakkında kat’en müfid olmadığını beyân ederim. Mektuplarınız halâvet ve te ’sirât-ı merhametâimiz ile beraber umûmiyet nokta-i nazarından bakılırsa pek ciddidir niyet ve kararınızı ihbâr ediyorsunuz, halbuki arzunuz gibi husûlünü murâd ediyorsanız çocuğun bunları bilmemesi muktazîdir.

Mahdûmunuz yirmi yaşında olsa mektubun te ’siri ciddi olmaz idiyse de o vakit ziyâde sert ve nezâketsiz olurdu – çocuğa hatt-ı hareketini tahrîren irâe güzel bir tedbir ise de bu hususta iki şartın vücûdu lâbüddür onlar da sizi anlamak ve cevap verebilmek kuvvetini hâiz olmasıdır muharrerât yalnız ona ve müfid olmalıdır, bendenize irsâl ettikleriniz ise mahdûmunuzdan mâa’dâ cümle için nâfi ve müfiddir.

Mektuplarınızı sinn-i kemâl vusûlüne ta'lik ve hıfz ederek şimdilik hikâye ve misaller arz ile hele onlardan hassayı kendi kendine anlayabilerek ahvâline tatbîk edebilmesine gayret ediniz. Umûmiyet üzere söylenmiş sözlerle dikkat etmeyiniz. Vekâyi yerine cûmel-i hikemiye irâe ederseniz nâfile harekette bulunmuş olursunuz.

Efkârı neşv ü nemâ bularak mülâhaza ve mukâyeseye muktedir oldukça mektuplarınızın sûret-i ifâdesini terakkiyât-ı fikriye ve zekâsına göre mütevâzin tutarsanız eğer a'len mahdûmunuza terakkiyât-ı fikriye ve akliyesine hizmet edeceğinizi ve sözlerinizi dinlemesini ihtâr ederseniz ağızınızdan çıkacak her sözü ders zann ile onlardan tevhiş eder. İcrâ ve tevfiğ-i a'mâl etmez olur. Dediğim gibi hareket ediniz. Fakat niyetinizi mestûr ve hafî tutunuz.

Meselâ mahdûmunuza vezâif-i mâderâne'yi ta'limden ne fâide melhûz olabilir? Ne sebebe mebnî muttariden (mutâvaat), (vazîfe), (dikkat), (idrâk) sözünü tekrar etmelidir? Bunların o yaşta bir te'sir-i me'kûs ve müthîşi vardır. Fi'len çocukları bu hareketlere alıştırmalıdır. Kendi harekâtını misâl ittihâz ile bunları anlatacak zamana kadar kate'nin elfâz-ı mebhûseyi söylememelidir. Harekâtı bu efâle misâl ittihâz olunabilecek mertebeye geldiği gibi bunlardan iktisâb ettiği fevâidi tefhîm ederek mutâvaat'ın zannolunduğu gibi korkunç olmadığını ispat etmelidir.

İkinci mektubunuza gelince maksûdunuza muhâlif a'mâl ve niyâtı muhtevî değilse bile mahdûmunuz sinninde bulunanlardan pek yaşlılar için dahi şedittir. (Nezâket) e dâir şerh ve tafsîl ettiğiniz efkâr filhakîka şâyân-ı takdîr ise de bunu anlamak için iki şey lazımdır. Hürmet ve hayırhâhlığın ne demek olduğunu biliyor mu? Cismin gölgeye tevfiğ-i hareket etmesinin lâzım geldiğini ve gölgenin ise cism-i mezkûrdan hâsıl olduğundan onsuz mevcût olamayacağını nasıl anlatabilirsiniz?

Çocuklara zamanından evvel efkâr-ı müşevveşe ve şedîde arz olunursa her bir lafzın manâsını anlamak ve tasrîh etmek ister, anladığı ve tasrîh ettiği manalar dahi irâe olunan efkârdan daha müşevveş kalır netîce-i tabii'yesi olarak dahi bir takım yanlış şeyler bellemiş olur.

Diğer bir muzır netice de manâsını anlamadığı elfâzı papağan gibi ezberleyerek söylemesi ve ne kadar övünseniz bu halden kurtulamaz olmasıdır. Re'yimi tahrîren talep etmiş idiniz, işte ben de beyân ettim -kabul buyuracağınızı me

'mul ederim- başka re'yim dahi yoktur- bu mürâcaâ tınız hakîki olduğu için nezâkete atf-ı nazâr etmeksizin doğruyu ihbâr ettiğimden muğber olmayarak beni ma'zur görür ve hizmetinize beda ederek muvaffak dahi olursunuz efendim.

[*Umran*, Cilt. 1, Nu. 18 (Mayıs 1888), s. 209]

5.15. Victor Hugo'dan Bir Çocuğa

Victor Hugo Sadâ-yı Dahlî unvanlı eserini bir çocuğa göndermesi ve ondan iki defa teşekkürnâme alması üzerine âtîdeki gayet selis mektubu yazmıştır. İtaât ve riâyeti o kadar tatlı göstermiştir ki çocuğa bundan iyi nasihat olamaz.

Paris 4 Mart 1839

Azîz çocuğum epeyce vakitten beri, size bir cevap yazacağım, lâkin ne çâre? Gözüm ağrıyordu, beni mazur görürsünüz ya. Tabipler yazı yazmama müsâade etmediler, vâlidenize olan itâatiniz gibi, ben de tabiplere mütâvaat ederim. Hayat itâat ile geçer, bunu unutmayasınız. Lâkin siz küçük olduğunuz için benden ziyâde mesutsunuz. Siz yaşınızda itâat daha tatlıdır, benim yaşımda bazen müşkül olur, isbâtı da hekimlerin size cevap vermeme mani olmalarıdır. Adıyo, küçük dostum; büyüyünüz ve âkil olunuz.

[*Umran*, Cilt. 1, Nu. 1 (Eylül 1887), s. 10]

SONUÇ

Osmanlı Devleti, asırlarca üç kıtada hüküm sürmüş büyük bir devlet olarak, değişim süreçlerinde bu büyüklüğün ağırlığını hissetmiş ve ona göre refleksler geliştirmiştir. Ancak bu büyük devletin on sekiz ve on dokuzuncu yüzyıllarda özellikle Batı’da görülen ilerlemelere tam olarak ayak uydurduğu söylenemez. Devlet, Batılılaşma serüveninde de böyle bir sancılı süreçten geçerken bu durumun toplumsal ve yönetsel ifadelerini basın yayın organları dile getirmiştir. Yaşanılan zamanın gereklerine ayak uydurmak zorunda olan toplumu yönlendirme vazifesi de basın yayın yükünü omuzuna alan nitelikli aydınların olmuştur. Bu ağır yük ise bir yandan toplumun ihtiyacı olan bilgileri sunmak olurken bir yandan da farklı fikirleri tehdit olarak algılayan yönetim anlayışının standartlarını karşılayabilmek olmuştur.

Edebiyat ve basın yayın tarihimizde yapılacak kısa bir yolculuk bile araştırmacılara bu iki alanda da büyük işler başarmış önemli bir ismi gösterecektir: Ahmet İhsan Tokgöz. Çıkarılmış olduğu *Servet-i Fünûn* dergisi ile Edebiyât-ı Cedîde topluluğunun ortaya çıkmasını ve parlamasını sağlamanın yanı sıra millet olarak tarihimizin en çalkantılı zamanları olan Meşrutiyet, İttihat ve Terakki ve Cumhuriyet dönemlerinde toplumun ihtiyaç duyduğu bilgi akışını sağlamış ve okuyup kendini geliştirmek isteyen bireylerin yanı başında hazır bulunmuştur.

Bugün Edebiyât-ı Cedîde denilince akla *Servet-i Fünûn* ve *Servet-i Fünûn* denilince akla Ahmet İhsan Tokgöz gelmektedir. Bununla birlikte Ahmet İhsan Tokgöz’ün ilk süreli yayını ise bu çalışmada incelenmiş olan *Umran* adlı dergidir. Mekteb-i Mülkiye’den mezun olur olmaz henüz yirmi yaşında çıkarmayı başardığı bu dergiyi uzun soluklu bir yayın organı olarak düşünen Ahmet İhsan, devrin şartları gereği bu ilk heyecanına istemeyerek de olsa veda etmiştir. Üstelik yayın politikası açısından da padişah ve hükümeti ilgilendiren hiçbir yazı kaleme almadığı halde kendi dönemindeki diğer dergiler gibi bu hazin sona uğramıştır.

Umran dergisi Ahmet İhsan’ın ilk dergisi olmanın ötesinde, aynı çizgide devam edebilmiş olsaydı; sonraki dönemlerde *Servet-i Fünûn* dergisinin edebiyat ve basın yayın dünyamızda oynamış olduğu önemli rolü üstlenebileceği söylenebilir. Bununla birlikte padişah buyruğu ile yayın hayatına veda etmek zorunda kalan

Umran dergisi kendinden sonra *Servet-i Fünûn* gibi Türk edebiyatında her zaman yeniliklere kucak açmış bir derginin de doğmasına zemin hazırlamıştır.

Ahmet İhsan Tokgöz *Umran* dergisinin temeli üzerinde *Servet-i Fünûn* dergisini inşa etmiştir ve dönemin teknolojik gelişmelerini takip ederek dergiyi resimli hale getirmiştir. Hatta bu resim işinin ilk örnekleri diyebileceğimiz bazı amatör çizimlere *Umran* dergisinde de yer vermiştir. Siyaset haricinde toplumun her kesimine yönelik kaleme alınan yazılarla derginin kapağındaki ifadeyle “Tehzîb-i Ahlâk ve Tevsi-i Malumât” yani yararlı bilgilerle güzel ahlakı yayma çalışma prensibine uygun hareket etmiştir.

İlk sayısı 21 Eylül 1303/3 Ekim 1887 tarihinde okuyucularla buluşan ve 26 Teşrinievvel 1304/7 Kasım 1888 tarihli yirmi dokuzuncu sayısından sonra padişah emriyle kapanan *Umran* dergisi içeriğinde yer verdiği teknolojik gelişmelerle ilgili yazıların yanı sıra özellikle roman ve hikaye türlerini esas alarak oluşturduğu edebiyat odaklı yayın politikası ile dönemi içerisinde ön plana çıkmış ve ilgiyle takip edilen bir dergi olarak kültür mirasımızdaki yerini almıştır.

KAYNAKÇA

Afyoncu, Erhan. "İbrahim Müteferrika", *TDV İslâm Ansiklopedisi*,
<https://islamansiklopedisi.org.tr/ibrahim-muteferrika> [Erişim: (30.11.2019).]

Avcı, Casim. "Nâib", *TDV İslâm Ansiklopedisi*,
<https://islamansiklopedisi.org.tr/naib#1> [Erişim: (20.03.2020).]

Balcı, Sezai. *Bab-ı Ali Tercüme Odası*, İstanbul: Libra Yayıncılık, 2013.

Beydilli, Kemal. "Matbaa", *TDV İslâm Ansiklopedisi*,
<https://islamansiklopedisi.org.tr/matbaa#1> [Erişim: (17.11.2019).]

Beydilli, Kemal. "Matbaa", *TDV İslâm Ansiklopedisi*,
<https://islamansiklopedisi.org.tr/yeni-osmanlilar-cemiyeti> [Erişim: (07.12.2019).]

Budak, Ali. *Münif Paşa Batılılaşma Sürecinde Çok Yönlü Bir Osmanlı Aydını*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2012

Carter V. Findley, *Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi*, Gül Çağalı Güven (çev.), 2. Basım, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2016

Carter V. Findley, *Ahmed Midhat Efendi Avrupa'da*, Ayşen Anadol (çev.), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999

Çakır, Hamza. "Tercümân-ı Ahvâl", *TDV İslâm Ansiklopedisi*,
<https://islamansiklopedisi.org.tr/tercuman-i-ahval> [Erişim: (03.12.2019).]

David Crowley ve Paul Heyer, *İletişim Tarihi Teknoloji-Kültür-Toplum*, Berkay Ersöz (çev.), 4. Basım, İstanbul: Siyasal Kitabevi, 2017.

Emil, Birol. *Son Dönem Osmanlı Aydını Mizancı Murad Bey*, İstanbul: Kitabevi, 2009

Enginün, İnci. *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*, 12. Basım, İstanbul: Dergah Yayınları, 2017.

Ercilasun, Bilge. *Ahmet İhsan Tokgöz*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996

Ersoy, Osman. "Kağıt", *TDV İslâm Ansiklopedisi*,
<https://islamansiklopedisi.org.tr/kagit>, [Erişim: (28.08.2019).]

Güneş, Elif Öksüz. "Ahmet İhsan Tokgöz'ün Doğu Asya'ya Seyahat Romanında Yapı" *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt 5, Sayı.4 (2019), s. 642-656

Harmancı, Abdullah. "Edebiyatımızda Ara Nesil" *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, Cilt 3, Sayı.2 (2019), s. 157-166

İhsan, Ahmet. *Ülfet*, Kostantiniyye. 1309

İhsan, Ahmet. *Ülfet*, Şener Şükrü Yiğitler (der.), İstanbul: Gece Akademi, 2019

İhsan, Ahmet. *Avrupa'da Ne Gördüm-Tuna'da Bir Hafta*, Alain Servantie-Fahriye Gündoğdu (çev.), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2007

İpekten, Haluk. *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, 6. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları, 2003

Karabey, Turgut. "Tarih Düşürme", *TDV İslâm Ansiklopedisi*,
<https://islamansiklopedisi.org.tr/tarih-dusurme> [Erişim: (20.03.2020).]

Koloğlu, Orhan. *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, İstanbul: Pozitif Yayınları, 2015

Mücellidoğlu, Ali Çankaya. *Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, Ankara: Mars Matbaası, 1969

Nurettin Güz ve Gamze Bayhan, "İlk Muhalif Gazete Olarak İbret" *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi (AKAR)*, Cilt.1, Sayı.1 (2016)

Parlatır, İsmail ve Diğerleri. *Servet-i Fünûn Edebiyatı*, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2006

Rado, Şevket. (hızl.) *Paris'te Bir Osmanlı Sefiri*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2019.

Rado Şevket. *Ahmet Mithat Efendi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1986

Recaizade Mahmut Ekrem, *Nijad Ekrem ve Tefekkür*, Hakan Sazyek ve diğerleri (drl.), Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2014

Sevük, İsmail Habib. *Avrupa Edebiyatı ve Biz, Garptan Tercümeler* 2. Cild, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1941

Şapolyo, Enver Behnan. *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönüyle Basın*, Ankara: Güven Matbaası, 1969

Tanpınar, Ahmet Hamdi. *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, 9. Basım, İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 2001

Tokgöz, Ahmed İhsan. *Matbuat Hatıralarım: 1888-1923 Meşrutiyet İlanına Kadar : 1889-1908* İstanbul: Ahmed İhsan ve Şürekası, 1930. 1. c.

Tokgöz, Ahmed İhsan. *Matbuat Hatıralarım: 1888-1923 Meşrutiyet İlanından Umumi Muharebeye Kadar :1908-1914*, İstanbul: Ahmed İhsan ve Şürekası, 1931. 2. c.

Tokgöz, Ahmet İhsan. *Matbuat Hatıralarım*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1993

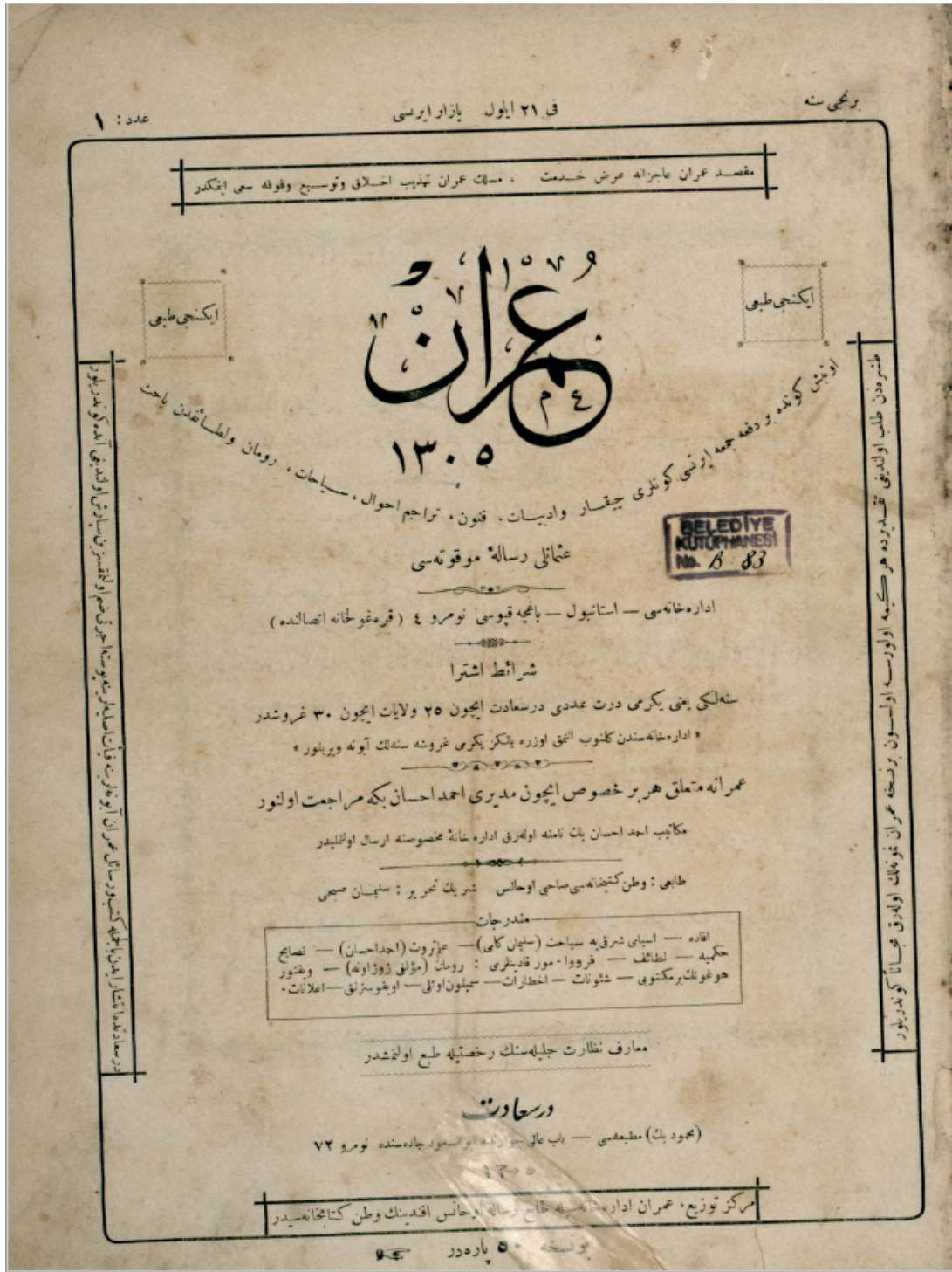
Uçman, Abdullah (hızl.) *Paris Sefaretnamesi Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi*, İstanbul: Dergah Yayınları, 2017.

Yazıcı, Nesimi. "Takvîm-i Vekâyi'", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/takvim-i-vekayi> [Erişim: (02.12.2019).]

Yazıcı, Nesimi. "Tasvîr-i Efkâr", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/takvim-i-vekayi> [Erişim: (02.12.2019).]

EKLER

EK 1. UMRAN, SAYI 1, 21 EYLÜL 1303, KAPAK

شرائط اشترا

استانبولده سنه ۱۳۰۴ استیلائے عهد کونکولک
شرطیه ۲۰ فروشدر. اندر شاهنامه کانون
التوریه ۲۰ فروشه آتیه بایلیور - ولایت
شاهنامه مع یوسنه سنوی ۲۴ سنه ۱۳۰۴ آتیه
لوتور فروشدر.

مشره من طالب ولایت یوسنه نمونه کونکولک
عرائه آتیه بایلیور بولانه بر آتیه جدا ویرایور.

چهارک

۱۳۰۵

طابع و مدیری : احمد احسان

اداره خانگی استانیولده باب عالی چایساده
۳۴ نوسوده والعدر.

عرائه متعلق هر بر شمسوس اییون مدیره
مراجعت اولتور. بایلیور مکایب دخی مدع ناشه
اداره خانه کونکولک
شریک اداره و نشر بر : سالیان حبشی

سیاسیانداعدا هر شیدن باحت بولمریق اویش کونده برداعه
چهارشنبه کونری نشر اولتور عثمانی رساله موقوتسی

[توسیع معلومات]

۲۹ نومرو

فی ۲۶ تشرین اول ۱۳۰۵

ایکینچی سته — برنجی جلد

سُزَنات

مدتیہ — و — ذیہ

مقرویه بالغ اوله جقدرد. قرق ملیون روبه
مصرف تخمین اولتورور.

یکی ائیک ابوی تازه فروندن بیقیش
ائیک معانسته حل ایدرسه کر خما ایش
اولورسکر. موضوع بحث اولان هنوز مطبخ
اولنامش واورو بالیلرک هر شیدن استفاده
ایک و تدقیقات عمیقہ دن بر آن خالی قالمیق
دستورلرینک نتیجه سی اوله قرق پیدایه یقل.
ریش رغدای نایعدرد. دوقوردو زاردن
پارس علوم طبیعه سوه تقسیمه اولتان بر
نیلدن منحصلاون ایله پالیش یکی برائیک
تقدیم ایشدر. سوه اسبابه حاصل اولور.
قیارده اوسریا و چهارستانه دخی نقل اولنیش
واوراده کثرتله حصوله کلکده بولمیشدر
دوقوردو دوزار دن طرقدن اجرا اولان
تحلیل و تجربه ایله سوه اولنیک عادی بیلد
یکمز اوله نسبتله کلی مقدار آزوی — که
اسل ماده مقدرد — حاوی اولدینی و
یونکله برابر غیر نافع مواد اجنبیه ترکیبده
یک آز بولمیشی ثابت اولمیشدر. طبعی غایت
کوزل وعضی یک آساندر.

سوه اولنیدن ائیک امحاکه باشلانمیش
صورتده دیمک بر قرونک اوکنده طوورده
یئمز وقت * بر اوقه اسکی ائیک ویر * ویا

غایت قویو مائی جاملی کوزلنکر ملا قینچه
کیرمک قابل دکلدر. ویت اطه سی اکثریتله
قویو برسیس احاطه ایتدیکندن ساحلده
دائما مصادمان بحیره وقوعه کلکده ایدی.
بوقوتی ضیای الکتریکی الک سیلی هولرده
بیسله یته جیزر ائیک حیوانی ضیادار ایلد.
یکندن قضا ائیک وقوعی منع ایش و علم
انسانیه قارشو بیوک بر خدمتی دهاکورلمیشدر

دکتر لک حق نه مقدار قدر بالغ اوله
بیسایرکی هنوز لایقیه و تقاسماً معلوم اوله
مامتدر. چهاره کیجیلر بیگ مشکلات آره
سنده. کیجه تک ظلمتده تزه عمق بحر
حلقده معلومات اعطاسی اییون اسکاندیل
ایله نه قدر اوضا ایشورور.

جغرافیون بحر جزری بر بیوک کول
اعتبار ائیک ویا جسمانی حبیله آبروجه
بر دگر نایله می ذکر ائیک لازم کلدیکی
دور و دراز مطالعه دن ارتق خلاص اوله.
جقلردر. اوده ساده روسیه و فرانسه
سرمایه دارانندن مرکب بر شرکت تشکیل
اولنیش و مقصدی بحر جزری بحر سیاهله
اشتراک ایتدیرمک لوزره بر قاتل حفرندن
عبارت بولمیشدر. قاتلک طولی ۵۰ کیلو

ویت اطه سی اوزرتمده انشا اولمیشدر
بولسان غایت جسم و سنت قاترین نایله
موسوم قار رسیده حد حتام اولمیشدر

الحاقه هذکره ارشیده بولندن دها
زیاده ضیا پاش بر فساد بوقدر. ضیای
الکتریکی ایله شعله داردر. جسم الکتریکی
لامبه نیک کوری ۶۰ مترو قیلرتمده اولوب
۶۰۰۰۰۰ مومک ضیانه تقابل بر درجه
ده ایدینق حصوله کثریور ایش حالوکه
بوشایه برطاق عدسات واسطه سیه برقت
دها شدت ویرلد یکندن بوسورکله قوی
ائیک ملیون مومک ایدیشاقه مساوی اولیور.
مش. جریان الکتریکی فی حصوله کترین
جهازلک ترکیبی روجه آیدر :

هر بری چایکدن ۶۰ مقاطیسی حاوی
ایکی دینامو الکتریکی اسکتری جریان
حاصل ایدر. بولندن یشقه هر بری ۱۲
بار کیرفوننده اوج ماکنه اولوب جرحلاری
دقیقه ۱۱۲ دور اجرا ایدر.

ارباب مراق اییون بوالکتریکی لامبه
سی پادینی صرمده بولمیشی هله کوزلرینه

کل امید زار اولوب صولدی !
 . . .
 لیل ایدی . لیل غالم لیلیر .
 لیل ایدی . غی حیات و جدایی !
 لیل ایدی . لیل عالم تکی !
 کوردیم همشهر سیه منظر !
 عبدالطیف مدوح

فنون

ناموس . حیثیت و اعتبار . دایر اولان
 حقوق

بر جوهر قیمدار اولان ناموس . قدر
 حقیقت . نوع بی آدمه بر احسان جلیل
 الیوس اولان . قوت قلبه تک بر نتیجه
 لازمی اولوب یونکه ذات انسانی بر قیمت
 مطاقه بولور .

بوعقل صلت جلیله تک ایجابات شریعه .
 سست موافق اولان هر حال انسانه لایق
 و انسان بوجوهر نورانی به مالکیته ایمله
 صنوف مخلوقه فانی یونشدور .

مالانکه انسانده . هر نه جالده اولور
 ایه لوسون . بورانی مال کمال رحمت قدان
 وزوال اوله مر و اولدهده جنت کی احوال
 فوق الصاده تک دائرة موقنسی خارجیه
 بیقه مر . بوجالده بونک نتیجه لازمی
 اولان ذرق ناموسی . انسان هر وقت محافظه
 ایدر . حقوق دخی هیچ بر وجهه بونک زعمه
 مساعده کوسره مر .

بنا علیه ناموسی محافظه ایتک حق دخی
 حقوق ذاتیه من محدود و انسانک یونک احتیاج
 قطعیس موجوددر .

حیثیت و اعتبار ایل ناموس یتده کی
 فرق شوندن هارندر که ناموس طوغری بدن
 طوغری به طبیعت انسانیه من تبعیت اولدی
 جالده . حیثیت و اعتبار انسانک . مساک

خواه و ناخواه مطهره کتک !
 نده وحشی ایتک اولوب اید !
 اسفل اعتقاد تک عتد !
 او ظلام کربوه مهلت !
 . . .
 یک درین برقرار کاهی منبود !
 بر تحکم یوزنده ظلم آور !
 بر فضا که او ظلمت یکسر .
 هر ره رغما حدودی نامحدود !

آتیور تک او فرد معصوم .
 ایتک انوش رحمت اول آق !
 یتده ارقدن باقر . کریان
 والد بر هموم و مغموم !

آه اولم بور غولی چو جی . و اول !
 ایتک الموشه امانتدر !
 یو کیدیش بر حل طبیعتدر !
 صبر تک صیحه ایشدی اولیل !

لوته خودت ایتک . ایوا !
 بر مزاره شیه ایدی او مکان !
 هر طرف بر سائی بی پایان !
 دلتک حسرتده منجل هرگاه !

بردمار ایش اور تخی مغموم .
 آه لوی چاره واده هرگاه !
 ایتیور الماد فقه افلاقی آه !
 وضع بر مخی صاجاردی مغموم !

روسی طور افتر ایچره . و ایتک !
 او کدیل تحسری او ایدی !
 صبح تک ایتک تفکری او ایدی !
 شب تک صوک کطاری . حق !

ایدی صابحی غیب اولدی !
 قایلادی آخر عمری بر لیل !
 کچر عمری مغموم اید . و اول !

اناسی بر طرفنده کریان !
 قارمار باغلامش او غم باغه !
 . . .
 آه او مغمور طریقه تقدیر .
 لوم ایدردی حیاته اول دم !
 وارلندن قاجاردی . برعالم .
 ایدمزدی بر حکمتی تفسیر !

طونوشور قلب زاری حسرتین !
 که بخاری کوزنده باهر ایدی !
 انکساری یوزنده ظاهر ایدی !
 قهر اولوردی اودم فلاکتین !

باقر اطرافه تک ملولانه .
 صانکه گوگردین ایتیور امداد !
 یره یکدی اولمصلی طراد !
 بر جواب اولدی اولالانه !

یتدی آیین . آتای دوزلدی بوله .
 — فرق تم . اول متیعه مهوت —
 یخی دوشوردی مدقه تابوت !
 بو طبیعت حیاته نکمت اوله !

آه لوی چاره . کنج . عمره زب
 متاثر نامی محنتین !
 کوزن آچمز او فری راحتین !
 اوقدر تعب ایچنده . زار و غریب !

بر بونک کاری ایدیش اقام !
 ایدیا قایه براوزانش !
 آه او صکتکه مستر اوزانش .
 نه هب حکمت ضرایب نام !

لو کده ثابت مدیر وجه اید !
 یتده ثابت عقیق جانی ازل !
 اورنده یوق قسط قراره . عمل !
 جسم عالم که دائر یحد !

۹ صفحه	— عمران —	عدد : ۲۵
پاسپارتو نادی بر سر پرچی کبی معبد گیردی . براها هیسکلی کال حیرته سیر ایدرکن بردنبر کندی ملو ققاری کبی بره اندیش . ایکی کاهن اوزرینسه هجوم ایتدی . ایاغندن قوندره لرینی چقاردیلر . اعلایه سورنده طیافه باشلادیلر . قوتی اولدیغنی سوبدیکمز پاسپارتو التزلندن قالدی . بومروق ونکمه ایله کاهنلرک ایکیگنی بو وارلا قندنکره قاجنه وقایارکن دخی اوچنچی کاهنی بر طرف ایتکه موفق اولدی . ساعت سگریش کچرک . بنی قهارک حرکتندن قام بش دقیقه اول پاسپارتو باشی آجیق . پالین ایلی . چارشودن الدینی ادواتی حای یاکنی غائب ایش اولهرق نیور بول موقفته یئتدی . خقیه قیکس دخی موقفنده ایدی . قیلیاس فوقی تعقیب ایلوب انک شوبلهجه بومسایدن دخی کیده جکلی اکلادی کبی ارقمسی صره کتمک درحال قرار وردی . پاسپارتو خلیه بی کورمدی . فقط قیکس من قومک برقاچ گله ایله باشه کلای اقدیته نقل ایدرکن بنون سوزلری ایتدی . قیلیاس فوق واهونه بنوب اوشاغنه : — بعدما بوکلی حاله دوچار اولماکیزی امید ایدرم دیکله آکنتا ایتدی . زوالی خدمتکار پالین ایلی اولهرق اقدیسيله برابر واهونه کیردی . قیکس دخی واهونه جک اوزره ایکی بردنبر نییدیل فکر ایتدی . کندی کنیده یدی که : — پاسپارتونک اجرا ایتدیکی شو جنجه بنی هالی محلیه تک مذهب تعرض اقباحی ساهمنده هرایکسینه ده توقیف ایدم بیلیم .	کبی کیده چکدر . اووقت شومحت مسکهنک صحب اولدیغنه بر آز ایستاق ایتدی . راحت ارادینی حاله بوله سکسان کونده دورعانه هیور اولدیغنه لغت خوان اولدی . بونلری دوشنه رک . پاسپارتو چارشودن لازم اولانلری اددنصرک کترنگه چقدی هر ملسدن اوروپایلر . سیوری کلاهلی ایراییلر بو وارلاق ناکیلی بونیاصلر . مربع طربوشلی سیندلر ودها برچوق القوام وکته عاند ادملر اره سستنه طولاشمنه باشلادی . قیلیاس فوق ایله پاسپارتونک بومباه بومسولی هندستان برلی مجوسی اهلینک بر آیین مذهبه مصادف اولمشیدی که اوکون اهلینک مجوسی قسمی کال الیش و غایب ایله — سوز ققاری ملو لاشیورلردی . بودرجه دبده ایله سوز ققاری دور ایدن غریب برالای پاسپارتونک تصل حیرته سیر ایتدیکی تعرضدن مستفید . قطر شوراسی شایان آسقدرک پاسپارتونک مراقبلیق حالی اونی سیرجیلکده ده ایلری سوق ایتدی که سیاحتلرنه جیدا برمانع نظوریه سیبت وردی . پاسپارتو آلائی کوروب نیسور بول موقفته ملو غریبلی وقت هیوسیلرک مالبر هیل . نسبه اولتان معبدک اوکندن کچرکی ایجریسی کورمک هوسه دوشدی . لکن ایکی جهی یسلیوردی : اولای هندستانک جنس معبدلرته ادیان سائردهن اولانلرک دخولی قلعیا ممنوع اولمسی . نایا قوندرملری چقارمدهن ایجری کیرلک جائر اولدیغنی . شوراسی ده خبر ورمزک اسکتره حکومتی اهالی محلیه کنیده ربط ایک امیله انلرک عادات مذهبلرینک اک عادی برجهت تعرض ایدنلری شیدادویار عجازات ایلر .	(عمران)ک رومانلری (قی رومان) سکسان کونده دورعالم مؤلفی ژول ورن مترجمی احمد احسان • ۲۴ نسی سندن مابعد • قیلیاس فوق قریه جیقه یندن برقاچ دقیقه سکره خقیه قیکس دخی جیقه ی . ملو غری بومباهی پولیس مدبرینه قوشدی . مأمورینی تعقیب ایلدیکی آدمی اکلاندی لوندردن توقیفنامه کلیدی ؟ بومباه بوبوله براسنامه وارد اولامشیدی . قالحقیه قیلیاس فوق حرکتندنصرک بوسه یوریلان توقیفنامه ایدن اول کله مریدی . قیکسک جانی صقه ی . قیلیاس فوق توقیف ایکنک ایچسون پولیس مدبرندن امر القی استدی . مدبر رد ایتدی . زیرا بو خصوصه محکمه عاده لوندردن . الحقی اوراسی قانوتا امر توقیف ورمه یسلر بوکی اقرامجوبانه قوانین انکارندن بنسبه هیچ بررد کورله من . قیکس اسرار ایتدی . توقیفنامه نک ورودی بکلمه که هیور اولدیغنی اکلادی . فقط قیلیاس فوق بومباهده بولسدقه ان کوزدن غائب ایشامکه قطعاً قرار وردی . قیکس قیلیاس فوق بومباهده قالیه جندن خبردار دکلری . زیرا پاسپارتو دخی بومسایدن ایلری کیتمز دیوردی . پاسپارتو سکره . اقدیسینک قریه جیقه ققاری وقت ووردیکی امرارن اکلادی که بومباهده دخی طوریه جقار . یارس وسوش

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Ercan SARAÇOĞLU

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 15 Kasım 1986, Aşkale

Elektronik Posta: ercan.saracoglu@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü	2009

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
2011-2020	Milli Eğitim Bakanlığı	Öğretmen

YABANCI DİLLER

Orta düzeyde İngilizce